

**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
NA LATA 2014-2020
LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA
„RÓWNINY WOŁOMIŃSKIEJ”**

Tekst jednolity

uchwała z 30.12.2015 r.

Aktualizacja lutego 2020 roku

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

Pluszcz, 2015

Spis Treści

Rozdział I. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania	3
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR.....	7
Rozdział III. Diagnoza – opis obszaru i ludności	12
<i>Uwarunkowania przestrzenne</i>	13
<i>Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość</i>	14
<i>Uwarunkowania prowadzenia produkcji rolnej</i>	16
<i>Zasoby ludzkie</i>	18
<i>Zasoby pracy</i>	19
<i>Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej</i>	22
<i>Warunki przyrodnicze</i>	22
<i>Działalność sektora społecznego</i>	24
<i>Uwarunkowania turystyczne</i>	24
<i>Uwarunkowania historyczno-kulturalne</i>	26
Rozdział IV. Analiza SWOT	27
Rozdział V. Cele i wskaźniki.....	31
Rozdział VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	~~55~~ 52
Rozdział VII. Plan działania	~~56~~ 53
Rozdział VIII. Budżet LSR.....	~~56~~ 53
Rozdział IX. Plan komunikacji.....	~~56~~ 53
Rozdział X. Zintegrowanie	~~57~~ 54
Rozdział XI. Monitoring i ewaluacja.....	~~59~~ 56
Rozdział XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	~~61~~ 58
Wykaz wykorzystanej literatury	~~61~~ 58
Załączniki	~~63~~ 60
<i>Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR</i>	~~63~~ 60
<i>Załącznik 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu</i>	~~64~~ 61
<i>Załącznik 3 - Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu</i>	~~70~~ 67
<i>Załącznik 4 - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia</i>	~~75~~ 70
<i>Załącznik 5 - Plan komunikacji LSR</i>	~~76~~ 71

Rozdział I. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania

Zgodnie z rozporządzeniem (WE) 1303/2013, w latach 2014-2020 rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest wspierany ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), określane nazwą LEADER kierowany jest przez lokalne grupy działania (LGD), w których skład wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców, przy czym na poziomie podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu. RLKS może być wspierany również ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) lub Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR).

Podstawowe reguły RLKS przewidziane są w Umowie Partnerstwa (UP) dokumencie określającym strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce w latach 2014-2020, w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej (WPR) i wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb).

Zasady wydatkowania środków EFRROW w okresie programowania 2014-2020 zostały określone na poziomie unijnym w rozporządzeniu (WE) 1305/2013, natomiast na poziomie krajowym w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349).

Zasady funkcjonowania LGD określono w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r. poz. 378). Ustawa określa w szczególności: zadania oraz właściwość organów – przede wszystkim zarządów województw i lokalnych grup działania (LGD), w odniesieniu do RLKS, w szczególności w zakresie dokonywania wyboru strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR), zasady organizacji LGD, proces i zasady wyboru LSR oraz ogólny zakres umów o realizacji LSR (umów ramowych) oraz wspólne dla wszystkich programów (funduszy EFSI) zasady realizacji RLKS, w tym zasady wyboru operacji przez LGD oraz wspólne zasady udzielania wsparcia.

Na podstawie obowiązujących przepisów prawa unijnego i krajowego opracowany został Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) określający zakres operacji, które będzie dostępne w ramach LEADER

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Równiny Wołomińskiej" wpisane zostało do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 17 lutego 2009 r. pod numerem 323145. Siedzibą LGD jest Tuszcz, powiat wołomiński. Nadzór nad stowarzyszeniem zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności sprawuje Marszałek Województwa Mazowieckiego. Głównym celem działalności Stowarzyszenia jest działalność na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich swojego regionu. Proces budowania partnerstwa, który doprowadził do powołania LGD miał wiele etapów i był realizowany z bezpośrednim udziałem mieszkańców gmin wchodzących w skład stowarzyszenia. Zarząd LGD na posiedzeniu w dniu 7 kwietnia 2014 r. podjął decyzję o powołaniu zespołu celem opracowania nowej LSR. W skład zespołu weszli przedstawiciele władz LGD, przedstawiciele powiatu wołomińskiego, wyszkowskiego i węgrowskiego. Ponadto w zespole pracowały po trzy osoby z każdej gminy wchodzącej w skład LGD (Brańszczyk, Długosiodło, Sadowne, Rząśnik, Wyszaków, Zabrodzie, Jadów, Strachówka, Tuszcz, Klembów, Poświętne, Wołomin, Zielonka), osoby te reprezentowały sektory - publiczny, społeczny, gospodarczy. W okresie wrzesień – grudzień 2015 r. odbyły się cztery spotkania zespołu, natomiast konsultacje społeczne odbyły się we wszystkich 12 gminach LGD jako, że gmina Sadowne zrezygnowała z członkostwa w LGD „Równiny Wołomińskiej” w 2015 r. Obszar LSR obejmuje obszar spójny przestrzennie 1 418,09 km², 304 miejscowości i 277 sołectw, położony w północno-wschodniej części województwa mazowieckiego, gminy należące do powiatu wołomińskiego i wyszkowskiego. Obszar LSR w okresie programowania 2014-2020 uległ zmianie w stosunku do okresu programowania 2007-2013. Gminy wchodzące w skład LGD wskazują na spójność geograficzną, przyrodniczą, historyczną i kulturową. Obszar LSR w okresie programowania 2014-2020 tworzy dwanaście sąsiadujących ze sobą gmin woj. mazowieckiego, powiatu wołomińskiego: gm. Zielonka, Wołomin, Poświętne, Klembów, Tuszcz, Jadów, Strachówka; powiatu wyszkowskiego: gm. Zabrodzie, Wyszaków, Brańszczyk, Rząśnik, Długosiodło. Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. na podstawie danych GUS liczba ludności zamieszkującej obszar LSR wynosiła 118 335 osób. Obszar LSR nie obejmuje miast: Wołomin i Wyszaków, które z uwagi na liczbę mieszkańców przekraczającą 20 tys. nie spełniają warunków określonych dla „obszaru wiejskiego”, zgodnie z zapisami PROW 2014-2020.

MAPA - OBSZAR DZIAŁANIA LGD RÓWNIINY WOŁOMIŃSKIEJ

Źródło: opracowanie własne

Najliczniej zaludnionymi gminami są Tłuszcz (19 551) oraz Zielonka (17 398). Najmniej licznie zamieszkałe są gminy Strachówka (2 837) oraz Zabrodzie (5 847). Świadczy to o znacznym zróżnicowaniu wielkości gmin mierzonej potencjałem ludności. Gęstość zaludnienia na obszarze LGD wynosi 86 os./km² podczas gdy gęstość zaludnienia w województwie mazowieckim wynosi 150 os./km². Świadczy to o stosunkowo niskiej liczbie ludności obszaru. Liczba ludności w przeciągu ostatnich 3 lat spadła, co jest wynikiem utrzymującego się przez lata niskiego przyrostu naturalnego. Średni udział kobiet w liczbie mieszkańców obszaru LGD wynosi średnio 50%, czyli proporcja liczby kobiet i mężczyzn jest zrównoważona, co ogranicza problemy społeczne na tym polu. W większości gmin liczba kobiet i mężczyzn jest zrównoważona, jedynie w gminach Wołomin i Zielonka większą liczbę mieszkańców stanowią kobiety. Powierzchnia gmin członkowskich obszaru LSR jest zróżnicowana, od ok. 8 tys. ha w gminie Zielonka do ponad 16 tys. ha w gminach Brańszczyk, Rząśnik, Długosiodło.

TABELA - PODZIAŁ TERYTORIALNY OBSZARU LSR

Nazwa gminy	Powierzchnia gminy (ha)	Liczba miejscowości	Sołectwa	Liczba ludności
Zielonka	7 948	1	0	17 398
Wołomin (obszar wiejski)	4 442	15	15	14 166
Poświętne	10 395	27	28	6 081
Klembów	8 570	17	17	9 493
Tłuszcz	10 301	26	28	19 551
Jadów	11 658	29	28	7 708
Strachówka	10 773	24	22	2 837
Zabrodzie	9 200	22	22	5 847
Wyszaków (obszar wiejski)	14 440	29	27	11 939
Brańszczyk	16 651	35	22	8 428
Rząśnik	16 743	31	28	6 965
Długosiodło	16 762	48	40	7 922
Razem	137 883	304	277	118 335

Źródło: GUS BDL [dostęp 16.12.2015]

W okresie programowania 2007-2013 LGD realizowało LSR na obszarze obejmującym 1,4 tys. km², co stanowiło 3,8% powierzchni województwa mazowieckiego. Obszar LSR w okresie programowania 2007-2013 obejmował gminy: Brańszczyk, Długosiodło, Sadowne, Rząśnik, Wyszaków, Zabrodzie, Jadów, Strachówka, Tłuszcz, Klembów, Poświętne, Wołomin. W okresie programowania 2014-2020 LGD będzie realizować LSR na terenie nowej gminy – Zielonka, która w poprzednim okresie nie mogła uczestniczyć jako miasto przekraczające 5000 tys. mieszkańców oraz nie będzie realizować LSR na obszarze gminy Sadowne, gdyż gmina ta zdecydowała o realizacji LSR w ramach Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Bądźmy Razem” w Węgrowie. Zmiana obszaru LSR w

stosunku do okresu programowania 2007-2013 uzasadniona była powiązaniem funkcjonalnymi pomiędzy jednostkami terytorialnymi i służy zachowaniu spójności obszaru LSR obejmującemu wspólne problemy społeczno-gospodarcze. Celem stowarzyszenia jest bowiem działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i obszarów zależnych od rybactwa, aktywizowanie ludności wiejskiej, realizacja lokalnej strategii rozwoju opracowanej przez LGD oraz upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich.

Celem powstania LGD była realizacja działań na rzecz społeczności lokalnej przy wykorzystaniu środków Leader dostępnych dla wiejskich organizacji pozarządowych. Cele działania LGD pozostają aktualne w okresie programowania 2014-2020. Celem stowarzyszenia jest bowiem działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, aktywizowanie ludności wiejskiej, realizacja lokalnej strategii rozwoju opracowanej przez LGD oraz upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich. Analiza danych statystycznych PUP powiatu wołomińskiego i wyszkowskiego oraz konsultacje społeczne pozwoliła na identyfikację grup defaworyzowanych mających utrudniony dostęp do lokalnego rynku pracy na obszarze LSR: młodzieży osób poniżej 24 roku życia oraz osób powyżej 45 roku życia.

Z uwagi na bezrobocie na obszarze LSR (na poziomie 17,3% w powiecie wołomińskim oraz 14% w powiecie wyszkowskim w grupie osób w wieku produkcyjnym), które jest wyższe niż średnia w województwie (11,1% w 2013 r.) oraz w kraju (8,5% w 2013 roku) grupą defaworyzowaną są przede wszystkim osoby bezrobotne. W ramach tej grupy należy wskazać jednak pewne grupy szczególnie narażone na problem długotrwałego bezrobocia jakim są osoby młode i osoby starsze powyżej 45 roku. Analiza danych z PUP Powiatu Wołomińskiego i Wyszkowskiego wskazują, że do tej grupy zaliczyć należy przede wszystkim młodzież (osoby poniżej 24 roku życia) mająca trudności w wejściu na rynek pracy zamieszkująca obszar LGD, której liczba wynosi 3 177 osób (dane dla powiatów wołomińskiego i wyszkowskiego za 2013 r.). **Z uwagi na wysoki poziom bezrobocia, wg danych LGD "Równiny Wołomińskiej" grupą defaworyzowaną są przede wszystkim osoby młode do 30 roku życia i osoby starsze powyżej 50 roku życia.** Dane te są pozyskane ze spotkań i konsultacji przeprowadzanych w każdej z 12 gmin należących do obszaru LSR oraz ze spotkania z grupą defaworyzowaną w dniu 14.12.2015 r. PUP rozróżnia grupy wiekowe do 24 lat i powyżej 45 lat. Według LGD bezrobotni poniżej 30 roku życia to obok bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia, długotrwanie bezrobotnych czy niepełnosprawnych, osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Z danych PUP wynika, że pomimo posiadanego wykształcenia i kwalifikacji, ta grupa osób napotyka na szczególne trudności podczas procesu wejścia na rynek pracy i uzyskania zatrudnienia. Umiejętności młodych uzyskane w procesie edukacji mają istotny wpływ na ich pozycję na rynku pracy. Według PUP kolejną grupą defaworyzowaną stanowią osoby powyżej 45 roku życia - na obszarze LSR mieszka 5 798 takich osób. Łącznie osoby bezrobotne z tych dwóch grup wiekowych stanowią blisko 5% ogółu mieszkańców dwunastu gmin członkowskich LGD. Pośród tej grupy bezrobotnych notuje się negatywną tendencję wzrostową liczby bezrobotnych. LGD zamierza w okresie programowania 2014-2020 oddziaływać na te grupy poprzez poprawę dostępu do zatrudnienia dla osób bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo, w tym szczególnie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy, takich jak kobiety powracające na rynek pracy i osoby długotrwanie bezrobotne.¹

Działania LGD skierowane do grup defaworyzowanych będą realizować Priorytet 3 Strategii Europa 2020 *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną*. W Planie komunikacji LGD zaplanowane zostały metody komunikacji z tymi grupami oraz określone zostały rodzaje operacji, które będą im dedykowane wraz ze wskazaniem udziału finansowego takich operacji w budżecie LSR.

W okresie 2007-2013 LGD wdrażała Lokalną Strategię Rozwoju. Diagnoza obszaru LGD „Równiny Wołomińskiej” oraz analiza SWOT pozwoliła na określenie wizji oraz wskazanie dwóch celów głównych LSR:

- 1) Poprawa jakości życia, w tym warunków zatrudnienia,
- 2) Waloryzacja zasobów przyrodniczych i kulturowych.

Celom głównym przypisano sześć celów szczegółowych, a te z kolei przypisano do dziesięciu przedsięwzięć.

Cele te spójne były z kierunkami wsparcia wskazanymi w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego 2007-2013* oraz *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku*.

W latach 2009-2015 LGD „Równiny Wołomińskiej” wykorzystwała łącznie 20 091 184,96 zł. Środki finansowe rozdzielone zostały w następujący sposób: Działanie 413. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – 16 624 084,00 zł (82,7% środków), Działanie 421. Wdrażanie projektów współpracy – 306 597,00 zł (1,5% środków), Działanie 431. Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja – 3 160 503,96 zł (15,8% środków). Podstawowym miernikiem oceny, czy interwencje dofinansowane ze środków dostępnych za pośrednictwem LGD „Równiny Wołomińskiej” spełniły oczekiwania adresatów jest opinia środowiska lokalnego na temat działalności

¹ Źródło: Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Wołominie w 2013 r., Wołomin luty 2014 r. i Powiatowego Urzędu Pracy w Wyszkowie - zał. nr 1 do sprawozdania MPiPS-01 Bezrobotni oraz poszukujący pracy wg czasu pozostawania bez pracy, wieku, poziomu wykształcenia i stażu pracy - stan w końcu 4 kwartału 2013 roku.

stowarzyszenia. Wyniki badania z mieszkańcami pokazują, że większość mieszkańców dostrzega widoczne rezultaty funkcjonowania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Równiny Wołomińskiej”².

Sukcesem LGD jest pozyskanie dodatkowych środków zewnętrznych poza PROW 2007-2013. LGD korzystała z dodatkowych środków z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Starostwa Powiatowego w Wołominie, Gminy Jadów oraz Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. W okresie programowania 2007-2013 LGD pozyskała łącznie 5 446 740,- zł dodatkowych środków zewnętrznych.

Według stanu na IV kwartał 2015 r. LGD liczyła 73 członków, z czego 17 podmiotów reprezentowało sektor społeczny, 16 podmiotów stanowiło sektor gospodarczy, 18 podmiotów sektor publiczny oraz 17 przedstawicieli mieszkańców. Wśród członków z sektora publicznego przeważają zdecydowanie jednostki samorządu terytorialnego (gminy). Sektor społeczny stanowią stowarzyszenia oraz osoby fizyczne (lokalni liderzy), reprezentujący interesy mieszkańców dotyczących programów oraz osoby fizyczne (lokalni liderzy), reprezentujący interesy mieszkańców LGD zajmujący się usługami dla ludności i działalnością około turystyczną.

Rada jest organem LGD odpowiedzialnym za decyzje w sprawie wyboru operacji. W Radzie liczącej 12 osób, sektor społeczny reprezentują 4 osoby, sektor publiczny - 3 osoby, mieszkańców - 2 osoby oraz sektor gospodarczy - 3 przedsiębiorców. Jeden członek Rady ma poniżej 35 lat. W Radzie zasiada 5 kobiet. Członkowie Rady posiadają wiedzę i znajomość problemów społeczno-gospodarczych obszaru LSR, wykształcenie co najmniej średnie i dobrą znajomość języka angielskiego.

Do dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD należy zaliczyć Statut Stowarzyszenia – który reguluje cele działania stowarzyszenia, sposoby ich osiągnięcia, prawa i obowiązki członków, strukturę władz i zakres ich kompetencji oraz majątek i sposób rozwiązania LGD; regulaminy: Zarządu, Rady, Walnego Zgromadzenia Członków, Komisji Rewizyjnej – określające organizację wewnętrzną, zakres i tryb pracy poszczególnych organów LGD oraz Regulamin Biura LGD – określa organizację wewnętrzną, zakres i tryb pracy Biura LGD, jak również wymagania brzegowe dla osób zaangażowanych w pracę na rzecz LGD. W biurze zatrudnione są następujące osoby: kierownik biura, pracownik do spraw administracji i rozliczeń, specjalista do spraw administracji i wdrażania LSR, pracownik do spraw doradztwa beneficjentom i technologii, prezes, sekretarz oraz inni pracownicy (np. przy udziale dotacji z Powiatowego Urzędu Pracy) – według potrzeby. Księgowość prowadzona jest przez podmiot zewnętrzny. Pracownik biura LGD musi legitymować się odpowiednim wykształceniem, znajomością tematyki LEADER i PROW 2014-2020 oraz aktualnych warunkowań społeczno-gospodarczych obszaru LSR. Szczegółowe wymagania są adekwatne do przewidzianych obowiązków każdego z pracowników biura LGD. W przypadku osoby zatrudnionej na stanowisku pracownika do spraw administracji i rozliczeń wymagana jest znajomość przepisów i zasad z zakresu księgowości i rachunkowości, w przypadku kierownika biura wymagana jest znajomość podstaw zarządzania zasobami ludzkimi, natomiast na stanowisku pracownika ds. doradztwa beneficjentom i technologii umiejętność prowadzenia doradztwa oraz znajomość narzędzi informacyjnych i promocyjnych. **Na stanowiskach pracy w biurze LGD związanych z udzielaniem doradztwa określono sposób pomiaru jakości udzielanego doradztwa. Szczegółowo opisano metodę oceny efektywności świadczonego doradztwa.** Wyznaczono zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy, a także przewidziano metody ich pomiaru. Większość zatrudnionych pracowników posiada doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym. **W Regulaminie biura LGD wskazano również zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych.**

Szczegółowe zasady działania Rady LGD, jako organu decyzyjnego zawarte zostały w Regulaminie Rady. Regulamin Rady określa, w szczególności: zasady wywoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach; zasady powoływania i odwoływania członków; zasady dotyczące zachowania bezstronności i unikania konfliktu interesu wraz z obowiązkiem publikowania protokołów z posiedzeń organu decyzyjnego zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy; zasady w zakresie określania kworum i systemu głosowania; regulacje zapewniające zachowanie paritetu w poszczególnych głosowaniach organu decyzyjnego, gwarantującego, że co najmniej 50% głosów podczas dokonywania wyboru wniosków do dofinansowania, pochodzi od członków, którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego; zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny); zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego; zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego; opis sposobu udostępniania procedur do wiadomości publicznej, podział zadań i zakres odpowiedzialności poszczególnych organów LGD w procesie oceny z uwzględnieniem przepisów prawa; opis organizacji naborów wniosków przy uwzględnieniu minimalnych wymogów określonych przepisami prawa (np. czas trwania naboru, tryb ogłaszania, termin rozpoczęcia naboru, miejsce składania wniosków); opis sposobu oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji do finansowania, w tym postępowania w przypadku, gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów, a limit dostępnych środków nie pozwala na finansowanie wszystkich operacji; regulacje zapewniające stosowanie tych samych kryteriów w całym

² Ewaluacja wdrażania lokalnej strategii rozwoju i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Równiny Wołomińskiej za lata 2009-2012. Raport z badania. Warszawa lipiec 2012 r.

procesie wyboru w ramach danego naboru; zasady ustalania kwoty wsparcia dla danej operacji z uwzględnieniem przepisów prawa dla poszczególnych programów, z których planowane jest finansowanie LSR; opis sposobu informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu (w tym warunki i sposób wniesienia protestu, termin na jego wniesienie zgodnie z art. 22 ustawy o rozwoju lokalnym kierowanym przez społeczność; zasady rozpatrywania protestu; wzory dokumentów np. karta oceny zgodności z Programem, karta oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru. Regulamin Rady określa również **zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych**.

Mając na uwadze konieczność zapewnienia wysokiego poziomu merytorycznego działań LGD przyjęty został **Plan szkoleń dla pracowników biura LGD i członków organu decyzyjnego**. Celem szkoleń jest stałe podnoszenie poziomu wiedzy i kwalifikacji członków organu decyzyjnego i pracowników biura LGD, które prowadzić będzie do coraz lepszej obsługi interesantów i doskonaleniu umiejętności koniecznych do wykonywania powierzonych zadań.

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

Prace dotyczące potrzeb grup docelowych LSR rozpoczęły się w 2014 roku, czyli jeszcze przed opublikowaniem kompletu aktów wdrożeniowych regulujących wydatkowanie środków w ramach PROW 2014-2020. Pracownicy biura LGD wzięli udział w szkoleniu pt. „Partycypacja Publiczna”. Konsultacje z mieszkańcami nad kształtem LSR trwały do grudnia 2015 r. tj. terminu złożenia wniosku o wybór LSR na nowy okres programowania 2014-2020. Podstawą pracy LGD nad nową lokalną strategią była analiza wyników badań ewaluacyjnych wdrożenia LSR 2007-2013, badań własnych zleconych przez LGD i dostępnej literatury w przedmiocie działania LGD (*Ewaluacja wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju i Funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania „Równiny Wołomińskiej za lata 2009-2012 – raport z badania*).

Konsultacje z mieszkańcami miały charakter operatywny. W ramach pracy nad LSR zostały wykorzystane wszelkie narzędzia partycypacyjne oraz metody gromadzenia i analizy danych od mieszkańców i grup docelowych LSR. Zastosowano innowacyjne i skuteczne metody partycypacji społecznej. Ze względu na specyfikę pracy nad LSR wykorzystano głównie metody jakościowe tj. indywidualne wywiady, wywiady grupowe, wywiady przeprowadzone za pośrednictwem internetu, spotkania i warsztaty z grupami docelowymi LSR i przedstawicielami zidentyfikowanych na obszarze LSR grup defaworyzowanych, analizy korespondencji i wniosków kierowanych pisemnie do biura LGD, spotkania indywidualne z potencjalnymi wnioskodawcami w biurze LGD oraz pracę Zespołu ds. opracowania LSR. Każda grupa społeczna miała szansę wziąć udział w pracy nad LSR.

Kluczowym czynnikiem decydującym o skuteczności wybranych metod była otwartość LGD na współpracę z mieszkańcami i grupami docelowymi LSR, czyli zasada partycypacji. Kolejnym był sposób realizacji partycypacji w procesie tworzenia LSR o kryterium użyteczności. Kryterium użyteczności dostarczyło zestawu założeń wyjściowych, natomiast partycypacyjny model pracy określił sposób realizacji pracy nad LSR na poziomie operacyjnym.

Wykorzystane metody partycypacyjne:

1. Podstawą partycypacyjnych metod pracy były zidentyfikowane najbardziej istotne oceny efektów i rezultatów osiągniętych w ramach realizacji interwencji publicznej w okresie programowania 2007-2013. **Innowacyjnością w działaniu LGD było zastosowanie triangulacji³ różnych narzędzi partycypacji społecznej oraz nowatorskie podejście do zasady partycypacji.** Triangulacja danych zastosowana w pracy nad LSR polegała na pozyskaniu i wykorzystaniu danych z różnych źródeł w tym samym celu jakim jest opracowanie LSR. Dzięki temu w sposób świadomy zminimalizowano ryzyko wpływu określonego kontekstu związanego z występowaniem użytych przez siebie danych. Ponadto wykorzystanie danych z różnych źródeł, daje możliwość większej obiektywizacji procesu badawczego, a także ustalenia relacji pomiędzy analizowanymi zjawiskami i ich uwarunkowaniami. W tak rozumianej pracy nad LSR w postępowaniu LGD obowiązywała generalna zasada dialogu: jednym z naczelnych jej zadań było doprowadzenie do tego, aby każda grupa, wyróżniona ze względu na swe roszczenia (wymagania), troski (oczekiwania), dążenia lub zasoby, mogła je wyrazić oraz skonfrontować z tym, jak swoje problemy postrzegają inne grupy. Realizacji takiego podejścia służyły zastosowanie odpowiedniego zestawu narzędzi, zawierającego metody i techniki pozwalające na konfrontację różnych opinii/stanowisk oraz na wypracowywanie konsensusu wokół konkluzji i kształtu LSR jeszcze przed ostatecznym sformułowaniem dokumentu strategii.

2. W dniach od 9 – 25 września 2015 zrealizowano we wszystkich 12 gminach członkowskich LGD **spotkania konsultacyjne**. Głównym tematem była dyskusja o analizie SWOT obszaru oraz właściwy dobór celów w LSR. W wyniku przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych i zebranych informacji od mieszkańców została stworzona wstępna analiza SWOT, która została przedstawiona do konsultacji każdej z gmin członkowskich w celu zgłoszenia ewentualnych uwag na sesji Rady Gminy/Rad Miast, które były przekazane drogą mailową do biura LGD.

3. Głównym narzędziem partycypacji była **praca Zespołu ds. opracowania LSR** złożonego z Prezesa LGD, Przewodniczącego Rady LGD, Przewodniczącego Komisji Rewizyjnej LGD, przedstawicieli powiatu wołomińskiego,

³ triangulacja - wg Słownika Języka Polskiego jest to metoda stosowana w badaniach społecznych, mająca na celu zapewnić wyższą jakość prowadzonych badań i ograniczenie błędów, polegająca na zebraniu danych za pomocą dwóch lub większej ilości metod, a następnie porównaniu i połączeniu wyników.

wyszkowskiego, sekretarzem zespołu był kierownik biura LGD. Oprócz tych osób w skład zespołu weszły po 3 osoby z każdej gminy wchodzącej w skład LGD „RW”. Osoby te reprezentowały 3 sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy. Cały zespół został podzielony na grupy: grupa administracyjna; grupa ds. kobiet, równości kultury, edukacji, usług społecznych; grupa ds. młodzieży i organizacji społecznych; grupa ds. podstawowych usług i odnowy wsi; grupa ds. przedsiębiorczości, zatrudnienia, szkoleń; grupa ds. rolnictwa i środowiska. Zespół pracował jako forum wymiany myśli i informacji na temat alokowania środków finansowych na konkretne przedsięwzięcia. Do zadań zespołu należało również podejmowanie decyzji, co do przedstawienia do konsultacji społecznych ostatecznej wersji LSR.

4. Została stworzona **Karta Projektu do opracowania LSR**, która rozpowszechniona została wśród członków oraz mieszkańców objętego obszarem LGD. Wypełnione karty stanowiły punkt wyjścia do opracowania nowej strategii, posłużyły do zapisania konkretnych przedsięwzięć, celów ogólnych i szczegółowych. W każdej gminie odbyły się spotkania konsultacyjne poświęcone diagnozie stanu obecnego oraz analizie mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń a także celów LSR. Spotkania były częścią szerszych konsultacji społecznych trwających co najmniej 30 dni. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystywane były na każdym etapie tworzenia LSR. Każda z grup docelowych LSR miała możliwość również wyrażenia swoich opinii podczas konsultacji Planu Komunikacji LSR.

5. Przez cały okres programowania LSR zapewniono **dostępność pracownika LGD**. Pracownik biura LGD był dostępny do konsultacji mailowo, telefonicznie oraz w siedzibie biura, aby informować potencjalnych wnioskodawców i wyjaśniać zasady i możliwości planowanego wsparcia w ramach LSR.

6. W celu określenia grup defaworyzowanych odbyły się spotkania z pracownikiem Powiatowego Urzędu Pracy oraz szeregiem spotkań w Gminnych Ośrodkach Pomocy Społecznej, a także spotkanie z przedstawicielami Starostwa Powiatowego w Wołominie i Wyszkowie. Spotkania miały charakter konsultacyjny. Efektem spotkań było wskazanie osób bezrobotnych do 30 roku życia oraz osób starszych po 50 roku życia, mających utrudniony dostęp do lokalnego rynku pracy na obszarze jako grupy docelowe.

7. W dniach 21 – 28 grudnia 2015 r. projekt LSR poddany był publicznym konsultacjom za pośrednictwem strony internetowej www.lgdrw.pl w tym okresie wpłynęły dwie uwagi do LSR, pierwsza od osoby fizycznej dotycząca uzupełnienia opisów geograficznych o rezerwat Śliże w gminie Jadów, druga od urzędu gminy w Wyszkowie o uwzględnienie w opisach zabytków również pomników z gminy Wyszków. Obie uwagi zostały rozpatrzone i uznane za zasadne, następnie wprowadzono je do projektu LSR

Poniżej zaprezentowano wykaz zrealizowanych działań wykorzystujących narzędzia partycypacyjne na każdym z etapów pracy nad LSR:

Lp.	Etap pracy nad LSR	Partycypacyjne metody konsultacji wraz z najważniejszymi wnioskami
1.	Etap definiowania potrzeb i problemów (tzw. partycypacyjna diagnoza)	<p>Prace nad LSR na etapie partycypacyjnej diagnozy rozpoczęły się w połowie 2014 roku. Pracownicy biura LGD wzięli udział w szkoleniu poświęconym tematyce partycypacji publicznej. Szkolenie to miało charakter warsztatowy, organizowane przez organizację działającą na obszarze LGD „RW”. Wykładowcą podczas warsztatów była dr socjologii Marta Jaskulska, absolwentka Uniwersytetu Gdańskiego i KUL, a także studiów podyplomowych m.in. z zakresu negocjacji i mediacji. Szkolenie odbyło się w dniach 9 – 10 czerwca 2014r. w Dworze Franciszków w gminie Thuszcz. Dzięki temu szkoleniu pracownicy pogłębili swoją wiedzę na temat korzyści płynących ze stosowania partycypacji publicznej, barier partycypacji, uwarunkowaniach prawnych, dobrych praktyk partycypacji publicznej, konsultacji społecznych, metod i narzędzi konsultacji.</p> <p>Kolejnym etapem było spotkanie w dniu 8 stycznia 2015r., w którym wzięli udział członkowie LGD, liderzy lokalnych społeczności, przedstawiciele trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Sektor publiczny stanowili w tym przypadku samorządowcy: wójtowie, burmistrz, starosta, radni gmin, radni powiatu, sołtysi, kadra zarządzająca jednostkami podległymi samorządowi. Sektor społeczny tworzyli przedstawiciele organizacji pozarządowych, kościoła i grup nieformalnych działających na danym obszarze. Podczas spotkania powołano zespół ds. opracowania LSR, który podzielono na podzespoły: grupa ds. administracyjnych, grupa ds. kobiet, równości, kultury, edukacji i usług społecznych, grupa ds. przedsiębiorczości, zatrudnienia, szkoleń, grupa ds. rolnictwa i środowiska, grupa ds. podstawowych usług i odnowy wsi, grupa ds. młodzieży i organizacji społecznych. Do zadań zespołu należało podejmowanie decyzji, co do przedstawienia do konsultacji społecznych ostatecznej wersji LSR. Została stworzona Karta Projektu do opracowania LSR, która została rozpowszechniona wśród członków oraz mieszkańców objętego obszarem LGD. Wypełnione karty stanowiły punkt wyjścia do opracowania nowej strategii, posłużyły do zapisania konkretnych przedsięwzięć, celów ogólnych i szczegółowych. Karty stanowiły podstawę pracy zespołu ds. opracowania LSR oraz grup roboczych.</p>

		<p>Informacja o powołanym zespole ds. opracowania LSR była umieszczona na stronie internetowej www.lgdrw.pl, każda chętna osoba mogła zgłosić się do zespołu.</p> <p>Od początku stycznia 2015r. do 31 sierpnia 2015r. mieszkańcy z obszaru LGD mogli składać do biura propozycje swoich projektów jakie zaplanowali w nowym okresie programowania. Karty były zamieszczone na stronie internetowej www.lgdrw.pl oraz stronach internetowych JST z obszaru LGD.</p> <p>W ramach szerokich konsultacji w początkowym etapie definiowania potrzeb i problemów na stronie internetowej www.lgdrw.pl oraz profilu w mediach społecznościowych informowano i zapraszano mieszkańców obszaru LSR na spotkania. Ponadto informowano o możliwości osobistego wyrażania swoich opinii zespołowi ds. budowy LSR za pośrednictwem pracowników LGD w biurze.</p> <p>26 lutego 2015r. odbyło się spotkanie z przedstawicielami gmin i powiatów obszaru LGD. Podczas spotkania zostały omówione problemy oraz potrzeby lokalnych władarzy.</p> <p>Jako narzędzie partycypacji wykorzystano uczestnictwo w charakterze obserwatorów w posiedzeniach organów kolejalnych administracji samorządowej. Podczas posiedzeń rady gmin i miast podejmowano dyskusję nad aktualnymi problemami obszaru LSR i gmin członkowskich LGD. Przedstawiciele JST wskazywali na potrzeby związane z infrastrukturą drogową i konieczności pozyskania nawet drobnych kwot w celu poprawy sytuacji w tym obszarze.</p> <p>Zwieńczeniem pracy na etapie partycypacyjnej diagnozy było Walne Zgromadzenie Członków LGD w dniu 31 sierpnia 2015r. Podczas spotkania wskazano na zasadność kontynuacji projektów tj. cykliczne wydarzenia kulturalne oraz projekty mające na celu utworzenie miejsc pracy. Analiza tych wniosków skłoniła do opracowania analizy SWOT. W ocenie zebranych członków wzrosła jakość życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępu do usług kulturalnych oraz edukacji. W LSR konieczna będzie realizacja działań ukierunkowanych bezpośrednio na rozwój gospodarczy regionu, które jednak nie były przedmiotem bezpośredniej interwencji środków LEADER 2007-2013. W nowym LSR uwzględniono wnioski dotyczące problemów wprowadzając Premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej.</p>
2.	Etap określania celów i ustalania ich hierarchii	<p>Podczas spotkań konsultacyjnych zrealizowanych we wszystkich 12 gminach członkowskich LGD w dniach od 9 – 25 września 2015 r. głównym tematem była dyskusja o analizie SWOT obszaru.</p> <p>Analiza wniosków ze spotkań z mieszkańcami obszaru LSR pokazuje właściwy dobór celów w LSR. Szczególnie istotne dla mieszkańców były cele związane z tworzeniem nowych miejsc pracy oraz działania dotyczące aktywizacji mieszkańców, które były realizowane przez LGD w okresie programowania 2007-2013. Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz działania skierowane na aktywizację mieszkańców powinny stanowić zatem główny obszar aktywności LGD w kolejnym okresie programowania 2014-2020.</p> <p>Podstawą do określenia celów LSR były wnioski ze złożonych kart projektów. W okresie 8 miesięcy wpłynęło do biura 161 propozycji projektów do realizacji. Najwięcej projektów wpłynęło z gminy Tuszczy, natomiast najmniej z gminy Rząśnik. Mieszkańcy w kartach projektu wskazali działania, na których najbardziej należałoby się skupić: rozwój rynku pracy dla osób młodych oraz po 50-tym roku życia, poprawa infrastruktury drogowej oraz ogólnodostępnej infrastruktury turystyczno – rekreacyjnej, zachowanie dziedzictwa kulturowego.</p> <p>W wyniku przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych i zebranych informacji od mieszkańców została stworzona wstępna analiza SWOT, która została przedstawiona do konsultacji każdej z gmin członkowskich w celu zgłoszenia ewentualnych uwag na sesji Rady Gminy.</p> <p>Na etapie określania celów i ustalania ich hierarchii odbyły się dwa spotkania z JST w biurze LGD w Tuszczy w dniach 7 i 16 grudnia 2015 roku. W efekcie tych spotkań określono, iż głównym celem LSR powinno być wspieranie przedsiębiorczości z jednoczesnym podniesieniem jakości życia mieszkańców.</p>

		<p>W celu określenia grup defaworyzowanych odbyły się spotkania z pracownikiem PUP oraz szereg spotkań w GOPS, a także spotkanie z przedstawicielami Starostwa Powiatowego w Wołominie. Spotkania miały charakter konsultacyjny. Efektem spotkań było wskazanie osób bezrobotnych do 30 roku życia oraz osób starszych po 50 roku życia, mających utrudniony dostęp do lokalnego rynku pracy na obszarze jako grupy docelowe.</p> <p>Podsumowaniem pracy nad określeniem celów i ustalania ich hierarchii odbyło się spotkanie zespołu do LSR w grudniu 2015 roku. W wyniku dyskusji wskazano cel ogólny LSR Lokalna i społeczna przedsiębiorczość wykorzystująca lokalne rynki, potencjały i zasoby. Analizie poddane zostały słabe i mocne strony obszaru oraz szanse i zagrożenia, a także wypracowano cele do LSR. Wskazywano na rozwój turystyki, aktywizację środowisk wiejskich oraz rozwój przedsiębiorczości.</p>
3.	Etap poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii	<p>Etap poszukiwania rozwiązań rozpoczął się wraz z rozpoczęciem etapu identyfikowania problemów obszaru LSR podczas pierwszego spotkania członków LGD w styczniu 2015r. Opinie na temat projektowanych rozwiązań dotyczyły głównie zakresów wsparcia, które nie mogły być realizowane z PROW np. Usługi na rzecz wsparcia zatrudnienia i rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami w ramach Zakładu Aktywności Zawodowej i Warsztatów Terapii Zajęciowej, Wsparcie małych szkół kształcenia ogólnego - które mogą być finansowane ze środków EFS. Przedstawione przez poszczególne osoby zaproszone do udziału w konsultacjach okazały się mało konstruktywne, a co więcej nie współgrały z tym, co zostało przygotowane. Z tego powodu ostatecznie nie uwzględniono ich w dalszych pracach nad planem.</p> <p>W ramach pracy z mieszkańcami na etapie formułowania obszarów analizy strategicznej wykorzystane zostały metody partycypacyjne - techniki heurystyczne, oparte na wykorzystywaniu kreatywnej siły procesu grupowego i zapewniających aktywizację uczestników tj. burzy mózgów, meta planu.</p> <p>Podczas spotkania Zespołu ds. opracowania LSR, które odbyło się 16 listopada 2015 r. w biurze LGD w Tłuszczu wypracowano rodzaje operacji, które będą finansowane ze środków EFRROW i EFFR. W spotkaniu uczestniczyły również organizacje pozarządowe. Wskazano, że działaniem skierowanym do grup defaworyzowanych powinny być operacje z zakresu przedsiębiorczości, wzmocnienia kapitału społecznego także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych. Ustalono również, że LGD planuje w LSR projekty współpracy do dostępnego limitu 5% budżet zawiera jednak jedynie kwotę z limitu 2%. Projekty współpracy będą kontynuacją projektów z perspektywy 2007-2013. Opis projektów współpracy został ujęty w LSR.</p> <p>Strona internetowa LGD wykorzystywana była do zamieszczania komunikatów nt. aktualności pracy nad LSR. Na stronie internetowej zawieszane były karty projektów. Na stronie internetowej zamieszczono również specjalny komunikat o prowadzonych konsultacjach społecznych w każdej z miejscowości oraz inne bieżące informacje o PROW 2014-2020. Na podstawie tych informacji organizowane były spotkania wnioskodawców z pracownikami biura LGD. W ramach realizacji Planu włączenia społeczności lokalnej organizowano pracę biura w taki sposób aby możliwe było spotkanie wnioskodawcy z pracownikiem i rzeczowa dyskusja o planowanych projektach.</p> <p>Podczas kolejnego spotkania Zespołu ds. opracowania LSR w Tłuszczu 7 grudnia 2015r. wypracowano podejście do innowacyjności. Innowacyjność została uwzględniona w kryteriach wyboru operacji wraz z przedstawieniem zasad jej oceny. Ciężar udowodnienia, że operacja jest innowacyjna przerzucony będzie na wnioskodawcę i nie będzie bazował na wynikach głosowania członków organu decyzyjnego.</p>
4.	Etap formułowania wskaźników realizacji LSR	<p>Na podstawie analizy danych pozyskanych z wywiadów bezpośrednich z beneficjentami środków LSR (NGO's, JST) wskazano rekomendacje dotyczące większej operacjonalizacji wskaźników celów LSR. Wskazano, że do pomiaru celów LSR na poziomie rezultatu strategicznego wybranych zostało: 2 wskaźniki oddziaływania, 4 wskaźniki rezultatu. System wskaźników LSR jest prosty i nie jest nadmiernie rozbudowany. Wskaźniki nie budzą wątpliwości w zakresie ich adekwatności, realności, spójności, klarowności i mierzalności. Wnioski z badań terenowych pokazały, że konieczne jest wsparcie ze środków na funkcjonowanie i aktywizację działań w przedmiocie sprawozdawczości i monitoringu rzeczowego beneficjentów, ponieważ od beneficjentów pozyskiwanych jest</p>

		<p>najwięcej danych do pomiaru wartości wskaźników.</p> <p>Analiza złożonych kart projektu do LGD przez potencjalnych beneficjentów pozwoliła na sformułowanie wniosku odnośnie wskaźników LSR, które powinny w większym zakresie pozwolić na monitorowanie postępu działań aktywizacyjnych i funkcjonowania LGD, a nie jedynie wdrożenia LSR. W wyniku analizy wniosków z konsultacji społecznych na tym etapie sformułowano zapisy Planu Komunikacji w zakresie doradztwa uwzględniającego pokazywanie dobrych przykładów działań finansowanych ze środków LSR.</p> <p>Problematyka wskaźników projektów była poruszana podczas indywidualnych konsultacji z mieszkańcami prowadzonych przez pracowników LGD. Postulowano aby ocena rezultatów przedsięwzięć odnosiła się bezpośrednio do produktów (wskaźniki rezultatu bezpośredniego). Przykładem takiego wskaźnika powinny być np. spotkania integracyjne mieszkańców, odbywające się w nowo wybudowanych świetlicach w przypadku przyjęcia za produkt operacji polegających na budowie lub modernizacji świetlic wiejskich. Mierniki (wskaźniki) powinny być mierzalne i nie powodujące dodatkowych nakładów po stronie beneficjentów.</p> <p>W celu trafniejszego sformułowania wskaźników zostało zorganizowane spotkanie fokusowe z przedsiębiorcami z obszaru LGD odbył się w listopadzie 2015r. Podczas spotkania w gronie zaproszonych przedsiębiorców z obszaru LGD rozważano stan przedsiębiorczości oraz analizowano przedsięwzięcia gospodarcze planowane do realizacji na obszarze LGD. Został przeanalizowany podział budżetu LSR w zakresach dostępnych dla poszczególnych podmiotów oraz określono realne zapotrzebowanie na działania wszystkich typów możliwych do realizacji z funduszy PROW. Na spotkaniu przedstawione zostało również drzewo celów LSR i wnioski z analizy SWOT.</p> <p>Ostatnim etapem formułowania wskaźników realizacji LSR było spotkanie przedstawicieli JST w dniu 16 grudnia 2015 w biurze LGD. Podczas spotkania określono konieczność precyzyjnego określenia wartości wskaźników wynikających z projektów beneficjentów należących do sektora finansów publicznych, gdzie wymagany krajowy wkład środków publicznych pochodzi ze środków własnych beneficjenta, co skutkować powinno wyższą wartością wskaźników generowanych przez te projekty.</p>
5.	Etap identyfikacji grup docelowych strategii	<p>Ostatni etap tworzenia LSR to przede wszystkim podsumowanie procesu partycypacji i tworzenia dokumentu. W celu identyfikacji grup docelowych LSR dokonano analizy kart projektów złożonych przez potencjalnych beneficjentów. Z analizy wynikało, iż w badaniu mieszkańcy wskazywali na zasadność wprowadzenia do lokalnej strategii LGD programów skoncentrowanych na młodych osobach bezrobotnych do 30 roku życia oraz osobach powyżej 50 roku życia. Grupy defaworyzowane zostały określone w Rozdziale 1. LSR Charakterystyka LGD.</p> <p>Kolejnym etapem identyfikacji grup docelowych było zorganizowanie spotkania przeznaczonego grupom defaworyzowanym. Spotkanie to odbyło się 14 grudnia 2015r. w biurze LGD w Tuszczu. Podczas spotkania uczestnicy wskazali potrzebę realizowania projektów przeznaczonych dla osób starszych, kobiet oraz osób bezrobotnych.</p> <p>W dniu 31 sierpnia 2015 roku w Pałacu w Chrzęśnem w gminie Tuszcz odbyło się Walne Zgromadzenie Członków Lokalnej Grupy Działania „Równiny Wołomińskiej”. W części poświęconej budowie LSR omówiono jakie grupy docelowe zostaną szczególne uwzględnione w LSR wraz z określeniem tzw. grup defaworyzowanych. Przedstawiciele JST wskazali na konieczność kontynuacji działań społecznych realizowanych w poprzednich latach w ramach programu Działaj Lokalnie. Grupą docelową projektów grantowych LSR powinny być podobnie jak w programie Działaj Lokalnie NGO's. Celem projektów grantowych powinien być wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne, wzmocnienie potencjału III sektora na obszarze LSR oraz stworzenie podstawy dla późniejszej realizacji operacji możliwych do realizacji w ramach trybu konkursowego LSR w ramach działania 19.2. PROW Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju. Z uwagi na to, że członkami LGD są Powiat Wołomiński i Powiat Wyszowski wskazano na oczekiwanie sformułowania działań dedykowanych dla powiatów, jakim będzie modernizacja dróg lokalnych. Wnioski wskazywane podczas spotkań zostały uwzględnione w celach LSR. Członkowie LGD</p>

uznali, że warto kontynuować uczestnictwo LGD w Programie Stypendiów Pomostowych.

Na potrzeby konsultacji z mieszkańcami **wykorzystano materiały informacyjne** – biuletyny, cyklicznie wydawane przez LGD oraz folder i film wydany przez Mazowieckie Forum Biznesu Nauki i Kultury – beneficjenta LGD „RW”, pokazujące efekty projektów z okresu 2007-2013 i zachęcające do realizacji projektów w kolejnym okresie programowania. Materiały informacyjne udostępnione zostały również na stronie internetowej LGD.

Przez cały okres programowania LSR pracownicy biura odbywali indywidualne spotkania z wnioskodawcami, odpowiadając na liczne pytania na temat planowanych operacji. Dzięki spotkaniom zebrano oczekiwania odnośnie kosztów kwalifikowanych operacji, przede wszystkim oczekiwaniem jest objęcie wsparciem kosztu VAT operacji. Pracownik biura LGD odbierał telefony od potencjalnych wnioskodawców wyjaśniając zasady i możliwości planowanego wsparcia w ramach LSR.

Jak przedstawiono powyżej LGD wykorzystywało szeroki wachlarz partycypacyjnych metod konsultacji z grupami docelowymi LSR, w szczególności mieszkańcami obszaru LSR na każdym etapie programowania LSR. Zmiana kryteriów wyboru operacji również będzie poddawana konsultacjom społecznym. LGD planuje także partycypacyjny udział mieszkańców w ewaluacji wdrożenia LSR.

Rozdział III. Diagnoza – opis obszaru i ludności

Analizę stanu istniejącego obszaru LGD „Równiny Wołomińskiej” opracowano na podstawie danych dostępnych w bazach GUS, dokumentów strategicznych województwa mazowieckiego, powiatu wołomińskiego i wyszkowskiego, oraz strategii 12 gmin członkowskich LGD. Ponadto analizie poddano informacje dostępne na stronach internetowych gmin członkowskich LGD „RW”. Dane dostępne w bazach GUS przeanalizowano w przedziale czasowym 2007-2013. Identyfikacja i klasyfikacja istotnych problemów występujących na obszarze LGD została opracowana z uwzględnieniem wniosków ze zrealizowanych na zlecenie LGD badań i analiz⁴ oraz wniosków z konsultacji społecznych. Tak sformułowana diagnoza obszaru została przedstawiona sześciu zespołom ds. strategii, utworzonym podczas spotkania grupy fokusowej w dniu 08.01.2015r. a następnie poddana konsultacjom społecznym we wszystkich 12 gminach członkowskich LGD w dniach od 9 do 25 września 2015 r.

Obecny, ale także przyszły, rozwój obszaru determinują warunki przestrzenne, przyrodnicze, historyczne oraz kulturowe. Potencjał środowiska naturalnego: obszary Natura 2000, obszary chronionego krajobrazu, fragmenty parku krajobrazowego, rezerwat, użytki ekologiczne oraz tereny leśne i rolnicze, budują przewagę obszaru LGD w zakresie rozwoju zróżnicowanych form turystyki. **Dość słaba klasa ziemi rolniczej w przedziale V i VI klasy i brak rynków zbytu produktów lokalnych i rolnych sugeruje przebrązowanie rolnictwa w stronę przetwórstwa i szukanie rynków zbytu dla produktów lokalnych i przetworzonych np. poprzez stworzenie inkubatora.** Otwiera to również drogę do zakładania działalności gospodarczej, a co za tym idzie do tworzenia nowych miejsc pracy. Na tempo i kierunki rozwoju wpływ wywierają także wewnętrzne uwarunkowania społeczne, szczególnie trendy demograficzne. Struktura ludności na obszarze LGD „RW” według wieku i płci ukształtowana jest przez minione wydarzenia demograficzne i społeczno-ekonomiczne z tendencją do wzrostu liczby osób starszych w stosunku do niższej liczby osób w wieku produkcyjnym. Reasumując należy stwierdzić, że przy istniejących tendencjach poziomu i migracji ludności oraz przy jednoczesnym wydłużaniu się średniej długości życia naszego społeczeństwa proces starzenia się ludności będzie postępował nadal. Jest to zjawisko demograficzne naszych czasów, szczególnie w krajach rozwiniętych. **Poza starzejącym się społeczeństwem wyraźnie widoczne są również na obszarze LSR dwie grupy osób defaworyzowanych, które są zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Jest to młodzież do 30 roku życia i osoby w wieku powyżej 50 lat.** Patrząc na wyniki konsultacji społecznych okazuje się, że grupy te mogą stać się beneficjentami środków dostępnych za pośrednictwem LGD „RW”.

W świetle wyników przeprowadzonych analiz oraz konsultacji społecznych wydaje się, że czynnikiem decydującym o efektywności działań LGD będzie zidentyfikowanie szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR grup docelowych działań LGD, którymi są: wnioskodawcy i potencjalni beneficjenci środków dostępnych za pośrednictwem LGD. Są to: przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe. Uzupełniająco w ograniczonym zakresie z uwagi na ograniczenia w wysokości możliwego dofinansowania operacji preferując beneficjentów niezaliczanych do sektora finansów publicznych również jednostki sektora finansów publicznych, w tym przede wszystkim gminy, gminne instytucje kultury. Kolejną grupą docelową stanowią będą defaworyzowane. **Prowadzone analizy pozwoliły na wskazanie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszaru interwencji odnoszące się do tych grup.** Poniżej zaprezentowano uwarunkowania obszaru LSR odnoszące się do tych grup.

⁴ Zobacz: Badanie ewaluacyjne w zakresie działań związanych z wdrażaniem lokalnej strategii rozwoju i funkcjonowaniem stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Równiny Wołomińskiej”. Raport końcowy z badania. Warszawa, lipiec 2012.

Uwarunkowania przestrzenne

Zgodnie z regionalizacją fizyczno-geograficzną obszar LGD znajduje się w zdecydowanej większości w mezoregionie Równina Wołomińska i stąd nazwa LGD „Równiny Wołomińskiej”. Obszar działania LGD o powierzchni ogólnej 1 420,35 km² obejmuje 12 gmin, które leżą w 2 powiatach: wołomińskim i wyszkowskim województwa mazowieckiego. Największymi obszarowo gminami w LGD są 3 gminy powiatu wyszkowskiego: Długosiodło, Rząśnik i Brańszczyk (po 167 km²), a najmniejszą gminą Wołomin (62km²). Widać więc, że gminy wchodzące w skład obszaru działania LGD są powierzchniowo bardzo zróżnicowane. **Istotnym uwarunkowaniem dla charakterystyki obszaru jest bliskość miasta stołecznego Warszawy** od poszczególnych miejscowości: do Brańszczyka jest ok. 66 km, do Jadowa - 60,1 km, do Strachówki – ok. 58 km, do Klembowa – ok. 40 km, do Poświętnego – ok. 37 km, do Tuszcza – ok. 47 km, do Zabrodzia – ok. 40 km, do Rząśnika – 75 km, do Wyszkowa – 55 km, do Długosiodła – 80 km, do miasta Wołomina – ok. 23 km, (obszar wiejski gminy Wołomin rozciąga się za miastem w kierunku wschodnim dalej od Warszawy).

Położenie geograficzne i ukształtowanie terenu

Równina Wołomińska wznosi się łagodnie w kierunku południowo-wschodnim ku Wysoczyźnie Kałuszyńskiej. Wzniesienia nad poziom morza omawianego terenu mieszczą się w granicach od 78 m w części północno-zachodniej (okolice Kuligowa nad Bugiem) do około 100 -110 m w części centralnej i 142 m w części południowej powiatu (wschodni kraniec gminy Zielonka). Przez obszar ten z południowego wschodu w kierunku północno-zachodnim i północnym płyną rzeki: Borucza, Cienka, Rynia i Osownica, Rządza, Długa, Czarna. Północno -wschodnią część zajmuje dolina Liwca o szerokości do 3 km oraz Puszcza Kamieniecka z Doliną Bugu. Powierzchnia regionu jest w znacznym stopniu zajęta przez uprawy rolne.

Atutem rozwoju obszaru jest tranzytowe położenie obszaru LSR LGD „RW” z jednej strony przy drogach wojewódzkich 634 i 636, a z drugiej przy trasie S8 wiodącej przez obszar Powiatu Wyszkowskiego i Wołomińskiego w kierunku Warszawy. Transport zbiorowy zapewnia również linia kolejowa nr 6 relacji Warszawa Wileńska – Małkinia – Białystok pokrywająca się na tym odcinku z linią E75 i z I Transeuropejskim Korytarzem Transportowym wchodzącym w skład sieci korytarzy TEN-T(Trans-European Transport Networks).⁵

Korytarz I przebiega z Polski do Finlandii, przecinając państwa bałtyckie Litwę, Łotwę i Estonię. Wzdłuż korytarza położone są duże miasta i stolice, takie jak Warszawa, Białystok, Kowno, Ryga, Tallin i Helsinki. Poza rozbudowującą się linią kolejową komunikację pomiędzy gminami zapewniają autobusy prywatne oraz spółki PKS w obrębie miejscowości z obszaru LSR. Na obszarze LSR dominują drogi o powierzchni gruntowej. W 2013 w powiecie wołomińskim było ich 1060,9 km, a w powiecie wyszkowskim 450,5 km. Jeśli chodzi o drogi o nawierzchni twardej to w 2013r. było ich w powiecie wołomińskim 687,5km, a w powiecie wyszkowskim 404,4 km. Na przestrzeni ostatnich 6 lat w powiecie wyszkowskim znacznie wzrosła liczba dróg o nawierzchni twardej, a w powiecie wołomińskim pozostała prawie na takim samym poziomie z bardzo małym wzrostem. Liczba dróg gruntowych na przestrzeni 6 lat lekko wzrosła w powiecie wyszkowskim i zmalała w powiecie wołomińskim. Problemem wszystkich dróg jest ich **niedostateczna nośność, zły stan techniczny, wyczerpywanie się przepustowości dróg dojazdowych i niski poziom nakładów finansowych na budowę i modernizację dróg (powiatowych i gminnych)**.Może to stanowić zagrożenie przy dynamicznym rozwoju motoryzacji i stałe pogarszanie się warunków podróżowania i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Dodatkowym zagrożeniem jest likwidacja niektórych połączeń, zmniejszenie częstotliwości kursowania pociągów na skutek przebudowy kolei oraz złego stanu dróg lokalnych, po których muszą poruszać się autobusy komunikacji zastępczej. **Pogarszające się warunki dojazdu na skutek rosnącego natężenia ruchu samochodowego, złego stanu technicznego dróg kolowych i wyczerpywania przepustowości dróg dojazdowych dodatkowo negatywnie wpływają na rozwój obszaru LSR.**

Z konsultacji społecznych przeprowadzanych we wrześniu 2015r. w każdej z gmin obszaru LGD wynika, że stopień infrastruktury drogowej na terenie LSR jest niezadowolający i wymaga znacznej poprawy stanu technicznego i połączeń ciągów bezpośrednio łączących siedziby gmin z siedzibami powiatów. Grupami docelowymi działań LGD w zakresie operacji infrastruktury drogowej mogłyby być jednostki samorządu terytorialnego (gmina, powiat). Wsparcie na budowę lub modernizację dróg lokalnych dostępne będzie poza RLKS w ramach PROW 2014-2020 również w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszeniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii”. Dodatkowe środki wsparcia dostępne będą również w ramach programu wieloletniego Ministerstwa Rozwoju pod nazwą „Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016 – 2019”. Środki te będą mogły być wykorzystane komplementarnie do środków LSR na drogi lokalne.

Na obszarze działalności LGD „RW” przeważają grunty o zagospodarowaniu rolnym, leśnym, zadrzewionym i zakrzewionym. Stanowi to potencjał regionu, który przejawia się m.in. w rozwoju zróżnicowanych form turystyki i rekreacji poprzez wykorzystanie zasobów naturalnych. Biorąc pod uwagę fakt, iż część z tych obszarów, szczególnie w gminie Jadów, Klembów, Poświętne, Strachówka, Zielonka i Wołomin to użytki

⁵ Źródło: strona internetowa: <http://www.siskom.waw.pl/kp-kolej-wawa-sokolka.htm>

ekologiczne, obszary Natura 2000, rezerваты czyli tereny ochrony przyrody obszar działania LGD daje możliwości rozwoju turystyki. Znaczący udział gruntów rolnych, co decyduje o rolniczym charakterze terenu, stwarza możliwości nie tylko uprawy, ale i przetwórstwa produktów rolnych. Najwięcej jest ich w gminie Tuszcz, Jadów i Klembów, natomiast najmniej w gminie Zielonka i Wołomin. Analizując dane w czasie 2007 – 2013r. z roku na rok widać, że ubywa terenów rolnych. Może to świadczyć o powolnej zmianie charakteru obszaru i ograniczeniu jego rolniczego rozwoju. Znaczną część terenu działania LGD stanowią także nieużytki, tereny, które z przyczyn środowiskowych lub na skutek działań ludzkich, np. rolniczych, przemysłowych, utraciły swoją pierwotną funkcję lub są niedostępne dla działalności człowieka. To, że na terenie działania LGD jest wiele terenów nieużytków nie oznacza, że należy za wszelką cenę zmienić ich charakter. Biorąc pod uwagę, że wiele z nich to tereny przyrodnicze lepszym rozwiązaniem jest przekształcenie ich w użytki ekologiczne. Przykładem może być Gmina Zielonka która znajduje się w zasięgu Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz Gmina Jadów⁶.

Obecność obiektów i terenów wojskowych na terenie działań LGD wprowadza dodatkowe punkty komunikacyjne i zapewnia dobre połączenia na analizowanym obszarze – funkcjonuje tu m.in. poligon wojskowy w Gminie Zielonka. Teren poligonu rembertowskiego stanowi ciekawy przykład rzeźby polodowcowej o specyficznej budowie geologicznej i zróżnicowanym geomorfologicznie krajobrazie. Od strony północno-zachodniej rozciąga się po Zielonkę. Osobliwością przyrodniczą tego terenu są pola odsłoniętych piasków (Wydma Szwalnicka) oraz mozaika roślinności związana z naturalnym procesem utrwalaania wydm śródlądowych. Dodatkową naturalną ochronę stanowią liczne bagniste rozlewiska i gęsta roślinność. Na terenie poligonu wojskowego w Gminie Zielonka, w sąsiedztwie Wojskowych Zakładów Lotniczych (przy granicy z warszawską dzielnicą [Wesoła](#)), powstało najnowocześniejsze na świecie Laboratorium Badań Napędów Lotniczych. Znajdują się tutaj różne zakłady wojskowe i strzelnice, a teren jest pod stałym dozorem cywilnych firm ochroniarskich. Ten rejon określany jest potocznie mianem Poligonu Zielonka. Należy również dodać, że obszary LGD „RW” mają dobre połączenie komunikacyjne z Warszawą, a poprzez to dostęp do transportu lotniczego poprzez zlokalizowane w Warszawie lotnisko im. F. Chopina.⁷

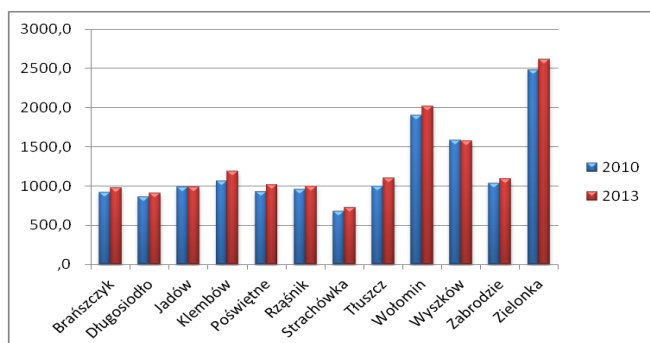
Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość

Obszar LGD „RW” to obszar 12 gmin z Powiatu Wyszowskiego i Wołomińskiego. Jako ważny region w województwie mazowieckim znajduje się pod dużym oddziaływaniem miasta Warszawy oraz OMW (Obszar Metropolitalny Warszawy), które to odgrywają szczególną rolę w budowaniu konkurencyjności regionu. Gospodarka regionu skupia się przede wszystkim na handlu, usługach, budownictwie, przetwórstwie przemysłowym, rolnictwie. W powiecie wołomińskim wskaźnik podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności wynosi 122. Jest to wartość niższa niż mazowiecka, wynosząca 139. Najbardziej zaawansowanymi gminami z obszaru LGD wewnątrz powiatu, okazują się być: Zielonka – na 1000 ludności w 2014 roku przypało 158 podmiotów gospodarczych. i Wołomin (127) Nie bez znaczenia wydaje się być w tym kontekście dostępność komunikacyjna (drogowa) wskazanych jednostek terytorialnych, a przede wszystkim odległość od Warszawy. Wśród ogółu zarejestrowanych działalności gospodarczych, w powiecie wołomińskim, podobnie jak w skali regionu, dominują mikroprzedsiębiorstwa – stanowią 96,57% ogółu przedsiębiorstw posiadających swoją siedzibę na terenie powiatu. Jest to wartość nieco wyższa niż wojewódzka – 95,77%. Najwięcej mikroprzedsiębiorstw dla obszaru LGD występuje w Gminie Zielonka, która jest także liderem jeśli chodzi o małe przedsiębiorstwa (101,8) – wskaźnik ich występowania jest o wiele wyższy w Zielonce jak w przypadku pozostałych gmin powiatu. Najwięcej średnich przedsiębiorstw odnotowano w Gminie Wołomin (13,9) i Zielonka (9,5) na 10 tys. mieszkańców. Duże przedsiębiorstwa dominują głównie w Gminie Wołomin (1,9), i Klembów (1,7) na 10 tys. mieszkańców.

Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru region w latach 2007-2013 na obszarze LGD "Równiny Wołomińskiej"

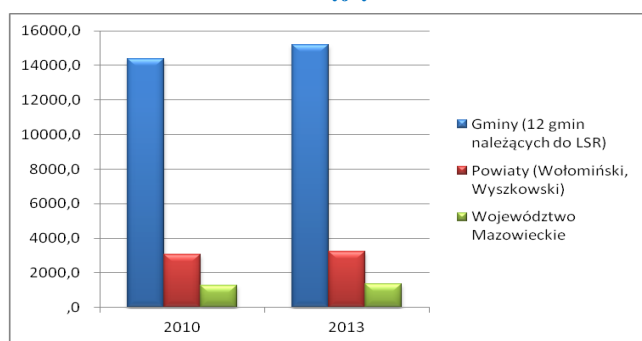
⁶ Źródło: Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego do roku 2025 - projekt

⁷ Źródło: <http://www.zielonka.pl/aktualnosc-681-w-zielonce-otwarto-laboratorium.html>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Wykres - porównanie średniej ilości rejestrów REGON na 10 000 mieszkańców na terenie LSR oraz w grupach referencyjnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Wykres pokazuje, że w stosunku do roku 2010 obecnie występuje mała tendencja wzrostowa jeśli chodzi o rejestrację podmiotów gospodarczych zakładających działalność gospodarczą jednak nie jest to wzrost satysfakcjonujący. **Analizując spotkania konsultacyjne w gminach z obszaru LGD i przedstawiane na nich problemy okazuje się, że przedsiębiorczość nie rozwija się aż tak dobrze ze względu na dużą biurokrację administracyjną, zbyt wysokie podatki i opłaty w ZUS, a także zbyt małe możliwości dofinansowania dla osób otwierających działalność gospodarczą. Nowa LSR LGD „RW” daje szansę na poprawienie tego stanu. Cel ogólny strategii pn „Lokalna i społeczna przedsiębiorczość wykorzystująca lokalne rynki, potencjały i zasoby” stwarza możliwości do poprawy sytuacji na obszarze LGD.**

Pod względem rozróżnienia działalności obszarów prowadzonej działalności, rozpatrywanych na podstawie PKD w powiecie wołomińskim dominuje Sekcja G (handel hurtowy, detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) oraz Sekcja F (budownictwo) – (odpowiednio 7991 i 3622 podmiotów). Większość, bo ¼ podmiotów z Sekcji G prowadzi swoją działalność na terenie Gminy Wołomin (2021), dalej są: Zielonka (708), Tłuszcz (382), Klembów (209), Jadów (138), Poświętne (117), Strachówka (26). Najwięcej podmiotów świadczących usługi w zakresie budownictwa (Sekcja F) skupiona jest w Gminie Wołomin (851), Zielonka (324), Tłuszcz (251), Klembów (118), Jadów (98), a najmniej w gminach: Poświętne (49) i Strachówka (35). Kolejną sekcją umiarkowanie rozwiniętą w Powiecie Wołomińskim jest przetwórstwo przemysłowe (Sekcja C) – przedsiębiorstwa z tego obszaru stanowią 11,24% ogółu odnotowanych. Dominują tu gminy: Wołomin (667), Zielonka (345) i Tłuszcz (115), dalej plasują się: Poświętne (71), Klembów (59), Jadów (52) i na samym końcu Strachówka (7). W sekcji A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) dominują gminy: Wołomin (29), Klembów (14) i Tłuszcz (12), na równym poziomie 7 podmiotów pozostają gminy Jadów, Poświętne i Strachówka, a najmniej jest ich w gminie Zielonka (6). W sekcji R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) wśród ilości podmiotów gospodarczych dominują gminy Wołomin (80), Zielonka (39) i Tłuszcz (21), niżej plasują się: Jadów (11), Klembów (9), Poświętne (4), Strachówka (1).

Na terenie powiatu wyszkowskiego brak jest ciężkiego przemysłu, dominują małe i średnie zakłady produkcyjne oraz liczne zakłady usługowe. Na koniec 2014 roku zarejestrowanych było wg sekcji PKD – 6261 podmiotów gospodarczych, z czego 176 stanowiły podmioty sektora publicznego, natomiast 6085 – sektora prywatnego. Najbardziej liczną jest grupa podmiotów zajmujących się handlem – 1634 i budownictwem – 1102. Pod względem

liczebności podmiotów gospodarczych liderem jest Gmina Wyszków (4085), gdzie zlokalizowanych jest ponad 65% wszystkich podmiotów. Liczba podmiotów gospodarczych w pozostałych gminach kształtuje się na zbliżonym poziomie: Brańszczyk – 522, Długosiodło – 438, Rzażńnik – 436, Zabrodzie – 423.

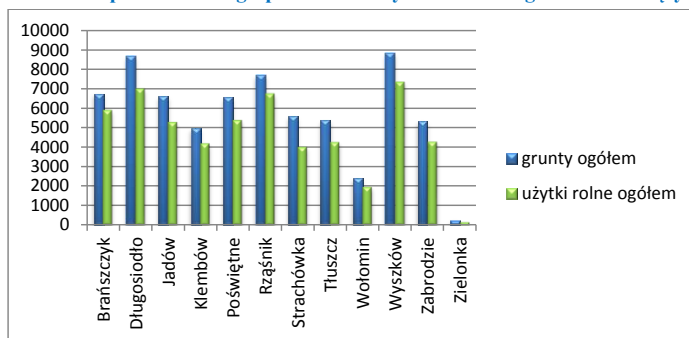
Do największych przedsiębiorstw na terenie powiatu wyszkowskiego zaliczyć należy: CYNKOMET Sp. z o.o., QUAD GRAPHICS Sp. z o.o., CYNKLAK, POMELAC Sp. z o.o., Ardagh Glass S.A., Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Usługowe POMEL Sp. z o.o., "Jeronimo Martins Dystrybucja" S.A.

Przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie LGD „RW”, posiadają potencjał do wdrożenia innowacji, która umożliwi wzmocnienie ich konkurencyjności gospodarczej i podniesienie atrakcyjności ekonomicznej regionu. Potencjał innowacyjny rozumiany jest jako innowacje społeczne: marketingowe, organizacyjne; produktowe i procesowe. W nowej LSR odpowiada na te potrzeby cel szczegółowy pn. Rozwój lokalnej innowacyjnej przedsiębiorczości”.

Uwarunkowania prowadzenia produkcji rolnej

Rolnictwo na terenie działania LGD „RW” odgrywa ważną rolę. Obszar gruntów rolnych stanowi ok.60% powierzchni obszaru LGD. Uwarunkowania rolnicze na terenie działań LGD nie są jednak najkorzystniejsze, **slaba klasa ziemi (V i VI) oraz zmienność pogodowa stanowią trudne warunki dla rolnictwa**. Przy odpowiednim poziomie zainwestowania kapitału, agrotechnice oraz stworzeniu rynków zbytu produktów rolnych istnieje możliwość rozwoju gałęzi rolnictwa na obszarze LGD, które może stać się produktywną dziedziną gospodarki. Może się to dokonać poprzez np. dofinansowanie przetwórstwa i utworzenie inkubatora, czy też przez wprowadzenie innowacyjności.

Wykres - PSR 2010 - powierzchnia gospodarstw rolnych w ha w 12 gminach należących do LGD

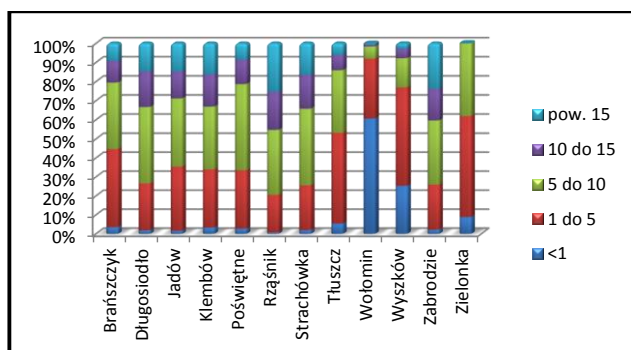

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Większość gmin zarówno z obszaru powiatu wołomińskiego jak i wyszkowskiego (co obrazuje wykres) oprócz Wołomina, Wyszkowa oraz gminy Zielonka posiada dużą powierzchnię gruntów rolnych w stosunku do całkowitej powierzchni gminy. W związku z tym można powiedzieć, że obszar LSR LGD „RW” jest obszarem o zdecydowanej przewadze rolnictwa. **Obszar ten posiada tradycje rolnicze i predyspozycje do dalszego rozwoju tej gałęzi gospodarki, ale w zmienionej formie, wprowadzając elementy innowacyjności i szukając nowych rozwiązań i rynków zbytu**. Obecna bowiem forma działalności rolniczej nie jest zadowalająca i nie powoduje zmniejszenia stopy bezrobocia, ani większego wzrostu zatrudnienia w tym sektorze.

Wykres - Powierzchnia zajmowana przez gospodarstwa rolne wg wielkości w poszczególnych gminach LSR – PSR z roku 2010

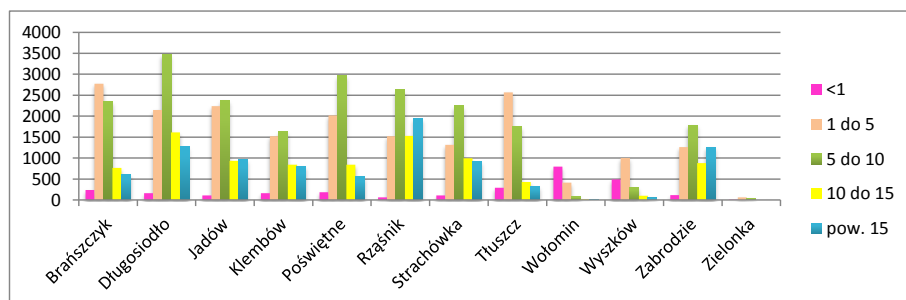

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Łącznie na obszarze objętym LSR działa 17 193 gospodarstw rolnych, w tym najwięcej jest o średniej powierzchni od 5 do 10 ha. Z pośród ogólnej ilości gospodarstw rolnych 13104 to gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą. Z danych zamieszczonych w Powszechnym Spisie Rolnym z 2010r. wynika, że na obszarze LSR LGD „RW” najwięcej jest gospodarstw od 5 do 10 ha, następnie od 1 do 5 ha i kolejno powyżej 15 ha. Powierzchnia gruntów ornych w powiecie wyszkowskim stanowi 40% całkowitego obszaru powiatu, łąki i pastwiska – 19%, a lasy oraz tereny leśne zajmują ok. 33% powiatu. W powiecie wołomińskim 57,67% ogółu stanowią użytki rolne, tereny leśne oraz zadrzewione – 29,33%, grunty znajdujące się pod wodą – 0,76%, użytki ekologiczne, nieużytki, tereny różne – 2,19%.⁸

Wykres – Ilość Gospodarstw rolnych wg wielkości podanej w ha

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Największe gospodarstwa powyżej 15 ha są zlokalizowane na obszarze powiatu wyszkowskiego w gminach: Rząśnik, Długosiodło, Wyszków, Zabrodzie a w powiecie wołomińskim w gminie Strachówka i Klembów (dane z GUS z 2010r.). W strukturze zasiewów największą powierzchnię zajmują zboża, ziemniaki i warzywa gruntowe. W produkcji zwierzęcej utrzymuje się głównie hodowla bydła, drobiu, trzody chlewnej oraz koni. Dane z Banku danych lokalnych GUS z roku 2010 pokazują, że najwięcej gospodarstw rolnych na terenie działania LGD zajmuje się chowem bydła zwłaszcza krów. Drugą gałęzią jest hodowla drobiu. Wielkość produkcji trzody chlewnej zajmuje trzecią pozycję wśród gospodarstw na obszarze LGD. Najmniej jest natomiast gospodarstw, które zajmują się hodowlą koni. W hodowli bydła i trzody chlewnej dominują gminy z powiatu wyszkowskiego (Rząśnik, Długosiodło, Brańszczyk, Wyszków), zaś w hodowli drobiu, na czele jest gmina Wyszków, a dalej kolejno Długosiodło, Brańszczyk, Tuszcz, Poświętne. Jeśli chodzi o hodowlę koni występuje zróżnicowanie, na czele znajduje się gmina Poświętne, dalej mamy Jadów, Tuszcz, Długosiodło, Strachówkę. Teren działania LGD charakteryzuje się prostą produkcją, w której dominują głównie zboża podstawowe (żyto, owies, pszenica). Na terenie działania LGD wiele gospodarstw rolnych funkcjonuje wyposażonych w podstawowy sprzęt rolniczy i prowadzonych jest przez osoby doświadczone. Z drugiej strony **na obszarze LSR w celu adaptacji badań naukowych do praktyki rolniczej utworzono gospodarstwa o specjalnym charakterze, gospodarstwa innowacyjne**. W ich skład wchodzi gospodarstwa wdrożeniowo-upowszechnieniowe, ekologiczne oraz agroturystyczne. Przykładem może być kilka z nich zlokalizowanych w powiecie wołomińskim: Gospodarstwo państwa Joanny i Sławomira Chudy z Marianowa – Gmina Tuszcz, czy też "Leszczynowe Zacisze" – państwa Wiśniewskich zajmujące się uprawą borówki amerykańskiej i 4 gatunków orzecha laskowego.

⁸ Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Poprawa gospodarki wsi powinna odbywać się na drodze rozwoju zintegrowanego. **Szansą dla jej rozwoju może być gospodarka wiedzy i usług. Ważna jest też stymulacja rozwoju przedsiębiorczości na wsi, co jest możliwe przy rozwoju współpracy wyrażającej się poprzez tworzenie grup producenckich lub zakładanie działalności gospodarczej.** Ten kierunek działań jest niezwykle istotny, gdyż działalność rolnicza jak i pozarolnicza nie będą stymulatorem rozwoju dokąd nie będzie lokalnego rynku zbytu lub producenci nie ukierunkują się na rynek zewnętrzny. W tym celu **LGD powinna stymulować powstawanie grup producenckich poprzez szkolenia i doradztwo wraz z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego.**

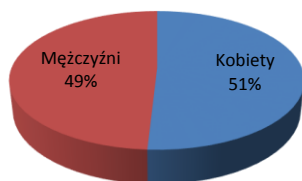
Gospodarstwa domowe z dochodami wyłącznie z działalności rolniczej stanowią ponad połowę wszystkich gospodarstw domowych. Ze środków PROW 2014-2020, dostępne będą działania: Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej oraz Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa, wsparcie dla osób planujących utworzyć nowe miejsca pracy na terenach wiejskich poza rolnictwem. W ramach działania . Dostępne będzie również wsparcie na restrukturyzacji gospodarstw w kierunku produkcji żywnościowych lub nie żywnościowych, a także przygotowanie do sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz przetwórstwo produktów rolnych pochodzących głównie z gospodarstwa. Uzupełnieniem tych działań będą środki Leader na wsparcie i rozwój przedsiębiorczości. Konsultacje społeczne z mieszkańcami pokazały, że istnieje silna korelacja w występowaniu zjawiska bierności zawodowej i wykluczenia społecznego. Przede wszystkim mieszkańców terenów wiejskich cechuje stosunkowo niska aktywność w zakresie kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych i mobilność zawodowa, dlatego ważne są działania z zakresu aktywnej integracji ukierunkowane na zwiększanie szans na rynku pracy, a w efekcie na zatrudnienie. Może to spowodować ograniczenie migracji ludności poza obszar LSR. Diagnoza gospodarczego wykorzystania potencjału społecznego wykazuje, iż znaczna część ludności czerpie swoje dochody właśnie z uprawy ziemi i hodowli zwierząt gospodarskich. Szansą może być rozwój sektora usług, zwłaszcza związanych z obsługą ruchu turystycznego, który mógłby być skierowany na stopniowe zmniejszanie się niskodochodowego sektora rolniczego na rzecz podejmowania zróżnicowanej działalności dochodowej na wsi. Kolejną grupą docelową działań LGD w obszarze przedsiębiorczości będą rolnicy, domownicy i małżonkowie rolników planujący różnicowanie działalności rolniczej w kierunku podejmowania lub rozwijania przez rolników, domowników i małżonków rolników, działalności nierolniczej lub związanej z rolnictwem, co wpłynie na tworzenie pozarolniczych źródeł dochodów, promocję zatrudnienia poza rolnictwem na obszarach wiejskich.

Rolnictwo może stanowić potencjał dla rozwoju gospodarki, jeżeli poprawie ulegnie jakość w obszarze przetwórstwa, wprowadzenie innowacyjności i stworzenie inkubatora jako rynku zbytu. W ramach PROW 2014-2020, działania Przetwórstwo i marketing produktów rolnych, możliwe będzie wsparcie przetwórstwa rolno-spożywczego. Uzupełnieniem mogą być działania LGD. Szansą rozwoju obszaru LSR mogą być rosnące oczekiwania konsumentów w zakresie jakości żywności oraz rosnący rynek zbytu na żywność wysokiej jakości, w tym m.in. żywność ekologiczną, produkty regionalne i tradycyjne. Tymczasem zagrożeniem będzie jednak utrzymująca się niska dochodowość rolnictwa.

Zasoby ludzkie

Na obszarze LSR LGD "Równiny Wołomińskiej" struktura ludności kształtuje się na podobnym poziomie. Nie ma zdecydowanej dominacji jednej z płci, procentowo kobiety stanowią 51% a mężczyźni 49%. Sytuację tę obrazuje poniższy wykres

Wykres - obrazujący udział % każdej z płci na obszarze LGD "RW".

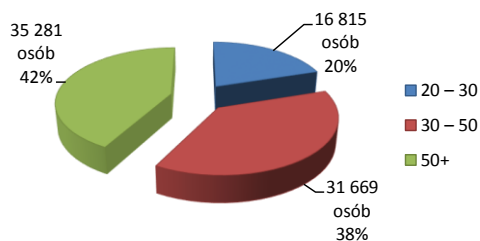

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Jeśli chodzi o podział wiekowy ludności z obszaru LGD okazuje się, że największy procent stanowią osoby w wieku 50+. Z konsultacji przeprowadzanych we wrześniu 2015r. w 12 gminach obszaru LGD oraz z wcześniejszych spotkań, warsztatów czy też przeprowadzanych wywiadów wynika, że jest to grupa zaliczana do grup defaworyzowanych. Drugie miejsce pod względem procentowym, zajmuje grupa osób w wieku produkcyjnym od 30 do 50 lat. Stanowią one 38% ogółu osób zamieszkujących obszar LGD. Pozostała część osób w wieku 20-30 lat stanowi 20% ogółu. Do tej grupy zaliczana jest młodzież, która zaczyna zdobywać swoje doświadczenie zawodowe. Ta grupa osób jest również zaliczana do grupy defaworyzowanej, ponieważ młodym ludziom bez dużego doświadczenia trudno

jest znaleźć pracę.

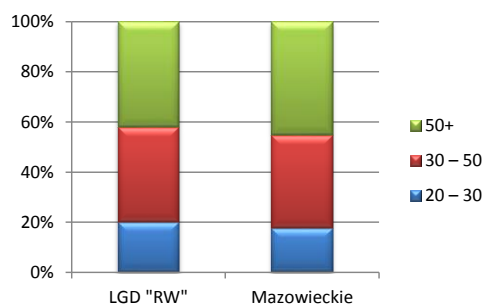
Wykres obrazujący przedziały wiekowe ludności z obszaru LSR LGD "RW"

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Struktura ludności obszaru LGD w porównaniu do obszaru województwa mazowieckiego jest bardzo podobna. Osoby w wieku od 20-30 lat stanowią 20% ludności LGD "RW" i 18% województwa mazowieckiego, osoby w wieku 30-50 stanowią w LGD 38% a w województwie 37%, osoby w wieku 50+ w LGD stanowią 42%, a w skali województwa 45%. Obrazuje to poniższy wykres.

Wykres - obrazujący podział ludności ze względu na wiek na obszarze LGD "RW" i województwa mazowieckiego

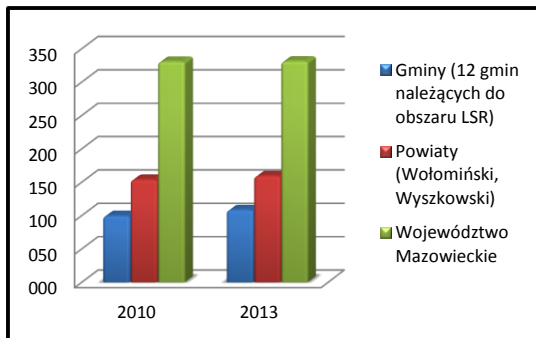
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Zasoby pracy

Cechą charakterystyczną dla LGD "RW" jest bliskie położenie Warszawy część gmin należących do LGD "RW" leży w obszarze Metropolii Warszawskiej, dlatego też dużo osób pracuje w Warszawie Dogodny dojazd liniami kolejowymi nr 6 (europejska E75) i 29 oraz drogi wojewódzkie 634 i 636, DK S8 są głównym połączeniem dla powiatu wołomińskiego i wyszkowskiego.

Poniższa tabela pokazuje strukturę osób pracujących z obszaru działania LGD "Równiny Wołomińskiej" w podziale na gminy, powiaty województwo mazowieckie. Negatywnym jest fakt, że na analizowanym obszarze w gminach z obszaru LGD **jest mniej osób niż 100 pracujących na 1000 mieszkańców niż średnio w powiatach Wołomińskim i Wyszowskim oraz województwie Mazowieckim**. Jedynymi wyjątkami są gminy Wołomin, Wyszaków i Zielonka, w tych gminach w 2013 r. pracowało powyżej 159 osób przekraczając tym samym średnią osób na 1000 dla powiatów Wołomińskiego i Wyszowskiego. Najmniej osób pracujących jest natomiast w gminie Jadów i Długosiodło. Są to gminy wiejskie. **Z przeprowadzanych konsultacji w gminach, ze spotkań i badań wynika, że w gminach wiejskich pracuje średnio mniej osób niż w gminach miejsko-wiejskich.**

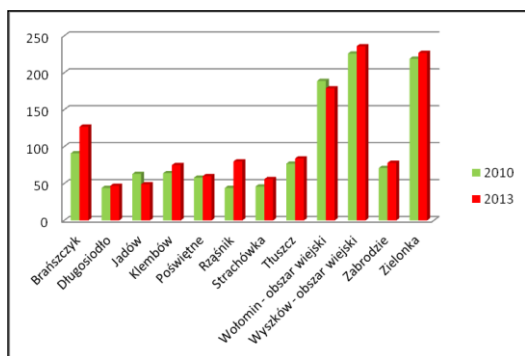
Wykres - liczba osób pracujących na 1000 ludności na obszarze LSR oraz w grupach referencyjnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Analizując wskaźnik w latach można zauważyć, że nie ma wyraźnej tendencji wzrostowej ani spadkowej na obszarze działań LGD, w niektórych gminach wskaźnik ten rósł w ciągu ostatnich 4 lat, a w niektórych spadał. Największy wzrost (o 36) nastąpił w gminach Brańszczyk oraz Rzażńnik. Najwyższy wskaźnik osób pracujących uzyskała gmina Wyszaków 236 osób pracujących na 1000 osób.

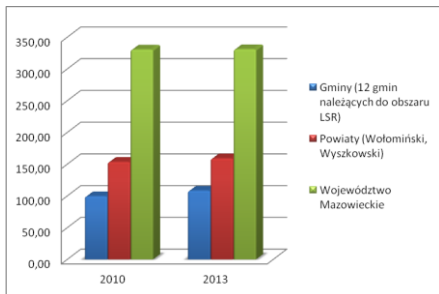
Wykres - liczba osób pracujących na 1000 ludności na obszarze LSR

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 ludności, w 2010 r. prawie we wszystkich gminach członkowskich (pomijając gminę Jadów i Wołomin)LGD była niższa niż w 2013r. Na koniec 2013 r. liczba ta najbardziej wzrosła w gminach: Brańszczyk, Rzażńnik, Klembów, Wyszaków i Zabrodzie czyli w większości w powiecie wyszkowskim. W powiecie wołomińskim niewielki wzrost zaobserwowano w gminach: Klembów, Zielonka, Tuszczy, Strachówka. Należy więc sądzić, że **jest tendencja wzrostowa wśród osób pracujących, ale należałoby stworzyć lepsze warunki sprzyjające zatrudnieniu i tworzeniu nowych miejsc pracy.**

Wykres - średnie bezrobocie na obszarze LSR oraz w grupach referencyjnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 16.12.2015]

Sytuacja w 2013r. jest niepokojąca, ponieważ średnie bezrobocie na obszarze LGD lekko wzrasta. Jest ono nieco wyższe w powiecie wołomińskim niż w powiecie wyszkowskim.

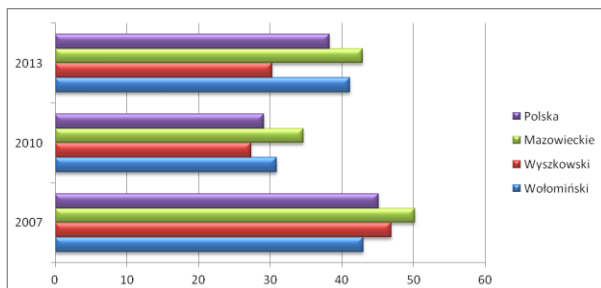
Z przeprowadzonych wśród mieszkańców konsultacji, spotkań i wywiadów wynika, że najbardziej zagrożoną grupą na rynku pracy są osoby długotrwale bezrobotne, czyli osoby pozostające bez pracy ponad rok. Sytuacja ta jest najbardziej widoczna w przedziałach wiekowych od 20 do 30 roku życia i w grupie osób 50+. Grupy te należy sklasyfikować jako grupy defaworyzowane.

Stopa bezrobocia w 2013 r. we wszystkich gminach członkowskich LGD była wyższa niż średnia dla powiatów wołomińskiego i wyszkowskiego oraz dla województwa mazowieckiego. Na terenie działania LGD panuje dziedziczne bezrobocie, bierność w działaniu i roszczeniowość społeczeństwa, co może być powodem takiej sytuacji. Na koniec 2013 r. stopa bezrobocia wahała się od 7,2% w gminie Zielonka do 12,9% w gminie Jadów i Strachówka. Tendencja wskaźnika bezrobocia dla czterech gmin (1/3 gmin LGD) analizując ostatnie 4 lata ma tendencję spadkową w ośmiu (2/3 gmin LGD) wzrosła o 1,5% - 3,7%.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %				
lp.	Gmina	2007	2010	2013
1	Brańszczyk	12	11,3	9
2	Długosiodło	12,9	10,6	10,1
3	Jadów	7,8	11,2	12,9
4	Klembów	6	7,7	9,7
5	Poświętne	5,3	7,4	11,1
6	Rząśnik	9,5	10,7	8,2
7	Strachówka	7,2	10	12,9
8	Tłuszcz	7,1	9,5	11
9	Wołomin	5,6	7,2	9,7
10	Wyszków	8	9,8	9,2
11	Zabrodzie	9,1	7,8	8,9
12	Zielonka	3,9	5	7,2
	Średnia	7,87	9,02	9,99
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym				
lp.	Powiaty	2007	2010	2013
1	Wołomiński	5,1	6,5	8,9
2	Wyszkowski	9,2	9,9	9
	Średnia	7,15	8,20	8,95

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym				
lp.	Województwo	2007	2010	2013
1	Mazowieckie	6,6	7,1	8,5

Wykres - udział bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok w ogóle bezrobotnych w powiatach LGD "Równiny Wołomińskiej" w grupie referencyjnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL [Dostęp 30.09.2015]

Rozmiary i natężenie długotrwałego bezrobocia można wyrazić przez udział liczby długotrwałe bezrobotnych w liczbie wszystkich bezrobotnych. Na obszarze LGD „RW” widać alarmujący wzrost osób długotrwałe bezrobotnych zwłaszcza w Powiecie Wołomińskim. W Powiecie Wyszkowskim ten wzrost bezrobocia też jest widoczny, ale nie taki znaczny. Świadczy to o potrzebie poprawy sytuacji na rynku pracy oraz efektywności działań, które będą realizowane w ramach wsparcia ze środków funduszy europejskich w latach 2014 – 2020. LGD „RW” przeznaczy tak jak wiele innych grup LGD 50% swojego budżetu na wspieranie zatrudnienia, czyli tworzenie nowych miejsc pracy. Nie będzie to łatwe działanie bo długotrwałe bezrobotni stanowią najtrudniejszą grupę, której z biegiem czasu coraz trudniej znaleźć zatrudnienie. Zagrożenie długotrwałym bezrobociem wzmacnia wykonywanie niektórych zawodów, szczególnie z grup zawodowych: rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i oraz pracownicy przy pracach prostych. Region działalności LGD to właśnie przede wszystkim tereny rolnictwa i leśnictwa, co może być jednym z powodów występowania bezrobocia na tym terenie. **Wyzwaniem jest więc obecnie zapewnienie miejsc pracy dla osób bezrobotnych, szczególnie na terenach wiejskich. Nowe programowanie na lata 2014 – 2020 daje możliwości otwierania działalności gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy. W LSR LGD „RW” odpowiada na ten problem cel ogólny: Lokalna i społeczna przedsiębiorczość wykorzystująca lokalne rynki, potencjały i zasoby.**

Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej

Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie wołomińskim na lata 2008 – 2015 oraz Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie wyszkowskim na lata 2008 – 2015 wskazuje na problem ubóstwa na obszarze LGD. Problemy te pojawiały się na wielu spotkaniach i konsultacjach, które przez ostatni rok były przeprowadzane na obszarze LGD „Równiny Wołomińskiej”. Ubóstwo powoduje zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny i pogłębia jej dysfunkcyjność. Problem ten podnoszono również podczas spotkań z mieszkańcami w ramach konsultacji społecznych we wrześniu, a także podczas spotkania poświęconego grupom defaworyzowanym w dniu 14 grudnia 2015r. Dysfunkcją najczęściej występującą po ubóstwie i bezrobociu na obszarze LSR jest bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Prawidłowo funkcjonująca rodzina powinna kształtować postawy społeczne. Występowanie wyuczonej bezradności powoduje wiele współczesnych problemów społecznych, takich jak bieda, bezrobocie oraz przemoc w rodzinie. Niezaradność w wychowaniu dzieci często łączy się z innymi problemami takimi jak uzależnienia i przemoc. Jednym z ważniejszych wskaźników ubóstwa na poziomie gminy jest liczba mieszkańców (poszczególnych członków rodzin), którym przyznano świadczenie, w stosunku do liczby mieszkańców. Wskaźnik deprivacji lokalnej, liczony jako liczba korzystających z pomocy społecznej (beneficjentów) na 1 000 mieszkańców gmin członkowskich LGD, jest przestrzennie zróżnicowany.

Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci w gminach LGD spada. Najczęstszymi przyczynami korzystania z ze środków pomocy społecznej jest ubóstwo, długotrwała choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, uzależnienia.

Obszar LSR jest dobrze wyposażony w infrastrukturę opieki społecznej. W każdej z gmin członkowskich działa OPS. Na szczeblu powiatu pomoc społeczną oferują placówki pomocy rodzinie i placówki opiekuńczo- wychowawcze.

Institucje kultury nie są szczególnie rozwinięte na obszarze LGD, jedynie domy kultury i świetlice wiejskie wspierają działalność kulturalną wśród mieszkańców obszaru. Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy wskazywali na oczekiwania realizacji inwestycji rekreacyjnych i kulturowych.

Tabela - Instytucje kultury na Obszarze LGD „Równiny Wołomińskiej”

Instytucje	Brańszczyk	Długosiodło	Jadów	Klembów	Poświętne	Rząśnik	Strachówka	Tuszczy	Wołomin	Wyszków	Zabrodzie	Zielonka
Biblioteki i Filie ogółem	1	1	5	5	2	1	1	9	5	5	1	4
Kina stałe	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Muzea łącznie z oddziałami	0	3	0	0	0	0	0	1	3	1	1	0
Galerie i salony sztuki	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0

Warunki przyrodnicze

Warunki turystyczne obszaru działalności LGD wynikają w dużej mierze z warunków położenia geograficznego i przyrodniczego terenu. Na obszarze LGD „RW” znajdują się Obszary prawnie chronione takie jak: rezerваты przyrody (Śliże w gminie Jadów, „Dębina” w gminie Klembów, Rezerwat Jaźwie w gminie Tuszczy), fragmenty Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, obszary chronionego krajobrazu. Posiadają także lokalizację obszary zaliczone do

Europejskiego systemu obszarów chronionych **NATURA 2000**⁹: **Dolina Dolnego Bugu** – obszar specjalnej ochrony ptaków OSO (PLB140001), **Ostoja Nadbużańska** – specjalny obszar ochrony siedlisk SOO (PLH 140011) **Dolina Liwca** – obszar specjalnej ochrony ptaków OSO (PLB 140002) obejmuje dolinę rzeki Liwiec, od źródła do ujścia rzeki do Bugu, **Puszcza Biała** – obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia kod PLB 140007) położony w województwie mazowieckim, jeden z największych kompleksów leśnych na Mazowszu, usytuowany w widłach Narwi i Bugu, **Wydmny Lucynowski – Mostowieckie** – obszar powiatu wyszkowskiego, na północny-wschód od Zabrodzia, funkcjonuje jako specjalny obszar ochrony siedlisk SOO (PLH 140013) od powierzchni 427,8 ha. Są to kompleksy wydm śródlądowych porośniętych murawami psamofilnymi, wrzosowiskami oraz zbiorowiskami borowymi, również na terenie miasta Zielonka występują obszary chronione w ramach sieci Natura 2000 są to: rezerwat **Mosty Kalińskie** utworzony w 2015 roku oraz obszaru siedliskowego Natura 2000 – **Strzebla Błotna w Zielonce**.¹⁰ Część gmin powiatu wyszkowskiego leży na terenie obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski” (Zabrodzie, Rząśnik, Długosiodło, Brańszczyk). Walory przyrodniczo – krajobrazowe gmin oraz otaczających ją obszarów wzdłuż doliny Bugu predysponują teren LGD do większego rozwoju turystyki i wypoczynku. Znajdują się tu również ciekawe zabytki związane z ogólnonarodową tradycją i kulturą.

Bliskość przyrody, wody i lasu sprawia, że tereny te są bardzo atrakcyjne pod względem turystyczno – wypoczynkowym. Czystość wód, powietrza, rybne rzeki w tym Bug, Narew wraz z dopływami oraz inne mniejsze takie jak Liwiec Rządza, Osownica, Czarna, Fiszor, bogactwo runa leśnego i dzikiej zwierzyny, ostoja wielu gatunków ptaków (w tym liczne siedliska bocianie) dają gwarancję dobrego wypoczynku. Przepiękne dukty leśne z częściowo oznakowanymi szlakami są idealne na wycieczki piesze, turystykę rowerową, przejażdżki konne i kuligi. Meandry i zakola rzeki Bug nadają się na spływy kajakowe i sport wędkarski oraz tereny łowieckie. Zróżnicowane środowisko stanowi Kurpiowska Puszcza Biała owiana legendami i równie interesująca Puszcza Kamieniecka oraz Dolina Narwi. Narew przyciąga amatorów kąpeli i rybołówstwa. To raj dla miłośników pieszych wędrówek i rowerowych przejażdżek. Doskonałe warunki dla amatorów wędkarstwa stanowią łowiska rybne w Starym Bosewie oraz w Przetycy Folwark i coroczne grzybobrania w gminie Długosiodło. Wędrówki piesze i rowerowe znacznie ułatwiają dobrze oznaczone, liczne szlaki turystyczne i ścieżki pieszo-rowerowe. Lokalna turystyka skupia się w większości na letnikach oraz jednodniowych wycieczkach organizowanych przez mieszkańców okolicznych gmin i mieszkańców Warszawy. Walory przyrodnicze i krajobrazowe przyciągają mieszkańców aglomeracji warszawskiej, którzy spędzają tu wakacje na swoich działkach rekreacyjnych. Miejscowościami czasowymi stały się z Powiatu Wyszkowskiego: Długosiodło, Nowy Lubiel, Rogoźno, Wólka Wojciechówek, Brańszczyk, Wyszków, Kamieńczyk, Rząśnik, Ślubów, Młynarze i z Powiatu Wołomińskiego: Jadów, Urle, Loretto, Klembów, Ostrówek, Rasztów, Ossów, Zielonka, Poświętne.

Niedocenianą formą ochrony przyrody są **użytki ekologiczne**. Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mające znaczenia dla zachowania różnorodności biologicznej. Mogą to być naturalne zbiorniki wodne, starorzeczka, oczka wodne, bagna, torfowiska, stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków. Są one zlokalizowane głównie w Gminie Jadów, Klembów, Poświętne, Wołomin i Strachówka i stanowią ważny element krajobrazu. Na terenie powiatu wołomińskiego istnieje kilka takich miejsc:

- Użytek ekologiczny Białe Błota koło Wołomina – ekosystem torfowiskowy, wzbogacający bioróżnorodność okolicznych terenów
- Zespół przyrodniczo krajobrazowy doliny Rządzy (Gmina Klembów) – naturalnie meandrująca rzeka z rozlewiskami w okolicach Rasztowa
- Rezerwat Jaźwie – torfowisko wysokie z zespołem welnianki wąskolistnej, bagna zwyczajnego, grzybienia białego oraz stanowiska łęgowe żurawia i myszołowa. Występuje tam także bocian czarny, błotniak stawowy, łąbędź niemy i inne gatunki ptactwa i zwierzyny łownej
- Park zabytkowy obszaru pola Bitwy Warszawskiej 1920 - okolice Ossowa nad naturalnie meandrującą rzeką, na których rozegrała się część bitwy warszawskiej z miejscem śmierci bł. Ks. Ignacego Skorupki, z kaplicą i cmentarzem poległych 1920 roku; planowany okazjonalny pawilon oraz zagospodarowanie turystyczne.
- Rzeka Osownica (Gmina Strachówka) proponowana do objęcia ochroną w formie rezerwatu krajobrazowego. Cel ochrony: dobrze zachowana niewielka rzeka o naturalnej linii brzegowej, czystej wodzie i zróżnicowanych zbiorowiskach roślinnych
- Feliksówka (gmina Poświętne)- proponowana do objęcia ochroną w formie rezerwatu faunistycznego. Cel ochrony: eutroficzny zbiornik wodny silnie zarośnięty, z bogatą awifauną łęgową
- Tereny Glinianek (Gmina Zielonka) - doczekały się one profesjonalnych badań ornitologicznych zarówno ilości występujących tam gatunków, jak i liczebności oraz rozmieszczenia poszczególnych ptaków.

Zieleń urządzona to różnego rodzaju tereny zieleni w miastach, osiedlach, wsiach i terenach otwartych odgrywające ważną rolę w krajobrazie, zapewniające odpowiednie warunki zdrowotne i wypoczynkowe. Na obszarze LSR LGD „RW” możemy spotkać wiele tak zadbanych i urządzonych miejsc odpoczynku, do których chętnie uczęszczają mieszkańcy. **Z jednej strony tereny chronione stanowią potencjał obszaru LGD „RW”, ale z drugiej strony**

⁹ " Powiat Wołomiński wycieczka w znane i nie znane", wyd. Powiat Wołomiński, maj 2012 r.

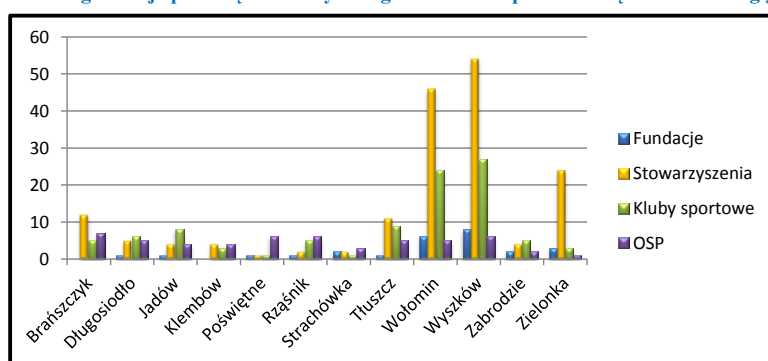
¹⁰ Źródło: <http://obszary.natura2000.org.pl>

ograniczenia blokują inwestycje, rozwój przemysłu, sportów motorowodnych ze względu na rozszerzoną strefę ciszy. Cechą charakterystyczną obszaru LGD są produkty lokalne bazujące na zasobach naturalnych. Poza rybami słodkowodnymi, przykładami takich produktów na obszarze działalności LGD są warzywa, owoce, miody, grzyby, chleb tradycyjny, pierogi, pyzy, wyroby piekarnicze w tym wiejskie ciasta, produkty mleczne, wędliniarskie, marynaty, konfitury – wytwarzane według tradycyjnych receptur i z naturalnych składników. Tego rodzaju produkty, ze względu na rozproszenie i wymieszanie tradycji rodzinnych, są słabo odkryte na obszarze LGD. Posiadają duży potencjał rozwojowy w związku z czym należy przeprowadzić proces odkrywania zapomnianych tradycji kulinarnych i wdrożyć je do produkcji, upowszechnienia oraz wprowadzić do obrotu handlowego.

Działalność sektora społecznego

Na obszarze LSR LGD „RW” działa łącznie 346 organizacji pozarządowych, a w tym: 26 fundacji, 169 stowarzyszeń, 97 klubów sportowych (w tym Uczniowskie Kluby Sportowe) oraz 54 Ochotnicze Straże Pożarne. Najwięcej zlokalizowanych stowarzyszeń jest w gminach miejsko – wiejskich, Wyszkowie i Wołominie, natomiast najmniej w gminie wiejskiej Strachówka.

Wykres - organizacje pozarządowe z wyszczególnieniem na prowadzoną działalność wg gmin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych powiatu wołomińskiego i powiatu wyszkowskiego.

Dobrze rozwinięty sektor organizacji pozarządowych może służyć dalszemu kształtowaniu kapitału społecznego. Grupą docelową działań LGD w obszarze działalności sektora społecznego będą organizacje pozarządowe. W tym obszarze zasadną będzie współpraca władz samorządowych (JST) z NGO's, która może wzmacniać i kształtować w większym stopniu kapitał społeczny.

Uwarunkowania turystyczne

Z uwagi na atrakcyjne walory przyrodnicze, obszar działalności LGD „RW” posiada szereg atrakcji turystycznych. **Duża ilość rezerwatów przyrody, obszarów Natura 2000, użytków ekologicznych, pomników przyrody i kilka rzek stwarzają dobre warunki do uprawiania turystyki i rekreacji pieszej, konnej, rowerowej, rzecznej (spływy kajakowe, wyścigi łódką pychówką, przeprawy promowe).**

W wydawnictwach promujących obszar LGD (np. Równina Wołomińska – Ziemia nieodkrytych możliwości)¹¹ podkreśla się przykładowo urokliwy charakter obszarów przyrodniczych, rezerwatów, zabytków, zespołów dworskich, pomników przyrody, rzek i atrakcyjnych turystycznie miejscowości. Naturalne walory przyrodnicze sprzyjają uprawianiu aktywnych form turystyki i rozwojowi agroturystyki. Dla turystów dostępne są wyznaczone szlaki turystyczne i ścieżki pieszo-rowerowe, drogi leśne, miejsca biwakowe, place zabaw i miejsca odpoczynku zlokalizowane na trasach niektórych ścieżek rowerowych. Dla pielgrzymów wyznaczona jest na obszarze LSR LGD „RW” sieć ścieżek Jakubowych tworzących drogę Via Libertatis (Droga Wolności i Niepodległości) o długości 156 km. Droga ta przebiega przez cały teren LGD „RW”, ale wychodzi z dwóch różnych kierunków. Z jednej strony z gminy Sadowne (granica z gminą Stoczek do miejscowości Kołociąż) przez Loretto, Urle do Jadowa, a z drugiej strony z Długosiodła przez Porządzie, Rząśnik, do Wyszkowa, a następnie do Jadowa, gdzie w Parafii Św. Jakuba Apostoła krzyżują się odcinki drogi i przechodzą w jedną drogę. Z Jadowa wiedzie ona poprzez Sulejów, Tuszcz, Klembów, Poświętne, Ossów, Zielonkę w kierunku Warszawy Pragi do Katedry Św. Floriana, a docelowo do grobu Świętego Jakuba w Santiago de Compostella w Hiszpanii¹². Należy dodać, że droga ta w Ossowie łączy się z krótkim odcinkiem drogi zwanej drogą „Cudu nad Wisłą” wiodącej z Radzymina, przez Wołomin i Kobyłkę, Ossów do tej samej katedry w Warszawie¹³. Sieć turystyczną uzupełniają szlaki turystyczne PTTK, które jednak nie są odnowione i czasem

¹¹ "Równina Wołomińska - Ziemia nieodkrytych możliwości", wyd. PHU LOGOS s.c., Wołomin 2011

¹² "Via Libertatis - szlak św. Jakuba" przewodnik po szlakach wyd. LGD "Równiny Wołomińskiej" 2015

¹³ "Droga św. Jakuba Cudu nad Wisłą" - przewodnik pielgrzyma, wyd. Bractwo św. Jakuba, Warszawa 2015

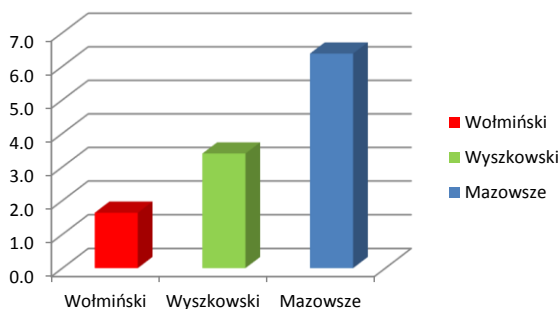

mało czytelną. Nadleśnictwa również włączyły się w wyznaczanie ścieżek, prowadzenie edukacji przyrodniczo – leśnej, i imprezy (np. Wielkie Grzybobranie w Długosiodle – coroczna impreza plenerowa), które uzupełniają ofertę turystyczną regionu.

Baza noclegowa na obszarze LSR nie jest zbyt rozbudowana i przystosowana raczej do sezonu wakacyjnego. Jest kilka hoteli oferujących noclegi (Hotel Batory w Tuszczu, Dwór we Franciszkowie, Hotel i restauracja Kamiza w gminie Brańszczyk, Hotel Baśniowa nad rzeką Bug w Wyszku oraz w Zielonce: hotel "U Pietrzaków" + hotel "Trylogia" jest też hostel Evote) oraz około 25 gospodarstw agroturystycznych, ale taka ilość na tak duży obszar LGD nie jest satysfakcjonująca.

Ponadto, na terenie działania LGD zlokalizowane są liczne zabytki, które podnoszą atrakcyjność turystyczną regionu, jak np. Zespół Pałacowo – Parkowy w Chrzęśnem, Pałac w Krubkach Górkach, barokowy Pałac w Woli Raszowskiej, Zespół dworski rodziny Kotarbińskich w Jadowie, Dworek Hilarii Sobieskiej w Strachówce, Zespół dworski w Czarnej, ponadto liczne bogato zdobione kościoły np. Kościół Św. Klemensa w Klembowie, Kościół Św. Jakuba Apostoła w Jadowie podniesiony do rangi Sanktuarium, Św. Idziego w Wyszku, gotycki Kościół w Postoliskach, Kościół im. Przemienienia Pańskiego w Tuszczu, drewniany zabytkowy Kościół w Porządziu, - Kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej z lat 1936–1939 w Zielonce oraz Dom Pomocy Społecznej (dawnie schronisko dla nauczycielek) z 1902 roku – neogotycki, dwupiętrowy budynek projektu Stefana Szyllera, usytuowany na wydmy, wśród terenu parkowego ze stawem¹⁴. W okresie Powstania listopadowego w ówczesnie stojącym w tym miejscu budynku sztyto mundury dla wojsk polskich. Poza tym na obszarze LGD znajduje się około 400 pomników przyrody, między innymi: Dąb szypułkowy „Jan” z 1481r. w Długosiodle, przydrożne kapliczki oraz tereny, które chętnie odwiedzają turyści np. pola Bitwy Warszawskiej z 1920 r. w Ossowie wraz z Parkiem Kulturowym Wrota Bitwy Warszawskiej, kaplicą i cmentarzem poległych oraz wypożyczalnią rowerów, Skansen w Brańszczuku, Rezerwat Dębina z kąpieliskiem edukacyjnym wybudowanym w lesie, Dom Św. Faustyny Kowalskiej wraz z parkiem w Ostrówku, „Dom nad Łąkami” Zofii i Wacława Nałkowskich w Wołominie, Muzeum Ziemi Tuszcząńskiej i Miodzio wioska w Tuszczu itp.¹⁵

Wykres - Wskaźniki dotyczące infrastruktury noclegowej i jej wykorzystania w 2012 r. wg Schneidera

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z warszawa.stat.gov.pl¹⁶

Zróźnicowanie atrakcyjności turystycznej powiatów wg wskaźnika Schneidera

Według wskaźnika Schneidera pokazującego zróźnicowanie atrakcyjności turystycznej powiatów wyszkowskiego i wołomińskiego na tle województwa mazowieckiego widzimy znaczącą różnicę pomiędzy tymi regionami. Powiat wołomiński mający wskaźnik wielkości 16,4 nie ma tak atrakcyjnego położenia jak powiat wyszkowski (wskaźnik 34,0), który znajduje się w dorzeczu rzeki Bug i Puszczy Białej oraz Kamienieckiej i obszarów Natura 2000. Przekłada się to na atrakcyjność turystyczną tych terenów, a co za tym idzie na ilość turystów odwiedzających ten region. W stosunku do województwa mazowieckiego, którego wskaźnik Schneidera wynosi 63,8, powiat wołomiński plasuje się na niskim poziomie natomiast powiat wyszkowski stanowi ponad połowę średniej województwa. **Analizując walory turystyczne okazuje się, że jest ich sporo na obszarze LGD „RW”, ale nie świadczy to o tym, że z roku na rok nie przybywa w regionie turystów w stosunku do liczby mieszkańców, a wręcz odwrotnie. Najwięcej jest ich w stolicy,**

¹⁴ Porównaj: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zielonka_%28powiat_wo%C5%82omi%C5%84ski%29

¹⁵ "Powiat Wołomiński wycieczka w znane i nie znane", wyd. Powiat Wołomiński, maj 2012 r.

¹⁶link do strony:

https://www.google.pl/url?sa=t&rect=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEWjdgKzWivLJAhUwIwHIKHQoCDhAQFggrMAI&url=http%3A%2F%2Fwarszawa.stat.gov.pl%2Fdownload%2Fgfx%2Fwarszawa%2Fpl%2Fdefaultaktualnosci%2F846%2F1%2F1%2F3%2Fzroznacowanie_atrakcyjnosci_turystycznej_powiatow.pdf&usq=AFQjCNHOAGWEg8PNza5n_ZIHWDPsOKjmfQ&sig2=cKvCPGwRv9tQAHIsra2HMw

bo aż 92%. To alarmująca informacja dla obszaru LGD "RW", która świadczy o zasadności wspierania działań nastawionych na rozwój i promocję turystyki w regionie.

Uwarunkowania historyczno-kulturalne

Ziemie obszaru LGD „RW” należą do historycznego Mazowsza. Dawniej włączone wraz z nim do państwa Mieszka I pozostawały pod władzą jego następców, aż do śmierci Bolesława Krzywoustego. Nie licząc krótkiego okresu kiedy po śmierci Mieszka II Mazowszem władał Masław, jego cześnik. Nazwa Mazowsze pochodzi najprawdopodobniej od imienia Masława zwanego również Mieclawem, który po wygnaniu Kazimierza I Odnowiciela objął władzę na Mazowszu. W czasie panowania księcia Mieclawa Mazowsze było krainą ludną i bogatą. W 1526 roku Mazowsze wróciło do Korony by w niej trwać, aż do ostatniego rozbioru Polski w 1795 roku.

W dzisiejszych czasach Mazowsze również jest krainą ludną i bogatą z wyraźnie zarysowaną historią kulturą wpisaną w ten obszar. Zarówno historia jak i kultura są czynnikami kształtującymi dynamikę rozwoju lokalnego. Przy wykorzystaniu środków z programu LEADER, zasobów dziedzictwa kulturowego i zasobów ludzkich Lokalna Grupa Działania „Równiny Wołomińskiej” może stymulować i przyspieszać rozwój obszaru Mazowsza, podnosić jego konkurencyjność, innowacyjność i wprowadzać korzystne zmiany. Na obszarze LGD „RW” znajduje się wiele obiektów architektury sakralnej, świeckiej, drewnianej i murowanej. Na największą uwagę zasługują pałace i dworki: Zespół Pałacowo – Parkowy w Chrzęsnem, Pałac w Krubkach Górkach, barokowy Pałac w Woli Raszewskiej, Zespół dworski rodziny Kotarbińskich w Jadowie, Dworek Hilarii Sobieskiej w Strachówce, Zespół dworski w Czarnej.

Spośród wymienionych obiektów na szczególną uwagę zasługuje Pałac w Chrzęsnem, który został odrestaurowany przez Powiat Wołomiński ze środków unijnych z programu RPOWM. Po wielu latach renesansowy pałac w Chrzęsnem odzyskał swoją dawną świetność dzięki dotacji unijnej w wysokości blisko 7 mln zł. Dawnym właścicielem dóbr był Stefan Dobrogost Grzybowski, podkomorzy i starosta warszawski, warszawski i kamieńczykowski, kasztelan lubelski, poseł na Sejm, który aktywnie rozwijał gospodarkę w swych dobrach. W roku 1859 Chrzęsne zakupił Wincenty Koskowski. Od tego momentu do pałacu zaczęli przybywać przedstawiciele inteligencji i świata artystycznego Warszawy, między innymi Wacław Podkowiński malarz, który w swoich obrazach przedstawiał pejzaże z okolic Chrzęsna. Po śmierci Wincentego Koskowskiego, pałac odziedziczyła najmłodsza córka Wincentyna, która wyszła za Zygmunta Karskiego. Obecnie w Pałacu i na terenie jego parku odbywają się imprezy kulturalne i plenerowe.

Poza obiektami dworsko – pałacowymi na obszarze LGD „RW” można spotkać bogato zdobione kościoły: np. Kościół Św. Klemensa w Klembowie, Kościół Św. Jakuba Apostoła w Jadowie podniesiony do rangi Sanktuarium, Św. Idzień w Wyszowie, gotycki Kościół w Postoliskach, Kościół im. Przemienienia Pańskiego w Tłuszczu, drewniany zabytkowy Kościół w Porządziu oraz klasztor i domy: Dom Sióstr Benedyktynek Samarytanek Krzyża Chrystusowego w Gaju, Dom Św. Faustyny Kowalskiej w Ostrówku (Gmina Klembów), Dom sióstr w Loretto. (Gmina Jadów). Poza obiektami sakralnymi na obszarze LGD „RW” znajduje się około 400 pomników przyrody, między innymi: Dąb szypułkowy „Jan” z 1481r. w Długosiodle, przydrożne kapliczki oraz tereny, które chętnie odwiedzają turyści np. obelisk Wazów w Wyszowie. Na terenie LGD działają, również muzea: Muzeum Zofii i Wacława Nałkowskich – „Dom nad łąkami” w Wołominie, Powiatowe Centrum Dziedzictwa i Twórczości w Wołominie, Społeczne Muzeum Ziemi Tłuszczańskiej w Tłuszczu, Muzeum Etnograficzno – Historyczne w Kamieńczuku. Tworzą się również ciekawe turystycznie miejsca do zwiedzania takie jak: Skansen w Brańszczyku – w trakcie budowy i Skansen Leśnej Kolei Wąskotorowej w Dalekiem gmina Długosiodło (w trakcie tworzenia), czy też stare obiekty zabytkowe: Młyn w Niegowie (Gmina Zabrodzie) restaurowany przez „Bractwo Zabrodzkie”, pozostałości Młyna wodnego w Osęce (Gmina Strachówka) i młyn w Turzu (Gmina Poświętne), Stary młyn i mini muzeum młynarstwa w Gminie Brańszczyk, którego właścicielem jest Grzegorz Depta. Pan Grzegorz nadal miele mąkę w starym młynie i chętnie opowiada o historii młynarstwa. Młyn znajduje się zaraz za Urzędem Gminy.

Szczególną wartość w znaczeniu niematerialnym posiada obszar pól Ossowskich, gdzie rozegrała się kluczowa dla dalszego przebiegu obrony Warszawy w 1920 r. bitwa przelamująca natarcie bolszewickie. Jako pierwsze zwycięstwo Polaków na przedpolu Warszawy odegrało ono ważną rolę w późniejszej obronie Warszawy nazywanej „Cudem nad Wisłą”. Na terenie pól Ossowa poległ, osławiony jako symbol walki i późniejsza legenda, ksiądz Ignacy Skorupka. W dzisiejszym krajobrazie wsi odnajdujemy niemalże niezmienny krajobraz pól, wśród których zostało upamiętnione krzyżem miejsce postrzału księdza oraz jego śmierci, w którym ustawiono kamienny obelisk. Pozostałe miejsca pamięci – cmentarz żołnierzy poległych w walkach 1920 r., znajdują się na terenach gminy Zielonka. W miejscach tych odbywają się corocznie uroczystości związane z upamiętnieniem historycznego wydarzenia. Oprócz wymienionych miejsc pamięci, a także powstałych współcześnie nowych upamiętnień: pomnika ks. Skorupki – przed szkołą oraz pawilonu z izbą pamięci i eksponowaną makietą pola walki, **brak jest zorganizowanej większej przestrzeni ekspozycyjnej i odpowiedniego zaplecza technicznego, które umożliwiłyby powołanie stałych programów edukacyjno-turystycznych. Jest ono w trakcie tworzenia.**

Największym zaś atutem tego terenu jest historia Bitwy z 1920 roku i obszar pól, na których co roku odbywa się wielkie wydarzenie medialne jakim jest rekonstrukcja bitwy.¹⁷

Wymieniając obiekty i przytaczając historię obszaru LGD „RW” nie można zapomnieć o tradycjach, folklorze i kulturze, którą podtrzymują i promują Kola Gospożynie Wiejskich z gmin:(Strachówka -2, , Tuszcz - 1, Brańszczyk-1, Jadów - 1, Klembów - 2, Poświętne - 4 Rząśnik - 1, Zabrodzie – 2) i zespoły ludowe np. Kalinki z Miąsego gm.Tuszcz, Równianki z Równego gm. Strachówka, Norwidzianki – Głuchy gm. Zabrodzie, Wolenianki z Woli Rasztowskiej gm. Klembów, Laskowianki z Laskowizny gm. Poświętne, Roszczepianki z Roszczepu gm. Klembów.

Nowe programowanie, a zwłaszcza cel szczegółowy zawarty w nowej LSR LGD „RW” na lata 2014 - 2020 pn.„Promocja obszaru LSR i zachowanie lokalnego dziedzictwa” dają szansę na rozwój obszaru pod względem ochrony dziedzictwa kulturowego.

Rozdział IV. Analiza SWOT

Analiza SWOT dla obszaru LSR wypracowana została w toku dyskusji z mieszkańcami obszaru LSR podczas spotkań zrealizowanych we wszystkich 12 gminach członkowskich LGD w dniach od 9 do 25 września 2015 r. Przeprowadzona analiza SWOT jednoznacznie wskazuje, że obszar LSR charakteryzuje się spójnością uwarunkowań przestrzennych, kulturowych i historycznych oraz społeczno-gospodarczych.

Propozycje do analizy SWOT poddane zostały konsultacjom z mieszkańcami obszaru także za pośrednictwem ankiety internetowej zamieszczonej na stronie internetowej LGD. Ocena dokonywana była na skali od 1 do 5 punktów, przy czym 1 oznaczać będzie bardzo niski poziom, a 5 bardzo wysoki poziom oceny danego obszaru w analizie SWOT. Odcieniami kolorów zaznaczono obszary, które otrzymały najwyższe i wysokie wartości punktowe. Badanie zostało przeprowadzone w miesiącach październik - listopad 2015 r., odpowiedzi udzieliło 42 mieszkańców. Prezentowana poniżej analiza jest syntezą przedstawionego wcześniej opisu stanu i tendencji rozwojowych obszaru LSR zawartych w diagnostycznej części opracowania. Wnioski z konsultacjami z mieszkańcami obszaru poddane zostały ocenie i analizie przez specjalnie powołany w celu opracowania LSR na lata 2014-2020 zespół ds. LSR. Finalny kształt analizy SWOT poddany został konsultacjom z mieszkańcami obszaru. Analiza SWOT poddana została konsultacjom z mieszkańcami obszaru za pośrednictwem ankiety internetowej zamieszczonej na stronie internetowej www.lgdrw.pl

W badaniu udział wzięło 27 osób. Ocena dokonywana była na skali od 1 do 5 punktów, przy czym 1 oznaczać będzie bardzo niski poziom, a 5 bardzo wysoki poziom oceny danego obszaru w analizie SWOT. Odcieniami kolorów zaznaczono obszary, które otrzymały najwyższe i wysokie wartości punktowe. Poniżej zaprezentowano tabelaryczną macierz logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności oraz analizy SWOT (tabela). Przeprowadzona analiza SWOT wskazuje słabości w otoczeniu wewnętrznym terenu działania LGD, co stanowi odniesienie do kierunków działań na rzecz poprawy sytuacji obszaru. Mocne strony natomiast są atutem LGD, gwarantującym skuteczność podejmowanych działań. Analiza otoczenia zewnętrznego w zakresie szans stwarza możliwości rozwojowe, natomiast analiza zagrożeń pozwoli podjąć działania zapewniające ich uniknięcie.

W wyniku przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych i zebranych informacji od mieszkańców została stworzona wstępna analiza SWOT, która została przedstawiona do konsultacji każdej z gmin członkowskich w celu zgłoszenia ewentualnych uwag na sesji Rady Gminy/Rady Miasta, które były przekazane drogą mailową do biura LGD.

Wnioski z konsultacji z mieszkańcami obszaru poddane zostały ocenie i analizie przez specjalnie powołany w celu opracowania LSR na lata 2014-2020 zespół ds. strategii. Finalny kształt analizy SWOT poddany został konsultacjom z mieszkańcami obszaru. za pośrednictwem ankiety internetowej zamieszczonej na stronie: www.lgdrw.pl

Z przeprowadzonej analizy wynika, że największymi atutami terenu działalności LGD jest dobry dostęp komunikacyjny (przebieg dróg krajowych, linii kolejowych oraz dobre skomunikowanie z Warszawą), a także znane osoby związane z terenem LGD. Słabą stroną jest starzenie się społeczeństwa oraz słaby poziom infrastruktury paraturystycznej. Jako szansę uznano wzrost popularności turystyki kwalifikowanej i aktywnej (kajakowej, przyrodniczej, plenerowo fotograficznej, itp.) a także wspomniana wcześniej bliskość Warszawy. Zagrożeniem dla naszego obszaru jest ucieczka młodych ludzi z małych miejscowości w poszukiwaniu pracy.

Poniżej zaprezentowano tabelaryczną macierz logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności oraz analizy SWOT (tabela). Przeprowadzona analiza SWOT wskazuje słabości w otoczeniu wewnętrznym terenu działania LGD, co stanowi odniesienie do kierunków działań na rzecz poprawy sytuacji obszaru. Mocne strony natomiast są atutem LGD, gwarantującym skuteczność podejmowanych działań. Analiza otoczenia zewnętrznego w zakresie szans stwarza możliwości rozwojowe, natomiast analiza zagrożeń pozwoli podjąć działania zapewniające ich uniknięcie.

¹⁷ Źródło: opracowanie własne z LSR LGD „RW”

TABELA - ANALIZA SWOT OBSZARU DZIAŁANIA LGD „RÓWNIŃNY WOŁOMIŃSKIEJ

MOCNE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA	SŁABE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA
Dogodne położenie obszaru w niedalekiej odległości od Warszawy	Uwarunkowania przestrzenne	3,8	Nieuregulowane sprawy własności gruntów głównie w ramach wspólnot wiejskich	Uwarunkowania przestrzenne	3,5
Kompleksy leśne, obszary chronionej prawem przyrody np. Natura 2000, atrakcyjny krajobraz	Uwarunkowania przestrzenne	3,8	Coraz mniej osób w wieku produkcyjnym a coraz więcej w poprodukcyjnym – starzenie się społeczeństwa	Zasoby pracy	4,0
Duża liczba NGO, która co roku wzrasta	Uwarunkowania sektora społecznego	3,5	Słabo wykorzystywana infrastruktura społeczna, brak inkubatorów kuchennych	Działalność sektora społecznego	3,6
Dobra atmosfera dla rozwoju biznesu i rozwijania przedsiębiorczości, dość duża liczba przedsiębiorstw	Uwarunkowania przestrzenne	3,4	Niskie zróżnicowanie oferty turystyczno-wypoczynkowej	Uwarunkowania turystyczne	3,6
Znane osoby związane z naszym terenem oraz nasza historia, szczególnie Bitwa Warszawska 1920 r.	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	3,9	Słaby poziom infrastruktury paraturystycznej (szlaki turystyczne, parkingi, itp)	Uwarunkowania turystyczne	4,0
Duża liczba odwiedzających działki letniskowe – potencjalnych odbiorców usług kulturalnych, rekreacyjnych, drobnych usług od lokalnych przedsiębiorców	Uwarunkowania turystyczne	3,9	Niewykorzystany potencjał turystyczny (mała ilość miejsc hotelowych, mała liczba placówek gastronomicznych)	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,7
Dobry dostęp komunikacyjny (przebieg dróg krajowych i linii kolejowych, dobre skomunikowanie z Warszawą (DK S8)	Uwarunkowania przestrzenne	4,2	Wyższa stopa bezrobocia niż średnia dla województwa, szczególnie wśród osób młodych	Zasoby pracy	3,8
Ciekawa historia i tradycje obszaru, które składają się na bogate dziedzictwo kulturowe obszaru	Uwarunkowania historyczno-kulturalne		Dyskryminacja kobiet w sferze zawodowej – wysokie bezrobocie wśród kobiet	Zasoby pracy	3,7
Wiele różnych form ochrony przyrody - rezerваты, park krajobrazowy, Natura 2000 sprzyjające turystyce aktywnej środowiskowej	Warunki przyrodnicze	3,9	Stosunkowo wysoki wskaźnik bezrobocia długotrwałego oraz ukrytego w rolnictwie	Zasoby pracy	3,5

Zróźnicowane dziedzictwo kulturowe	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	3,4	Zbyt mała aktywność społeczna i publiczna	Uwarunkowania sektora społecznego	3,6
Dość dużą liczbą istniejących szlaków turystycznych	Uwarunkowania turystyczne	3,5	Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ogóle mieszkańców	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,4
Sezonowe atrakcje turystyczne, występujące szczególnie w okresie letnim – rekonstrukcje bitew, spływy kajakowe, grzybobranie, liczne rajdy rowerowe, itd	Uwarunkowania turystyczne	3,5	Niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla różnych grup wiekowych –niski poziom „przemysłu czasu wolnego”	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,8
			Baza noclegowa w złym stanie technicznym	Uwarunkowania turystyczne	3,5
			Niska jakość dróg lokalnych wymagających przebudowy lub wymiany nawierzchni	Uwarunkowania przestrzenne	3,3
SZANSE	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA	ZAGROŻENIA	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA
Niedaleka odległość do portów lotniczych w Warszawie i Modlinie	Uwarunkowania przestrzenne	4,0	Postępujący proces starzenia się społeczeństwa	Zasoby ludzkie	3,9
Blisko położenie od Warszawy	Uwarunkowania przestrzenne	4,3	Wzrastająca migracja zarobkowa mieszkańców	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,5
Wzrost zainteresowania wielokulturowością obszarów wiejskich	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	3,8	Niestabilne przepisy prawne	Uwarunkowania przestrzenne	3,8
Wzrost zainteresowania dla zdrowej żywności	Uwarunkowania prowadzenia produkcji rolnej	3,6	Negatywny, wpływ mieszkańców i turystów na środowisko przyrodnicze	Uwarunkowania przyrodnicze	3,8
Poprawa obowiązujących przepisów prawnych zmieniające się prawo w szczególności dla lokalizacji inwestycji na obszarach Natura 2000	Uwarunkowania przestrzenne	3,6	Ograniczenia środowiskowe wynikające z uwarunkowań obszarów chronionych	Uwarunkowania przyrodnicze	3,6
Duże zainteresowanie turystów alternatywnymi formami wypoczynku, m.in. turystyką weekendową	Uwarunkowania turystyczne	3,8	Wzrost kosztów prowadzenia działalności rolnej i produkcji w stosunku do wartości produktów rolnych	Uwarunkowania prowadzenia produkcji rolnej	3,5

Dobrze wypromowana marka jako popularnego i atrakcyjnego kierunku turystyki aktywnej na skalę krajową	Uwarunkowania turystyczne	3,5	Bogata oferta kulturalna Warszawy	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	3,9
Wzrost popularności turystyki kwalifikowanej i aktywnej (kajakowej, przyrodniczej, plenerowo fotograficznej, itp.)	Uwarunkowania turystyczne	4,1	Drenaż młodych przez rynek pracy w dużych miejscowościach	Zasoby pracy	4,0
Korzystny opis regionu w dokumentach strategicznych regionu, strefy gospodarki rolno-leśnej, selektywnej aktywizacji gospodarczej, w tym rozwoju turystyki i strefy intensywnej gospodarki rolnej, która nie jest obszarem intensywnego rozwoju przedsiębiorczości	Uwarunkowania turystyczne	3,5	Ubożenie społeczeństwa	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,9
Dostępne środki zewnętrzne	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,7			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie partycypacyjnej diagnozy obszaru LSR i konsultacji społecznych

Rozdział V. Cele i wskaźniki

LGD planuje wdrażać strategię jednofunduszową, wszystkie zaplanowane do realizacji cele będą dofinansowane z EFRROW w ramach PROW 2014-2020.

Prace nad wypracowaniem celów LSR oparte zostały o partycypacyjną metodologię tworzenia lokalnej strategii rozwoju opisaną w *Poradniku PULS rozwoju, czyli Pozytywnie Ułożona Lokalna Strategia rozwoju* opracowanym przez FAPA w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w 2015 roku. Cele i przedsięwzięcia LSR zostały bezpośrednio powiązane z diagnozą i stanowią wynik konsultacji społecznych z mieszkańcami na podstawie prowadzonych badań i analiz zleconych przez LGD. Szczegółowy opis konsultacji został opisany w *Rozdziale 2. Partycypacyjny charakter LSR*.

5 metod partycypacyjnych - w wyniku przeprowadzonych konsultacji we wszystkich gminach wchodzących w skład LGD stwierdzono, że pojawiają się dwa podstawowe problemy. Pierwszy to niepewna i trudna sytuacja na rynku pracy a drugi to wykluczenie społeczne i życie ludzi obok siebie. Na posiedzeniu Zespołu ds. opracowania LSR w listopadzie 2015 r. postanowiono, że podstawowym celem działania LGD będzie rozwiązanie tych dwóch problemów, w ten sposób powstała propozycja dwóch celów ogólnych LSR, ustalono również propozycje wskaźników oddziaływania oraz projekt planu współpracy, cele, wskaźniki i plan działania następnie zostały poddane konsultacjom poprzez ankietę internetową na stronie LGD oraz na stronach internetowych urzędów gmin. Na temat celów, wskaźników i planów działania przeprowadzono również wywiady indywidualne z osobami korzystającymi z usług Powiatowych Urzędów Pracy w Wołominie i w Wyszkowie. Cele, wskaźniki i plan działania były również dyskutowane podczas obrad Walnego Zgromadzenia Członków LGD w dniu 21.XII.2015 r.

Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne ze wszystkimi celami PROW 2014-2020 i Leader, celu szczegółowego 6B - *Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich* w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”. Wybór celów i przedsięwzięć jest uzasadniony w odniesieniu do diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji wskazanych w Rozdziale II. Diagnoza - opis obszaru i ludności. *Cel ogólny 1 LSR LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY* skierowany jest osób fizycznych, bezrobotnych i mieszkańców chcących założyć własną firmę, drugą grupą docelową są MSP zamierzające rozwinąć działalność w oparciu o lokalne zasoby. Operacje realizowane w ramach celu ogólnego 1 LSR. odnoszą się będą również do celu dodatkowego Leader 6A – *Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy i celu 3A - Poprawa konkurencyjności głównych producentów w drodze lepszego ich zintegrowania z łańcuchem rolno spożywczym przez systemy zapewnienia jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy i organizacje producentów i organizacje międzybranżowe. Cel ogólny 2. LSR AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD* skierowany jest do NGO's, parafii i związków wyznaniowych oraz innych podmiotów wskazanych w rozporządzeniu MRiRW w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW na lata 2014–2020. Operacje wspierane w ramach LSR wykorzystywać mają trendy w turystyce polegające na poznawaniu własnego kraju, tradycji i kultury. Wsparcie infrastruktury turystycznej będzie szczególnie pozytywnie oddziaływać na zidentyfikowanie problemu sezonowości dochodów związanych z branżą turystyczną. Uzasadnieniem do realizacji operacji w ramach celu ogólnego jest również oczekiwanie ze strony mieszkańców obszaru LSR umożliwienia większej aktywności w obszarze kultury i wykorzystania wybudowanych lub wyremontowanych świetlic i innych obiektów na cele kulturalne.

Operacje realizowane w ramach celu ogólnego 2 LSR. odnoszą się będą poza celem podstawowym Leader 6B do celu dodatkowego 6C – *zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości*. Powiązanie to nastąpić będzie poprzez udostępnienie zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych obszarów wiejskich.

TABELA - WYKAZANIE ZGODNOŚCI CELÓW LSR Z CELAMI EFRROW, W RAMACH, KTÓRYCH PLANOWANE JEST FINANSOWANIE LSR

CELE LSR PROW 2014-2020 EFRROW realizujący RLKS	CEL OGÓLNY 1 LSR: LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY		CEL OGÓLNY 2 LSR. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD	
	CEL SZCZEGÓŁOWY WY 1.1. ROZWÓJ LOKALNEJ	CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2. PODNIESIENIE KOMPETENCJI	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.1. ROZWÓJ LOKALNEJ INFRASTRUKTU	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.2. PROMOCJA OBSZARU LSR I ZACHOWANIE

	INNOWACYJNY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	MIESZKAŃCÓW OBSZARU LSR	RY SŁUŻĄCEJ TURYSTYCE, KULTURZE I REKREACJI	LOKALNEGO DZIEDZICTWA
6B – Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich				
3A – Poprawa konkurencyjności głównych producentów w drodze lepszego ich zintegrowanie z łańcuchem rolno spożywczym przez systemy zapewnienia jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy i organizacje producentów i organizacje międzybranżowe				
6A - Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy				
6C - Zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości				

Źródło: Opracowanie własne

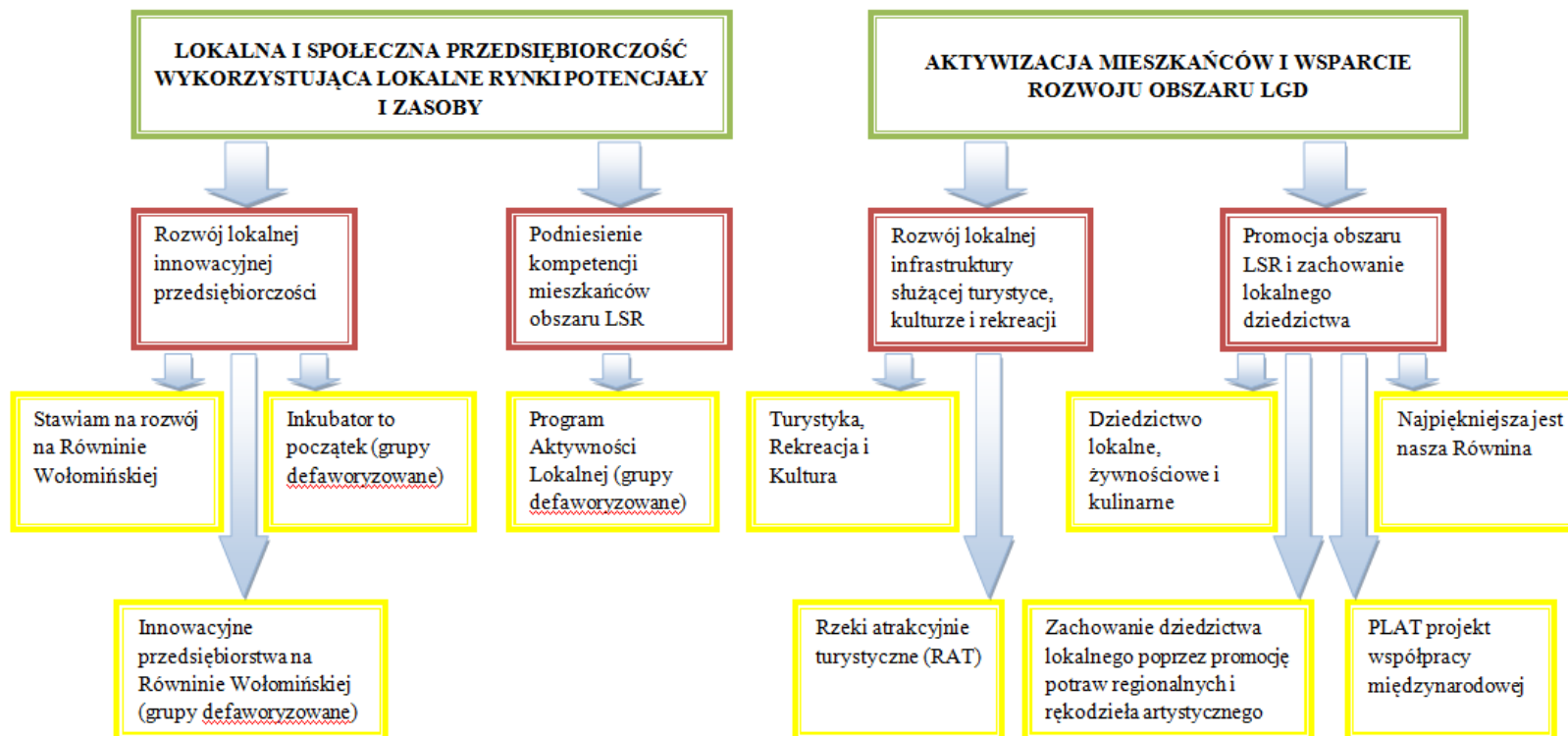
Poniżej wskazano negatywne następstwa braku realizacji zaplanowanych celów LSR w okresie programowania 2014-2020:

Cel ogólny 1.	LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY
Negatywne następstwa	Pogłębienie się skali ubóstwa na obszarze, zagrożenie wykluczeniem społecznym i zawodowym, w szczególności grup defaworyzowanych
Wskaźniki oddziaływania	Spadek przedsiębiorczości mieszkańców (liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców)
Cel ogólny 2.	AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD
Negatywne następstwo	Niewystarczające wykorzystanie walorów i zasobów przyrodniczych, turystycznych i kulturalno-społecznych skutkujące spadkiem jakości życia mieszkańców obszaru LGD
Wskaźniki oddziaływania	Pojawienie się ujemnego salda migracji (Saldo migracji na 1000 mieszkańców)

W poniżej załączonej macyry pokazano logiczne powiązanie diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT, celów i wskaźników LSR oraz PROW 2014-2020. W rubryce ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE wskazano obszary wymienione w Analizie SWOT zaliczone do mocnych i słabych stron, które są szczególnie ważne dla społeczności lokalnej. Z kolei, w rubryce CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIE WSKAŹNIKÓW wskazano szanse lub zagrożenia odpowiadające zidentyfikowanym problemom społeczno-gospodarczym mogące mieć wpływ skuteczność oddziaływania środków LSR. W Analizie SWOT w rubryce dotyczącej czynników zewnętrznych wprowadzono zidentyfikowane czynniki mogące mieć wyłącznie wpływ na osiągnięcie założonych wartości docelowych wskaźników.

WYKRES - ZESTAWIENIE CELÓW LSR LGD „RÓWNINY WOŁOMIŃSKIEJ” NA LATA 2014-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru LSR

TABELA MATRYCY LOGICZNEJ POWIĄZAŃ DIAGNOZY OBSZARU I LUDNOŚCI, ANALIZY SWOT ORAZ CELÓW I WSKAŹNIKÓW LSR

ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	CELE OGÓLNE	CELE SZCZEGÓLNE	PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA	PRODUKTY	REZULTATY	ODDZIAŁYWANIE	DZIAŁANIE PROW 2014-2020	CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIE WSKAŹNIKÓW
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<p>Coraz mniej osób w wieku produkcyjnym a coraz więcej w poprodukcyjnym – starzenie się społeczeństwa</p> <p>Słabo wykorzystywana infrastruktura społeczna, brak inkubatorów kuchennych</p> <p>Wyższa stopa bezrobocia niż średnia dla województwa, szczególnie wśród osób młodych</p> <p>Dyskryminacja kobiet w sferze zawodowej –</p>	<p>1.0 LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY</p>	<p>1.1 ROZWÓJ LOKALNEJ INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI</p>	<p>1.1.1 Innowacyjne przedsiębiorstwa na Równinie Wołomińskiej (grupy defaworyzowane)</p> <p>19.2 PROW 27,69 %</p>	<p>Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa</p> <p>Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje</p> <p>Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (grupy defaworyzowane)</p>	<p>Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy (ogółem)</p>	<p>Wzrost przedsiębiorczości</p> <p>Wzrost liczby osób zatrudnionych</p>	<p>19.2 PROW (2 a.)</p>	<p>Postępujący proces starzenia się społeczeństwa</p> <p>Wzrastająca migracja zarobkowa mieszkańców</p> <p>Niestabilne przepisy prawne</p> <p>Drenaż młodych przez rynek pracy w dużych miejscowościach</p> <p>Ubożenie społeczeństwa</p>

<p>wysokie bezrobocie wśród kobiet</p> <p>Stosunkowo wysoki wskaźnik bezrobocia długotrwałego oraz ukrytego w rolnictwie</p> <p>Baza noclegowa w złym stanie technicznym</p> <p>Niska jakość dróg lokalnych wymagających przebudowy lub wymiany nawierzchni</p>		1.1.2 Stawiam na rozwój na Równinie Wołomińskiej 19.2 PROW 18,46%	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa		19.2 PROW (2c)
		1.1.3 Inkubator to początek (grupy defaworyzowane) 19.2 PROW 3,85 %	Liczba centrów przetwórstwa lokalnego	Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych	19.2 PROW (2b)
		1.2 PODNIESIENIE KOMPETENCJI MIESZKAŃCÓW OBSZARU LSR	1.2.1 Program Aktywności Lokalnej (grupy defaworyzowane) 19.2 PROW 2,31 %	Liczba operacji wzmacniających kapitał społeczny, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej, w tym również grupy defaworyzowane	Liczba osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem

		1.3 Funkcjonowanie LGD 19.4 PROW (koszty bieżące) 50%	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		19.4 PROW
	1.3 Funkcjonowanie LGD		Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD			
	1.4 Animacja społeczności lokalnej	1.4 Animacja społeczności lokalnej 19.4 PROW (aktywizacja) 50%	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		
			Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		

<p>Niskie zróżnicowanie oferty turystyczno-wypoczynkowej Słaby poziom infrastruktury paraturystycznej (szlaki turystyczne, parkingi, itp)</p> <p>Niewykorzystany potencjał turystyczny (mała ilość miejsc hotelowych, mała liczba placówek gastronomicznych) Niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla różnych grup wiekowych –niski poziom „przemysłu czasu wolnego”</p> <p>Wzrost zainteresowania dla zdrowej żywności</p>	<p>2.0 AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD</p>	<p>2.1 ROZWÓJ LOKALNEJ INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ TURYSTYCE, KULTURZE I REKREACJI</p>	<p>2.1.1 RAT 19.3 PROW 23,08 %</p>	<p>Liczba przygotowanych i zrealizowanych projektów współpracy</p>	<p>Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: -przyrodnicze -kulturowe -historyczne -turystyczne -produkty lokalne</p>	<p>Wzrost konkurencyjności turystycznej obszaru LSR</p> <p>Utrzymanie pozytywnego salda migracji mieszkańców obszaru LSR</p>	<p>Negatywny, wpływ mieszkańców i turystów na środowisko przyrodnicze Ograniczenia środowiskowe wynikające z uwarunkowań obszarów chronionych Wzrost kosztów prowadzenia działalności rolnej i produkcji w stosunku do wartości produktów rolnych. Bogata oferta kulturalna Warszawy Nieuregulowane sprawy własności gruntów głównie w ramach wspólnot wiejskich</p>
			<p>2.1.2 Turystyka, Rekreacja i Kultura 19.2 PROW 39,23 %</p>	<p>Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, kulturalnej lub rekreacyjnej</p>	<p>Osoby korzystające z obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej</p>	<p>19.3 PROW</p>	
			<p>2.2 PROMOCJA OBSZARU LSR I ZACHOWANIE LOKALNEGO DZIEDZICTWA</p>	<p>2.2.1 Dziedzictwo lokalne, żywnościowe i kulinarne 19.2 PROW 6,92 %</p>	<p>Liczba projektów służących zachowaniu dziedzictwa lokalnego</p>	<p>Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych oraz osób odwiedzających zabytki i obiekty w ciągu roku</p>	

		2.2.2 Najpiękniejsza jest nasza Równina 19.2 PROW 1,54 %	Liczba projektów służących promocji obszaru objętego LSR w tym produktów lub usług lokalnych			
		2.2.3 Zachowanie dziedzictwa lokalnego poprzez promocję potraw regionalnych i rękodzieła artystycznego 19.3 PROW 19,23 %	Liczba przygotowanych i zrealizowanych projektów współpracy	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: -przedsiębiorcy -grupy defaworyzowane (określone w LSR) -młodzież -turyści -inne		19.2 PROW (8) 19.3 PROW
		2.2.4 PLAT – projekt współpracy międzynarodowej 19.3 PROW 57,69 %	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, turystyczne, produkty lokalne			

		2.3 Funkcjonowanie LGD	2.3 Funkcjonowanie LGD 19.4 PROW (koszty bieżące) 50%	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		19.4 PROW
		2.4 Animacja społeczności lokalnej	2.4 Animacja społeczności lokalnej 19.4 PROW (aktywizacja) 50%	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		

Poniżej zaprezentowano opis poszczególnych przedsięwzięć wskazanych w LSR:

PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1.1: INNOWACYJNE PRZEDSIĘBIORSTWA NA RÓWNINIE WOŁOMIŃSKIEJ (GRUPY DEFAWORYZOWANE)

Cel ogólny 1. LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY

Cel szczegółowy 1.1. ROZWÓJ LOKALNEJ INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 2) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. *rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: podejmowanie działalności gospodarczej (a), podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. a (d)* Beneficjentami operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa będą osoby fizyczne zgodnie z przepisami rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (dalej: rozporządzenie MRiRW z dnia 24 września 2015 r.). Celem Przedsięwzięcia jest szczególnie wsparcie zakładania innowacyjnej działalności gospodarczych oraz rozwijania firm w branży turystycznej i około turystycznej. **Premia na rozpoczęcia działalności gospodarczej wynosić będzie 50 tys. zł. Premia będzie wypłacana w formie płatności ryczałtowej w wysokości na podstawie 100% kosztów wskazanych we wniosku i biznes planie.** W ramach Przedsięwzięcia przewiduje się również wsparcie działań podnoszących kwalifikacje osób realizujących operacje w lit. a. Operacje te będą realizowane jako część operacji związanej z podejmowaniem działalności gospodarczej, w kwocie nie wyższej niż maksymalna wysokość wsparcia wskazana dla operacji określonych w lit. a. Szkolenia w zakresie przedsiębiorczości skierowane będą szczególnie do grup defaworyzowanych.

Operacje Premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej będą skierowane również do grup defaworyzowanych. Planuje się nabory tematyczne przeznaczone dla grup defaworyzowanych zidentyfikowanych i opisanych w *Rozdziale 1. LSR Charakterystyka LGD. W ramach tych naborów planuje się wyodrębnić oddzielną pulę środków w ramach operacji Premia na rozpoczęcia działalności gospodarczej (3 600 000 zł), która planowana będzie do przeznaczenia na nabory tematyczne dla grup defaworyzowanych w kwocie 600 000 zł, pozostałe środki 3 000 000 zł przeznaczone zostaną do ogółu uprawnionych wnioskodawców.*

Sposób finansowania: Projekty konkursowe

PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1.2: STAWIAM NA ROZWÓJ NA RÓWNINIE WOŁOMIŃSKIEJ

Cel ogólny 1. LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY

Cel szczegółowy: 1.1. ROZWÓJ LOKALNEJ INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 2) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. *rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: rozwijanie działalności gospodarczej (b), podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. c (d)*. Beneficjentami operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa będą MSP z obszaru działania LSR. Celem Przedsięwzięcia jest szczególnie wsparcie rozwijania firm w branży turystycznej i około turystycznej. **Wsparcie dla operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa wyniesie do 200 tys. zł, przy maksymalnie do 70% kosztów kwalifikowalnych określonych we wniosku i biznes planie.** W tym zakresie dokonano ograniczenia maksymalnej kwoty wsparcia w ramach rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa. Na realizację przedsięwzięcia planuje się przeznaczyć **2.400.000,00 zł**.

W ramach Przedsięwzięcia przewiduje się również wsparcie działań podnoszących kwalifikacje osób realizujących operacje w lit. c. Operacje te będą realizowane jako część operacji związanej z podejmowaniem lub rozwijaniem działalności gospodarczej w wysokości do 70% kosztów kwalifikowalnych określonych we wniosku i biznes planie, w kwocie nie wyższej niż maksymalna wysokość wsparcia wskazana dla operacji określonych w lit. c.

Sposób finansowania: Projekty konkursowe

PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1.3: INKUBATOR TO POCZĄTEK (GRUPY DEFAWORYZOWANE)

Cel ogólny 1. LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY

Cel szczegółowy 1.1. ROZWÓJ LOKALNEJ INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 2) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. *rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych będących przedsiębiorstwami spożywczymi w rozumieniu art. 3 pkt 2 rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania*

prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiającego procedury w zakresie bezpieczeństwa Żywności, w których jest wykonywana działalność w zakresie produkcji, przetwarzania lub dystrybucji żywności pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego lub wprowadzania tej żywności na rynek, przy czym podstawą działalności wykonywanej w tym inkubatorze jest przetwarzanie żywności, *podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. b (d)*. Beneficjentami operacji polegających na utworzeniu nowego bądź rozwoju istniejącego inkubatora przetwórstwa lokalnego będą NGO lub LGD jako beneficjent operacji własnej. Celem Przedsięwzięcia jest szczególnie wsparcie w promocji idei bezpieczeństwa żywności oraz promocji przetwórstwa lokalnej żywności.

Zostanie utworzone lub utrzymane co najmniej 1 miejsce pracy.

Wsparcie dla operacji polegających na rozwoju istniejącego lub utworzeniu nowego inkubatora przetwórstwa lokalnego wyniesie do 500 tys. zł. Poziom dofinansowania ustalony został na poziomie do 95% kosztów kwalifikowanych.

W ramach Przedsięwzięcia przewiduje się również wsparcie działań podnoszących kwalifikacje osób realizujących operacje w lit. b. Operacje te będą realizowane jako część operacji związanej z rozwojem lub utworzeniem inkubatora przetwórstwa lokalnego, w kwocie nie wyższej niż maksymalna wysokość wsparcia wskazana dla operacji określonych w lit. b. Szkolenia w ramach tego przedsięwzięcia skierowane będą szczególnie do grup defaworyzowanych. Na realizację przedsięwzięcia planuje się przeznaczyć **500.000,00 zł**.

Sposób finansowania: Projekty konkursowe, Operacje własne

PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.2.1: PROGRAM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ (GRUPY DEFAWORYZOWANE)

Cel ogólny 1. LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY

Cel szczegółowy 1.2. PODNIESIENIE KOMPETENCJI MIESZKAŃCÓW OBSZARU LSR

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 1) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. *wzmocnienie kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych*. Beneficjentem będzie LGD jako operator projektu grantowego oraz partnerzy - grantobiorcy. **Głównym jednak beneficjentem będą osoby zaliczone do grupy defaworyzowanej**. Przedsięwzięcie zostanie skierowane przede wszystkim do osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy. Beneficjentem będą podmioty nie zaliczone do sektora finansów publicznych. Wysokość dofinansowania w ramach projektów grantowych ustalono na poziomie do 100% kosztów kwalifikowanych. W ramach Przedsięwzięcia realizowane będą: aktywizacja społeczno zawodowa, w tym szkolenia podnoszące kompetencje zawodowe i dające nowe umiejętności zawodowe i społeczne, doradztwo z zakresu tworzenia i wdrażania społecznych projektów nakierowanych na **kultywowanie wartości środowiska przyrodniczego, działania edukacyjne zwiększające świadomość ekologiczną mieszkańców**. Przedmiotem działań będzie rozpoczęcie działalności gospodarczej, szczególnie w obszarze ochrony środowiska lub turystyki. Przedsięwzięcie zostało opracowane również na podstawie doświadczeń realizacji PROW 2007-2013 i Małych Projektów. Planuje się realizację tego przedsięwzięcia jako projektu grantowego - wsparcie dla operacji szkoleniowych, doradczych – gdzie wysokość jednego grantu wyniesie od 5 do 20 tys. zł. na jedną operację grantową w ramach projektu grantowego. Na realizację przedsięwzięcia planuje się przeznaczyć **300.000,00 zł**.

Animacja: LGD planuje przed organizowaniem naboru organizację spotkań z mieszkańcami w celu wyłonienia jak najlepszych potencjalnych beneficjentów i zachęcenie ich do składania wniosków, jak również możliwość wsparcia doradczego beneficjenta na etapie tworzenia wniosku.

Sposób finansowania: Projekty grantowe

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1.1.: RZĘKI ATRAKCYJNE TURYSTYCZNIE (RAT)

Cel ogólny 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD

Cel szczegółowy 2.1. ROZWÓJ LOKALNEJ INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ TURYSTYCE, KULTURZE I REKREACJI

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014 - 2020, poddziałanie 19.3. *określone w § 2 ust. 4 rozporządzenia MRiRW z dn. 19 października 2015 r.* budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej.

Projekt krajowy realizowany wspólnie z LGD „Bądźmy Razem”, LGD Tygiel Doliny Bugu – Celem projektu będzie poprawa bezpieczeństwa na rzekach, zwiększenie liczby turystów na szlak, promocja terenów oraz oferty turystycznej dostępnej w naszym regionie. Celem pośrednim będzie stymulowanie rozwoju nowych podmiotów w tym ukierunkowanych na świadczenie usług turystycznych na szlaku. Na realizację przedsięwzięcia planuje się przeznaczyć **60.000,00 zł**.

Rezultat: 1 projekt współpracy popularyzujący walory turystyczne obszaru.

Beneficjentem będzie LGD

Sposób finansowania: Projekty współpracy.

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1.2: TURYSTYKA, REKREACJA I KULTURA

Cel ogólny 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD

Cel szczegółowy 2.1. ROZWÓJ LOKALNEJ INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ TURYSTYCE, KULTURZE I REKREACJI

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 6) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.* ~~budowa lub przebudowa~~ przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej;

Beneficjentem będą osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, JST, instytucje kultury (dla której organizatorem jest JST) oraz parafie i związki wyznaniowe.

W zakresie ~~budowa lub przebudowa~~ rozwoju ogólnodostępnej ~~oraz i~~ niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturowej zakres obejmować będzie budowę nowych lub przebudowę istniejących obiektów kultury, instalacji turystycznych i rekreacyjnych. Możliwe do zrealizowania będą projekty np. modernizacji świetlicy wiejskiej przy OSP, budowy turystycznych punktów widokowych, budowa siłowni zewnętrznych. W ramach wsparcia możliwa jest renowacja albo ołtarza albo organów.

Operacje powinny być spójne z dokumentacją planistyczną gminy lub strategią rozwoju gminy lub planem rozwoju miejscowości. Koszty kwalifikowane obejmować będą koszty budowy przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych; koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji oraz koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji. Na realizację przedsięwzięcia planuje się przeznaczyć **5.100.000,00 zł**. **Wsparcie będzie ograniczone do projektów o małej skali wysokości do 300 tys. zł na operację w okresie realizacji PROW 2014-2020. Wysokość dofinansowania dla podmiotów z poza sektora finansów publicznych do 100% kosztów kwalifikowanych. Wsparcie dla podmiotów zaliczanych do sektora finansów publicznych będzie na maksymalnym poziomie określonym w rozporządzeniu MRiRW z dnia 24 września 2015 r.**

Sposób finansowania: Projekty konkursowe.

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2.1: DZIEDZICTWO LOKALNE, ŻYWNOŚCIOWE I KULINARNE

Cel ogólny 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD

Cel szczegółowy 2.2. PROMOCJA OBSZARU LSR I ZACHOWANIE LOKALNEGO DZIEDZICTWA

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 5) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.* zachowanie dziedzictwa lokalnego.

Beneficjentem będą osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, JST, instytucje kultury (dla której organizatorem jest JST) oraz parafie i związki wyznaniowe, LGD jako beneficjent projektu grantowego.

W zakresie zachowanie dziedzictwa lokalnego, zakres obejmować będzie kultywowanie oraz rozwój dziedzictwa kulturalnego regionu, w tym zwłaszcza w zakresie zachowania obrzędów, tradycji, ginących zawodów, itp. oraz troski o zabytki kultury materialnej i niematerialnej. W ramach wsparcia możliwa jest renowacja albo ołtarza albo organów. Zakres obejmować będzie również wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz zagospodarowania ich czasu wolnego poprzez udział w zajęciach edukacyjnych lub kulturalnych. Zakres operacji polegać będzie na zachowaniu lokalnego dziedzictwa kulturowego przez odbudowę, renowację, restaurację albo remont lub oznakowanie obiektów ważnych dla społeczności lokalnej wpisanej do rejestru zabytków lub objętych ewidencją zabytków, remont lub wyposażenie istniejących muzeów lub innych obiektów pełniących ich funkcje, kultywowanie: miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów, języka regionalnego i gwary, tradycyjnych zawodów i rzemiosła, prowadzenie badań nad obszarem wdrażania LSR. W szczególności realizowane będą projekty aktywizujące mieszkańców obejmujące obszar LSR i wykorzystujące nowe środki komunikacji i promocji. Realizowane będą operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej. **Wsparcie będzie ograniczone do projektów o mniejszej skali w wysokości do 300 tys. zł na beneficjenta w okresie realizacji PROW 2014-2020.** – w przypadku projektów konkursowych. ~~W zakresie projektów grantowych wsparcie wyniesie będzie od 5 do 20 tys. na jeden grant. Wysokość dofinansowania dla podmiotów z poza sektora finansów publicznych do 100% kosztów kwalifikowanych. Poziom dofinansowania w ramach projektów grantowych wyniesie 100% kosztów kwalifikowanych.~~ Na realizację przedsięwzięcia planuje się przeznaczyć **900.000,00 zł**.

Sposób finansowania: Projekty konkursowe, Projekty grantowe.

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2.2: NAJPIĘKNIEJSZA JEST NASZA RÓWNINA

Cel ogólny 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD

Cel szczegółowy 2.2. PROMOCJA OBSZARU LSR I ZACHOWANIE LOKALNEGO DZIEDZICTWA

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 8) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.* promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.

Beneficjentem będzie LGD jako beneficjent projektu grantowego a za pośrednictwem LGD – osoby fizyczne, osoby prawne oraz parafie i związki wyznaniowe.

W zakresie promocji obszaru objętego LSR, w niniejszym przedsięwzięciu w sposób nowatorski proponuje się zrównoważony rozwój turystyki wykorzystując unikatowe zasoby przyrodniczo krajobrazowe i kulturowe całego obszaru działania LGD. Proponuje się promowanie walorów turystycznych obszaru LSR, które będzie stanowić wkład w rozwój gospodarczy regionu. Zakres obejmować będzie działania kulturalne i społeczne, mapy, wydawnictwa, foldery i witryny internetowe itp. odnoszące się do historii, kultury oraz walorów turystycznych obszaru LSR. Realizowane będą projekty promocyjne produktów lub usług lokalnych; wydarzenia specyficzne dla LSR; publikacje inne materiały informujące miejscowości, obiekty ważne lub charakterystyczne dla obszaru LSR. **Wysokości wsparcia wyniesie od 5 do 20 tys. zł na jeden grant. Poziom dofinansowania w ramach projektów grantowych wyniesie do 100% kosztów kwalifikowanych.** Na realizację przedsięwzięcia planuje się przeznaczyć **200.000,00 zł.**

Sposób finansowania: Projekty grantowe.

Na podstawie wstępnych porozumień z innymi lokalnymi grupami działania przewidziana jest realizacja kilku projektów współpracy, które będą kontynuacją dobrej współpracy z poprzedniego okresu programowania. **LGD zaplanowała w LSR trzy projekty współpracy, w tym jeden międzynarodowy.** Cele projektów współpracy realizować będą cel szczegółowy LSR 2.2. **AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD.** Rezultatem projektów współpracy będzie: Liczba zrealizowanych projektów współpracy. LGD planuje realizację następujących projektów współpracy:

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2.3: ZACHOWANIE DZIEDZICTWA LOKALNEGO POPRZEC PROMOCJĘ POTRAW REGIONALNYCH I RĘKODZIELA ARTYSTYCZNEGO.

Cel ogólny 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD

Cel szczegółowy 2.2. PROMOCJA OBSZARU LSR I ZACHOWANIE LOKALNEGO DZIEDZICTWA

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 8) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.*

Projekt krajowy realizowany wspólnie z LGD „Bądźmy razem” - Celem projektu będzie promocja potraw regionalnych i rękodzieła artystycznego. Rezultat: 1 projekt współpracy bazujący na lokalnych produktach i zasobach.

Beneficjentem będzie LGD. Na realizację przedsięwzięcia planuje się przeznaczyć **50.000,00 zł.**

Sposób finansowania: Projekty współpracy.

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2.4: PLAT PROJEKT WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ

Cel ogólny 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD

Cel szczegółowy 2.2. PROMOCJA OBSZARU LSR I ZACHOWANIE LOKALNEGO DZIEDZICTWA

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.3. *określone w § 2 ust 5) rozporządzenia MRiRW z dnia 19 października 2015 r.*

Międzynarodowy projekt współpracy Produkt Lokalny Atrakcją Turystyczną (PLAT). Potencjalni krajowi partnerzy projektu: LGD Ziemi Mińskiej, LGD Forum Powiatu Garwolińskiego, LGD Natura i Kultura, LGD Równiny Wołomińskiej. Potencjalni partnerzy ze strony Hiszpanii: Asociación para el Desarrollo Rural de Litoral de la Janda, oraz wstępnie wyraziły zainteresowanie nawiązaniem współpracy LGD zrzeszone w sieci Reader Red Asturiana de Desarrollo Rural (Grupo de Accion Local Para el Desarrollo de la Comarca del Camin Real de la Mesa, Asociacion Para el Desarrollo Rural Integral del Oriente de Asturias, Asociacion Para el Desarrollo Rural Central de Asturias. Projekt realizuje 1 szt. wskaźnika produktu określonego w LSR jako: *Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej.* Realizuje 1 szt. wskaźnika rezultatu określonego w LSR jako: *Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne.* Realizuje 1 szt. wskaźnika rezultatu określonego w LSR jako: *Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne.* Potencjalni partnerzy z Hiszpanii są liderami w organizowaniu turystyki w formie szlaków turystycznych, sieciowania produktów turystycznych a także wytwarzania, promocji i sprzedaży produktów lokalnych. W ramach projektu planujemy zdobyć niezbędną wiedzę od partnerów z Hiszpanii i dostosować poznane rozwiązania do potrzeb własnego rynku turystycznego. Planowane zadania: szkolenie z zakresu produktów lokalnych, wyjazd studyjny w celu poznania dobrych praktyk na terenie Hiszpanii, stworzenie szlaku kulinarnego, promocja produktów lokalnych i lokalnych producentów. Opracowanie treści i wydruk publikacji dotyczących produktów lokalnych oraz obszarów partnerskich LGD, wykonanie materiałów promujących zarówno projekt jak i obszar partnerskich LGD. W ramach projektu zakłada się stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości przez zaangażowanie w projekt podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie świadczenia usług turystycznych. Zakłada się wstępnie realizację projektu do końca 2018 roku i budżet w kwocie **150 000,00 zł.**

Sposób finansowania: Projekty współpracy

Jeśli będzie możliwość to po podpisaniu umowy ramowej LGD planuje realizację projektów współpracy ponad gwarantowany limit 2% kwoty przewidzianej na działanie 19.2. i planuje wystąpić z wnioskiem o przyznanie pomocy w pełnej kwocie dostosowując jednocześnie budżet projektów współpracy. Beneficjentem będzie LGD

Każdy z rodzajów wskaźników produktu, rezultatu oraz oddziaływania odpowiada bezpośrednio przyjętym celom szczegółowym oraz ogólnym. Wskaźniki spełniają kryteria S.M.A.R.T., tj., kryteria *Trafności, Adekwatności, Spójności, Użyteczności oraz Efektywności*. Wskaźniki produktu mierzą fizyczne efekty (produkty usług) będące wynikiem pojedynczych operacji składających się na przedsięwzięcia. Wskaźnik produktu został skonstruowany w taki sposób, aby dawał wprost informację o postępach w realizacji przedsięwzięć. Wskaźniki oddziaływania służą ocenie osiągnięcia celów ogólnych strategii. Wskaźniki te dobrane zostały w taki sposób, aby określały zmiany w środowisku makroekonomicznym i makrospołecznym LGD. Wskaźniki oddziaływania mierzą konsekwencje poszczególnych operacji wykraczając poza bezpośrednie, natychmiastowe efekty dotyczące bezpośrednich beneficjentów oraz adresatów znajdujących się w otoczeniu. W tabelach wskazano mierzalne, przejrzyste wskaźniki. Do każdego wskaźnika są podane źródła danych i okresy pomiaru, wartość bazowa oraz termin osiągnięcia wartości docelowych.

W Regulaminie biura LGD zapewniono mechanizmy właściwej kontroli jakości danych i walidacji statystycznej wskaźników w okresie wdrożenia LSR. Informacje na potrzeby systemu monitoringu wskaźników pozyskane zostaną z kliku źródeł. W przypadku wskaźników oddziaływania ze statystyk publicznych, ogólnodostępnych, czyli z danych GUS. Informacje do kontrolowania postępu w przypadku wskaźników produktu pozyskiwane będą bezpośrednio od beneficjentów wspartych w wyniku realizacji LSR. Beneficjenci w umowach zawieranych z LGD zobowiązani zostaną do sprawozdawania stopnia osiągniętych przez nich wskaźników. Niektóre z zebranych przez LGD informacji będą wymagały przetworzenia w celu określenia wartości wskaźników. Wskaźniki oddziaływania będą wyliczane corocznie przez biuro LGD na podstawie danych GUS za dany rok. Dane do wskaźników produktu pozyskiwane będą od beneficjentów, którzy zobowiązani zostaną umową do systematycznej sprawozdawczości z osiągniętych wskaźników obowiązkowych. W ramach biura LGD prowadzona będzie sprawozdawczość rzeczowa i finansowa oraz monitoring. Postęp osiągania wartości wskaźników przedstawiany będzie w rocznych sprawozdaniach zamieszczanych do publicznej informacji. Do szacowania wskaźników LSR wykorzystano – tam gdzie było to możliwe – doświadczenia poprzednich okresów programowania funduszy UE, szczególnie LSR z poprzedniego okresu programowania 2007-2013. Stan początkowy wskaźników oddziaływania określony został w sposób adekwatny do tego, jak będzie robiło to biuro LGD, czyli został zaczerpnięty z danych GUS.

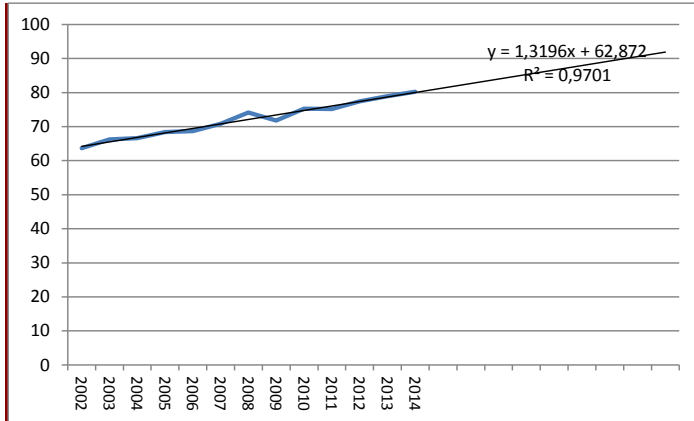
Szacowania wartości docelowej dokonano w oparciu o dane dostępne w zasobach statystyki publicznej, wykorzystując do tego celu metodę przedłużenia trendu logarytmicznego. Wskaźniki produktu z założenia mają przyjętą wartość zero, jednak beneficjent będzie zobowiązany do określenia wartości wskaźnika istniejącego w chwili rozpoczęcia projektu. Wartość docelowa wskaźników oddziaływania oszacowana została poprzez zastosowanie modelowania statystyczno-matematycznego z uwzględnieniem poziomu alokacji na realizację LSR. Modelowanie matematyczno-statystyczne umożliwiło oszacowanie wartości docelowej wskaźnika przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców). Wartość wskaźnika wyliczona na podstawie modelowania matematyczno-statystycznego to 91. Ze względu na wartość wsparcia z LSR zakłada się, że wartość docelowa wskaźnika będzie wyższa i wyniesie 92. Podobnie dla wskaźnika Saldo migracji na 1000 osób wartość wskaźnika wyliczona na podstawie modelowania matematyczno-statystycznego to 1,2. Wartość ta nie zostanie przyjęta ze względu na wpływ LSR. Wartość docelowa została oszacowana na 1,5.

Wskaźnik rezultatu

Wskaźniki rezultatu oparto na wnioskach płynących ze spotkań z lokalną społecznością oraz na zapisach PROW 2014 – 2020 odnośnie do wskaźników, które powinny znaleźć się w LSR. Wybrano te wskaźniki, które w najlepszy sposób obrazują i opisują planowane działania i zakładane do osiągnięcia cele LSR.

WYKRES 1 METODOLOGIA SZACOWANIA WSKAŹNIKA ODDZIAŁYWANIA WSKAŹNIK PRZEDSIĘBIORCZOŚCI (LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH W SYSTEMIE REGON NA 1000 MIESZKAŃCÓW)

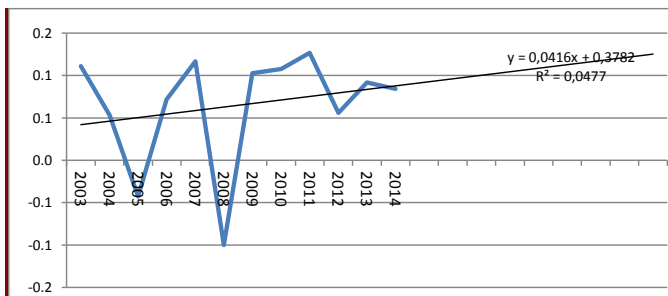
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	Uzasadnienie
podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	szt.	79	92	GUS BDL	z modelowania wyszło 91, jednak zwiększono do 92

Źródło: opracowanie własne

WYKRES 2 METODOLOGIA SZACOWANIA WSKAŹNIKA ODDZIAŁYWANIA SALDO MIGRACJI NA 1000 OSÓB

Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	Uzasadnienie
Saldo migracji na 1000 mieszkańców	os.	0,9	1,2	GUS BDL	z modelowania wyszło 1,2, taką wartość przyjęto zakładając, że LSR pomoże w powstrzymaniu migracji

Źródło: Opracowanie własne

Tabela - WSKAŹNIKI CELU OGÓLNEGO 1. LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY

1.0	CEL OGÓLNY 1	LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	ROZWÓJ LOKALNEJ INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI				
1.2		PODNIESIENIE KOMPETENCJI MIESZKAŃCÓW OBSZARU LSR				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
w1.0	Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców)		szt.	79	92	Opracowanie własne na podstawie GUS
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
w1.1	Liczba utworzonych ~~lub utrzymanych~~ miejsc pracy ~~(ogółem)~~		szt.	0	8466	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba utrzymanych miejsc pracy		szt.	0	18	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
w1.2	Liczba osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem		os.	0	60	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
w1.1	Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych		szt.	0	12	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
w1.3	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		szt.	0	30	Dane własne LGD
w1.4	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		szt.	0	800	Dane własne LGD
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		szt.	0	500	Dane własne LGD

Sformatowano: Do lewej

Sformatowano: Do lewej

Sformatowano: Do lewej

Sformatowano: Do lewej

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				Źródło danych/sposób pomiaru
				nazwa	Jednostka miary	wartość		
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	
1.1.1	Innowacyjne przedsiębiorstwa na Równinie Wołomińskiej (grupy defaworyzowane)	Osoby fizyczne	<i>Konkurs</i>	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	55	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
				Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	5	
				Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (grupy defaworyzowane)	szt.	0	12	
1.1.2	Stawiam na rozwój na Równinie Wołomińskiej	Osoby fizyczne, MSP	<i>Konkurs</i>	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

1.1.3	Inkubator to początek (grupy defaworyzowane) (<u>przedsięwzięcie usunięte z uwagi na konieczność redukcji środków w wyniku realizacji § 8 Umowy ramowej</u>)	NGO	<i>Konkurs Operacje własne</i>	Liczba nowych inkubatorów (centrów) przetwórstwa lokalnego Liczba powstałych lub rozwiniętych inkubatorów przetwórstwa lokalnego	szt.	0	04	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.1.	Program Aktywności Lokalnej (grupy defaworyzowane)	Osoby fizyczne, NGO	<i>Projekt grantowy</i>	Liczba szkoleń Liczba operacji wzmacniających kapitał społeczny, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej, w tym również grupy defaworyzowane	szt.	0	3015	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.3	Funkcjonowanie LGD	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	<i>Koszty bieżące</i>	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	13	Dane własne LGD
				Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	18	Dane własne LGD
1.4	Animacja społeczności lokalnej	Mieszkańcy obszaru LSR, Beneficjenci aplikujący o wsparcie w ramach operacji LSR	<i>Aktywizacja</i>	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	100	Dane własne LGD
				Liczba spotkań informacyjno-	szt.	0	20	Dane własne LGD

				konsultacyjnych LGD z mieszkańcami				
SUMA RAZEM ŚRODKI NA CEL OGÓLNY 1. LSR				7 028 750				

TABELA - WSKAŹNIKI CELU OGÓLNEGO 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD

2.0	CEL OGÓLNY 2	AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD				
2.1	CELE SZCZEGÓLOWE	ROZWÓJ LOKALNEJ INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ TURYSTYCE, KULTURZE I REKREACJI				
2.2		PROMOCJA OBSZARU LSR I ZACHOWANIE LOKALNEGO DZIEDZICTWA				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w2.0	Saldo migracji na 1000 osób		os.	0,9	1,2	obliczenia własne na podstawie GUS
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w2.1	Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej		os.	0	65 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
w2.2	Wzrost liczby uczestników wydarzeń kulturalnych oraz osób odwiedzających zabytki i obiekty w ciągu roku		os.	0	20 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
w2.2	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: -przedsiębiorcy -grupy defaworyzowane określone w LSR) -młodzież -turyści - inne		projekt	0	2	Dane własne LGD
w2.1	Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: Przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne		projekt	0	1	Dane własne LGD
w2.3	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		os.	0	30	Dane własne LGD
w2.4	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		os.	0	800	Dane własne LGD
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		os.	0	500	Dane własne LGD

Sformatowano: Do lewej

Sformatowano: Do lewej

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	
2.1.1	Rzeki atrakcyjne turystycznie (RAT)	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe, osoby prawne, jednostki ze zdolnością prawną	<i>Projekt współpracy</i>	Liczba zrealizowanych projektów współpracy Liczba przygotowanych i zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Dane własne LGD
2.1.2	Turystyka, Rekreacja i Kultura	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe, JST - gminy i powiaty, osoby prawne	<i>Konkurs Operacje własne</i>	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, kulturalnej lub rekreacyjnej	Szt.	0	20	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
				Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
2.2.1	Dziedzictwo lokalne, żywnościowe i kulinarne	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe, osoby prawne, jednostki ze	<i>Konkurs Projekt grantowy</i>	Liczba podmiotów wspartych w ramach operacji obejmujących wyposażenie	szt.	0	161	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

		zdolnością prawną, JST – gminy i powiaty		mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury				
--	--	---	--	--	--	--	--	--

2.2.2.	Najpiękniejsza jest nasza Równina <u>(przedsięwzięcie usunięte z uwagi na konieczność redukcji środków w wyniku realizacji § 8 Umowy ramowej)</u>	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe, osoby prawne, jednostki ze zdolnością prawną	<i>Projekt grantowy</i>	Liczba wydarzeń służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji obszaru LSR lub produktów i usług lokalnych	szt.	0	~~130~~	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
2.2.3	Zachowanie dziedzictwa lokalnego poprzez promocję potraw regionalnych i rękodzieła artystycznego	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe, osoby prawne, jednostki ze zdolnością prawną	<i>Projekt współpracy</i>	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	projekt	0	1	Dane własne LGD
2.2.4	PLAT – projekt współpracy międzynarodowej	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe, osoby prawne, jednostki ze zdolnością prawną	<i>Projekt współpracy</i>	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym międzynarodowych	LGD	0	1	Dane własne LGD
2.3	Funkcjonowanie LGD	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	<i>Koszty bieżące</i>	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	13	Dane własne LGD
				Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	37	Dane własne LGD
2.4	Animacja społeczności lokalnej	Mieszkańcy obszaru LSR, Beneficjenci aplikujący o wsparcie w ramach operacji LSR	<i>Aktywizacja</i>	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	100	Dane własne LGD
				Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	25	Dane własne LGD

				<u>Liczba wydarzeń / imprez</u>				
				<u>Liczba konferencji / targów / prezentacji (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD</u>	<u>Szt.</u>	<u>0</u>	<u>2</u>	<u>Dane własne LGD</u>
				<u>Liczba odwiedzin strony internetowej LGD</u>	<u>Szt.</u>	<u>0</u>	<u>6000</u>	<u>Dane własne LGD</u>
RAZEM ŚRODKI NA CEL OGÓLNY 2. LSR				6 688 750				

Rozdział VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Procedury wyboru i oceny operacji stanowią część Regulaminu Rady. Projekt Regulaminu był konsultowany w ramach LGD, ale również szerzej podczas konsultacji LSR z mieszkańcami obszaru. Podstawowym celem procedur wyboru i oceny jest stworzenie sprawnych mechanizmów oceny i wyboru operacji przez Radę, zgodnych z obowiązującymi przepisami i wykorzystującymi doświadczenia wyniesione z poprzedniego okresu funkcjonowania Rady w ramach PROW 2007-2013, uwzględniając jednak również nowy okres programowania i przepisy dotyczące PROW 2014-2020 i PO RYBY 2014-2020. Przyjęte procedury wyboru operacji zakładają, w szczególności:

- **wyбір operacji przez Radę, której skład odpowiada wymogom trójsektorowości, w składzie jest osoba młoda do 35 roku życia i kobieta,**
- zastosowano mechanizmy gwarantujące utrzymanie zasady parytetów przy wyborze operacji dotyczących sektora publicznego i pojedynczych grup interesu, w tym celu wprowadzono rejestr interesu członków organu decyzyjnego,
- zapewniono, że wyniki oceny i wyboru operacji przez Radę będą podawane do publicznej wiadomości po zakończeniu pracy Rady,
- zastosowaniu mechanizmy gwarantujące wyłączenie członków Rady z oceny operacji w przypadku wystąpienia ich powiązań lub konfliktu interesów z wnioskodawcą zarówno na wniosek członka Rady oraz z uzasadnionych przyczyn na wniosek Przewodniczącego Rady,
- stosowanie transparentnych, obiektywnych, jasnych i nie zmienianych w trakcie naboru kryteriów ocen wniosków,
- umożliwienie wnioskodawcom składanie protestów od decyzji Rady,
- wprowadzono zasady ustalania przez Radę kwot wsparcia poszczególnych operacji
- określono wzory dokumentów np. karta oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru.

Procedury wyboru operacji określają poza tym sposób i zasady postępowania Rady na wszystkich etapach oceny zgodności operacji z LSR, PROW 2014-2020, oraz ustalania list operacji wybranych, w tym rozstrzygnięcia o miejscu na liście gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów. W przypadku znaczącej rozbieżności wyników wyboru na podstawie poszczególnych kryteriów ustalono zadania pracownika biura LGD oddelegowanego do pomocy podczas prac Rady, którego zadaniem będzie wskazywanie Przewodniczącemu takiej sytuacji. Przyjęte procedury przewidują przejrzysty sposób postępowania w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach kryteriów, procedury uwzględniają ustanowienie osoby (pracownika biura LGD), której zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji, zgodności formalnej.

Przyjęte kryteria wyboru operacji promują innowacyjność, tworzenie miejsc pracy, większe od wymaganego zaangażowanie wkładu własnego wnioskodawcy, wpływ operacji na poprawę stanu środowiska oraz realizację celów i wskaźników LSR. **W LSR doprecyzowano pojęcie innowacyjności zdefiniowane w PROW 2014-2020.** Przez innowacyjność będzie rozumiane zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów unikalnych i charakterystycznych na obszarze LSR (przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych). Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja.

W LSR dokonano wykluczenia projektów, mogących zawsze lub potencjalnie oddziaływać szkodliwie na środowisko zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (zgodnie z pkt. 92 w ust. 1 § 3).

Punkty przyznawane są dla tych operacji, które zwiększają atrakcyjność turystyczną obszaru, wykorzystują jego walory przyrodnicze (te zagadnienia, związane z lepszym wykorzystaniem potencjału turystycznego obszaru zostały szczególnie podniesione w diagnozie i analizie SWOT). Preferowane będą operacje mające pozytywny wpływ na stan środowiska naturalnego lub klimatu obszaru LSR. Przez operacje mające pozytywny wpływ na stan środowiska naturalnego rozumie się operacje zmniejszające emisję hałasu, zanieczyszczeń lub promieniowania poprzez modernizację dotychczasowego źródła emisji lub zastąpienie go innym urządzeniem, maszyną, środkiem transportu lub rozwiązaniem technicznym.

Wszystkie kryteria wyboru operacji zostały szczegółowo opisane, a na użytek niektórych z nich sformułowane zostały definicje kluczowych pojęć, np. innowacyjności lub grupy defaworyzowanej. W stosunku do kryteriów obowiązujących w poprzednim okresie programowania znacząco zwiększono udział kryteriów oceniających liczbę utworzonych miejsc pracy, zintegrowanie, partnerstwo a także innowacyjność. LGD opracowało *Procedurę aktualizacji kryteriów wyboru operacji i ich konsultacji z mieszkańcami*,

LGD zakłada realizację projektów grantowych. LGD opracowało przejrzyste i niedyskryminujące procedury ich realizacji szczegółowo opisujące proces wyboru grantobiorców, sposób rozliczania, monitoring i kontrolę (*patrz. Procedura wyboru i oceny grantów w ramach projektów grantowych*).

LGD dokonało wyboru operacji własnych. W celu realizacji operacji własnych opracowano przeżyte procedury wyboru operacji własnych, obejmujące w szczególności większy udział środków własnych niż wynikający z przepisów dotyczących poszczególnych programów pomocowych (*patrz. Procedura wyboru operacji własnych*).

Rozdział VII. Plan działania

Plan działania zakłada realizację LSR w trzech etapach : Etap I – od drugiej połowy 2016 do końca 2018 roku, Etap II – od początku 2019 do końca 2020 roku oraz Etap III – od początku 2021 roku do końca 2023 roku. Podział na poszczególne etapy wynika z wymogów unijnych nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020, wyznaczenie celów pośrednich na 2018 r. i celów końcowych na 2023 r. i powiązanie wyników z finansowymi karami i nagrodami (tzw. ramy wykonania). Szczegółowa informacja o planie działania LSR obejmująca harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w tabeli Plan działania stanowiącej załącznik do LSR.

Etapy wdrożenia LSR będą podobne co do sposobu, sekwencji i intensywności działań, wzajemnie ze sobą powiązanych. Każdy z tych etapów będzie rozpoczynał się realizacją działań szkoleniowych i doradczych umożliwiających przyszłym wnioskodawcom zdobycie wiedzy niezbędnej do przygotowania dobrych wniosków. Przewiduje się zwiększoną intensywnością w I etapie wdrożenia LSR w zakresie środków PROW 2014-2020. W kolejnych etapach wydatkowanie środków LGD następować będzie sukcesywnie. W zakresie środków PROW 2014-2020 planuje się osiągnięcie poziomu, ~~co najmniej 50% każdego na poziomie wskazanym w Umowie ramowej. ze wskaźników produktu, który został przewidziany do realizacji w latach 2016 – 2018.~~

Przedsięwzięciom przypisano wskaźniki adekwatne do typu przedsięwzięć oraz do zakresu planowanego wsparcia, których osiągnięcie dla odpowiednich celów bezpośrednio zapewniają kryteria wyboru. Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność która jest dodatkowo premiowana w kryteriach wyboru.

Rozdział VIII. Budżet LSR

W ramach programowania LSR określono planowany budżet na poszczególne zakresy wsparcia tj. realizację LSR, współpracę, koszty bieżące i aktywizację. Kwoty wsparcia finansowego zaplanowane w budżecie LSR nie przekraczają kwot na LSR określonych w załączniku nr 6 do Regulaminu konkursu o wybór LSR, *Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR*.

Maksymalne kwoty środków przewidziane na poddziałanie 19.2 PROW w odniesieniu do LSR wyniosą 3 250 000 euro /13 000 000 zł wynikające z liczby mieszkańców obszaru LSR w przedziale od 110 000 do 119 999. Maksymalna kwota środków działania LEADER przewidziana na poddziałanie 19.3 PROW, która została uwzględniona w LSR na poziomie 2% dostępnych środków na poddziałanie 19.2 PROW 650 000 zł. ~~Na etapie wyboru LSR LGD wnioskując o wydatkowanie równoważące 2% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2 PROW, czyli 260 000 zł.~~

Szczegółowy podział kwot na poszczególne cele ogólne i cele szczegółowe LSR wynika z analizy SWOT i prowadzonych konsultacji społecznych oraz uwarunkowań prawnych Programów, w ramach których mają być sfinansowane poszczególne operacje. Z uwagi na powyższe uwarunkowania podział % zaplanowanych kwot w podziale na poszczególne cele ogólne i cele szczegółowe LSR przedstawia TABELA MATRYCY LOGICZNEJ POWIĄZAŃ DIAGNOZY OBSZARU I LUDNOŚCI, ANALIZY SWOT ORAZ CELÓW I WSKAŹNIKÓW LSR w *Rozdziale V LSR. Cele i wskaźniki*.

Zgodnie z wymogami PROW 2014-2020, 50% budżetu LSR przeznaczonego na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” w ramach PROW przeznaczone jest na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy.

LGD będzie realizować LSR na obszarze zamieszkanym przez mieszkańców w przedziale 110 000 tys. – 119 999 tys. mieszkańców, a zatem w ramach poddziałania 19.4 dostępna będzie maksymalna kwota 2 650 000 zł. Na podstawie doświadczeń z okresu programowania 2007-2013 ustalono podział środków Koszty bieżące oraz Aktywizacja wskazując 85% środków na koszty bieżące i 15% środków na działania związane z aktywizacją. LGD zakłada wykorzystanie wyłącznie jednego funduszu, czyli PROW 2014-2020.

~~Podsumowując, łącznie budżet LSR wynosić będzie 15 910 000 zł, z czego: Realizacja LSR: 13 milionów zł, Współpraca – 260 tys. zł., Koszty bieżące – 2252500 zł., Aktywizacja – 397 500 zł. Razem 15 910 000 zł.~~

Rozdział IX. Plan komunikacji

Plan komunikacji stanowiący załącznik do LSR będzie wspierał realizację celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność lokalną.

Celami szczegółowymi Planu komunikacji są:

- 1) Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów
- 2) Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości
- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji, pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunkach realizacji LSR.

Plan komunikacji skierowany jest do wszystkich grup społecznych zamieszkujących obszar LSR. Szczególne narzędzia komunikacji przewidziano dla zidentyfikowanych grup docelowych interwencji, w tym grup defaworyzowanych. Z uwagi na zakładany harmonogram wyboru LSR na okres programowania 2014-2020, w II połowie 2016 r. zaplanowano przeprowadzenie kampanii informacyjnej nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020, w tym szczególnie skierowanej do grup defaworyzowanych, które uzyskają wsparcie w ramach LSR oraz przewidziane są działania służące aktywizacji mieszkańców obszaru LSR i członków LGD. Na I połowę 2017 r. przewidziano badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy, które będą kontynuowane po kolejnych naborach wniosków. W II połowie 2020 r. planuje się przeprowadzenie kampanii informacyjnej nt. głównych efektów LSR na lata 2014-2020.

Rozdział X. Zintegrowanie

W ramach procesu programowania LSR analizie poddano mechanizmy i narzędzia służące zapewnianiu koordynacji komplementarności LSR z innymi interwencjami - finansowanymi w ramach funduszy unijnych oraz innych środków wsparcia zewnętrznego. Wskazano również przykłady celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR komplementarnych z innymi inicjatywami realizowanymi z innych funduszy europejskich, a także zdiagnozowano efekty synergii w poszczególnych obszarach wsparcia. Kwestia komplementarności stanowi jedną z kluczowych zasad realizacji polityki wspólnotowej UE.

Komplementarność LSR będzie realizowana na dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania Strategii. Na etapie programowania komplementarność została zapewniona przy tworzeniu LSR i określaniu zakresu tematycznego przedsięwzięć. LSR jest spójna z poszczególnymi dokumentami strategicznymi dla obszaru działania LGD na poziomie gmin członkowskich LGD, województwa mazowieckiego, RPO WM 2014-2020 oraz dokumentów strategicznych sporządzanych przez instytucje zajmujące się pomocą społeczną i bezrobociem.

TABELA - ZGODNOŚĆ CELÓW Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI INNYCH SZCZEBLI

Dokumenty strategiczne dla obszaru LSR	Cele ogólne Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Równiny Wołomińskiej” na lata 2014-2020	
	CEL OGÓLNY 1. LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE POTENCJAŁY I ZASOBY	CEL OGÓLNY 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku	Cel rozwojowy - Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	Cel rozwojowy - Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki
Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2014-2020	Oś priorytetowa IX Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	Oś priorytetowa VI Jakość życia
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja)	Cel strategiczny – Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju	Cel strategiczny – Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju
Strategia / Program Rozwoju Powiatu Wyszowskiego do roku 2025	Cel strategiczny nr 3. Rynek pracy, przedsiębiorczość, bezrobocie, demografia	Cel strategiczny 4. Turystyka, kultura i dziedzictwo kulturowe

Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego do 2025 r.	Cel strategiczny: 1. Wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej powiatu wołomińskiego	Cel strategiczny: 4. Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju funkcji turystycznej powiatu wołomińskiego
Strategia Zintegrowanego Rozwoju Gminy Tuszcz do 2023 roku	Cel strategiczny nr 2: Wsparcie lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej Gminy	Cel strategiczny nr 4: Budowa zintegrowanego społeczeństwa obywatelskiego oraz wspieranie aktywności mieszkańców
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Zielonka na lata 2014-2024 (aktualizacja)	Cel strategiczny 2: Społeczeństwo wykształcone, zdrowe, zintegrowane, mające poczucie bezpieczeństwa i wpływu na sprawy publiczne	Cel strategiczny 3: Bogata oferta spędzania czasu wolnego, odpowiadająca zróżnicowanym potrzebom mieszkańców
Strategia Rozwoju Gminy Klembów na lata 2015-2020 z perspektywą do 2030	Cel strategiczny I.3. Gmina wzmacniająca spójność społeczną i zapewniająca włączenie społeczne	Cel strategiczny III. 2. Gmina atrakcyjna turystycznie i rekreacyjnie w oparciu o dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe
Strategia Rozwoju Gminy Brańszczyk na lata 2015-2020	Cel operacyjny: Gmina stymulująca rozwój i przyjazna inwestorom	Cel operacyjny: Gmina rozwijająca tożsamość i integrująca lokalne społeczeństwo
Strategia Rozwoju Gminy Rzańszyn na lata 2014-2020 „Gmina Rzańszyn jako dogodne miejsce do rozwoju osobistego i społecznego”	Główny cel strategiczny: Rozwój kapitału ludzkiego polegający na stworzeniu mieszkańcom dogodnych warunków do rozwoju poprzez udostępnienie infrastruktury technicznej.	Drugi cel strategiczny: Rozwój turystyki ze szczególnym naciskiem na gospodarstwa agroturystyczne, wykorzystujące warunki przyrodnicze gminy.
Strategia Rozwoju Gminy Jadów do roku 2023	Cel strategiczny 1: Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, rozwój innowacyjnej gospodarki oraz zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy	Cel strategiczny 5: Budowa zintegrowanego społeczeństwa obywatelskiego oraz wspieranie lokalnej aktywności mieszkańców
Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Długosiodło na lata 2015-2020	Cel nr 1. Aktywizacja środowisk zagrożonych wykluceniem społecznym z powodu bezrobocia.	Cel 4. Budowa systemu oparcia społecznego dla osób niepełnosprawnych
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Wołomin do 2025 roku	Cel strategiczny: Wołomin gminą wspierającą przedsiębiorców oraz charakteryzującą się wysoką dynamiką rozwoju gospodarczego	Cel strategiczny: Wołomin gminą zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa, zapewniającą wysoki standard realizacji funkcji administracyjnych

Przywołane tu zapisy jednoznacznie potwierdzają pełną spójność celów zaproponowanych w LSR z wszystkimi analizowanymi programami rozwoju zarówno na szczeblu wojewódzkim jak i lokalnym. Cele szczegółowe, w ramach których realizowane są przedsięwzięcia, w sposób spójny i kompleksowy odpowiadają na potrzeby różnych sektorów i partnerów wskazanych w analizie SWOT.

Na etapie programowania LSR stwierdzono występowanie komplementarności międzyprogramowej z programami finansowanymi ze środków UE: PROW 2014-2020, RPO WM 2014-2020, PO WER 2014-2020 oraz ze środków krajowych: PFRON, Programy MKiDN, FIO 2014-2020.

Beneficjenci operacji dostępnych w ramach *Celu ogólnego 1. Lokalna i społeczna przedsiębiorczość wykorzystująca lokalne potencjały i zasoby* będą mieli możliwość wsparcia z innych osi priorytetowych PROW 2014-2020 stawiających sobie za cel podniesienie przedsiębiorczości mieszkańców terenów wiejskich, które będą oferowane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Wysokie premie mogą uzyskać rozpoczynający działalność pozarolniczą, rozwijający usługi rolnicze, stawiający na przetwórstwo i marketing produktów rolniczych. Środki te będą komplementarne z przewidzianym w LSR działaniem *Stawiam na rozwój na Równinie Wołomińskiej*.

W ramach RPO WM 2014-2020, Oś priorytetowa IX. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, Priorytet inwestycyjny 9i: Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie możliwe będzie pozyskanie środków wsparcia zatrudnienia. Efektem realizacji wsparcia w ramach RPO WM 2014-2020 w ramach ww. priorytetu inwestycyjnego będzie integracja osób wykluczonych i zagrożonych wykluceniem społecznym, ukierunkowana na aktywizację społeczno-zawodową oraz

wsparcie rodzin wielodzietnych, ubogich rodzin z dziećmi, rodzin z osobami starszymi, rodzin z osobami z niepełnosprawnościami oraz rodzin z innymi osobami zależnymi i rodziców samotnie wychowujących dzieci. Realizacja tych działań, które są komplementarne w stosunku do działań realizowanych w ramach *Celu ogólnego 1. LSR* przyczyni się do wzrostu kompetencji społecznych, zawodowych, samodzielności i samoorganizacji ww. grup społecznych. Operacje realizowane ze środków będących w dyspozycji LGD będą także komplementarne do wsparcia dostępnego ze środków krajowych PO WER 2014-2020, w szczególności wsparcia indywidualnej i kompleksowej aktywizacji zawodowo - edukacyjnej osób młodych (bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy, w tym w szczególności osób niezarejestrowanych w urzędzie pracy).

Komplementarność LSR na etapie wdrażania przyczyni się do rozwoju gmin członkowskich oraz organizacji pozarządowych, które są grupami docelowymi działań w *Celu ogólnym 2. LSR Aktywizacja mieszkańców i wsparcie rozwoju obszaru LGD*. Beneficjenci realizujący operacje w ramach LSR będą mogli pozyskać wsparcie na działania infrastrukturalne z PROW 2014-2020, działanie Podstawowe usług i odnowa wsi oraz RPO WM 2014-2020, Oś priorytetowa V. Gospodarka przyjazna środowisku. Komplementarne wsparcie dla gmin w obszarze dziedzictwa dostępne będzie w PROW 2014-2020 *działaniu Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich*. Gmina będzie mogła otrzymać pomoc w dwóch obszarach: na *Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne oraz kształtowanie przestrzeni publicznej* oraz na *Ochronę zabytków i budownictwa tradycyjnego* - w wysokości maksymalnie do 500 tys. zł na każde z działań. Organizacja pozarządowe realizujące operacje w ramach LSR będą mogły komplementarne korzystać ze środków PO FIO 2014-2020. Szczególną zaletą FIO jest prefinansowanie realizowanych zadań. Pozwala to projektodawcom, którzy dysponują niewielką ilością środków, na realizację zadania bezpośrednio po rozstrzygnięciu konkursu, bez potrzeby uprzedniego tworzenia rezerw finansowych. W ramach każdego z priorytetów możliwa jest realizacja projektów w obszarze zarządzania dziedzictwem kulturowym, polityki społecznej czy aktywizacji mieszkańców.

Efekty dotychczas podejmowanych przedsięwzięć już są pozytywnie oceniane przez JST oraz organizacje pozarządowe realizujące projekty w okresie programowania 2007-2013. LGD będzie kontynuować realizowane działania w okresie 2007-2013 poprzez pobudzenie i wspieranie nie tylko inicjatywy obywatelskich, ale przede wszystkim te związane z działalnością gospodarczą, rozwojem infrastruktury i tworzeniem miejsc pracy. Łagodzenie skutków bezrobocia oraz wspomaganie tworzenia miejsc pracy i aktywności zawodowej jest nierozdzielnie związane z realizacją LSR. Wspieranie działań PUP uznawane będzie za jedno z podstawowych elementów działania w ramach Planu Komunikacji LSR. Skierowane będzie do osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem informacji o naborach tematycznych w obszarze promocji i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR.

Komplementarność i zintegrowanie z projektami finansowanymi z innych programów zostanie zapewniona na etapie wyboru projektów. Jednym z kryteriów wyboru projektów będzie komplementarność międzyprogramowa i przyznawane będą dodatkowe punkty za wykazanie tego rodzaju komplementarności.

Istotnym elementem w zakresie zapewniania komplementarności jest jej promowanie oraz zwiększanie świadomości jej wagi wśród wnioskodawców i beneficjentów. W celu zwiększenia efektywności istniejącego systemu instytucjonalnego zapewniono narzędzia wsparcia komplementarności i zintegrowania na etapie wdrożenia LSR. Jednym z zadań biura LGD będzie planowanie i monitorowanie komplementarności. W zakresie kompetencji pracowników biura LGD odpowiedzialnych za doradztwo bowiem wprowadzono planowanie, stosowanie i zapewnianie komplementarności poszczególnych operacji, które będą mogły uzyskać wsparcie środków dostępnych w LSR. Pracownicy biura LGD będą zbierać i aktualizować informacje o dostępnych środkach pomocowych komplementarnych do LSR w celu zwiększenia efektywności zintegrowania wsparcia.

LSR jest zintegrowana, poszczególnym przedsięwzięciom przypisano wskaźniki adekwatne do ich typu oraz do zakresu planowanego wsparcia. Osiągnięcie wskaźników dla odpowiednich celów bezpośrednio zapewniają kryteria wyboru. Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność, która jest dodatkowo premiowana w lokalnych kryteriach wyboru.

Rozdział XI. Monitoring i ewaluacja

Funkcjonowanie LGD będzie monitorowane i poddawane ewaluacji w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań w ramach wdrażania LSR 2014-2020. Celem prowadzonych badań i analiz będzie zebranie informacji na temat finansowego, rzeczowego oraz społecznego wymiaru działania LGD i wdrażania LSR pod kątem skuteczności i wydajności pracy Stowarzyszenia. Ocena realizacji LSR polegać będzie na badaniu przyczyn rozbieżności pomiędzy zaplanowanymi a rzeczywistymi efektami z jednoczesnym płynnym wprowadzaniem zmian, które mają na celu dostosowanie planu do określonych wymagań, zmieniających się potrzeb obszaru LSR i warunków zewnętrznych. Dodatkowo, przyjęte procedury mają na celu ocenę zgodności realizacji operacji z wcześniej przyjętymi celami strategii. W związku z celem ogólnym prowadzenia badań ewaluacyjnych i monitoringu, analizy będą prowadzone przy udziale: pracowników LGD, członków organów LGD, ekspertów zewnętrznych oraz mieszkańców obszaru LGD. Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem, który ma wyznaczać kierunki rozwoju lokalnego na

przestrzeni lat 2014-2020, wartość wprowadzonej polityki i działania Stowarzyszenia. Wprowadzenie systemu monitoringu (oraz powiązanego z nim systemu ewaluacji) pozwoli wyeliminować w dużym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów LSR wynikającej ze zmieniających się zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań przez beneficjentów operacji LSR.

Jedną z metod w monitoringu jest monitoring przeprowadzany w konkursach z „Działaj Lokalnie”. Odbywa się on na etapie merytorycznym i finansowym w siedzibie organizacji, która otrzymała grant lub w biurze LGD. Jest on potrzebny do zebrania informacji na temat przebiegu realizacji projektu oraz czy przebiega zgodnie z umową. Taki monitoring odbywa się w połowie realizacji projektu. Kolejną metodą są spotkania konsultacyjne które odbyły się w 12 gminach członkowskich LGD między 9-25 września, miały charakter monitoringu. Polegał on na ocenie swojej gminy przez zebrane osoby. Następną metodą jest dostępność pracownika w biurze LGD dla beneficjentów. Monitorował on będzie zainteresowanie przyszłych beneficjentów możliwościami pozyskania środków. Metodą również będzie rozsyłanie do wszystkich beneficjentów którzy dostali dofinansowanie z LGD ankiet monitorujących dotyczących realizację wskaźników LSR jak i realizację projektu. Pozwolą one sprawdzić czy beneficjent wywiązał się z tego co zaplanował we wniosku. Komisja Rewizyjna również prowadzi będzie monitoring u beneficjentów którzy złożą wnioski na duży projekt. Nie tylko będzie monitorować funkcjonowanie LGD ale również beneficjentów czy wywiązali się z umowy o przyznanie dotacji.

Etapy realizacji badań ewaluacyjnych zostały wyróżnione ze względu na moment, w którym badanie będzie prowadzone. W związku z tym, zarówno w odniesieniu do funkcjonowania Stowarzyszenia, jak i wdrażania LSR wyróżniono etap ewaluacji *ex ante*, *on going* oraz *ex post*. Zlecenie ewaluacji „na zewnątrz” nie oznacza wcale, że ewaluatorzy izolują się całkowicie od badanej instytucji, jak to ma miejsce w pozytywistycznym paradygmacie badań naukowych. Dobrą praktyką badań jest ciągły dialog i partycypacyjne podejście w relacji badacze – badani¹⁸. Ryzykiem związanym ze zleceniem badań ewaluacyjnych zewnętrznym podmiotom może być niezajomość przez ewaluatora specyfiki przedmiotu badania, co wymaga większego nakładu czasu na kontakty i współpracę między zamawiającym a wykonawcą. Monitoring ewaluacji będzie prowadzony w trakcie realizacji danej interwencji, której dotyczy. W przypadku ewaluacji kwestia ta jest bardziej skomplikowana – badania są wykonywane zarówno w jej trakcie (ewaluacje bieżące – *on-going*, *mid-term*), jak również po jej formalnym zakończeniu (*ex-post*).

W ramach zadań ewaluacyjnych wskazano elementy funkcjonowania LGD podlegających ewaluacji, elementy wdrażania LSR podlegających ewaluacji, elementów podlegające monitorowaniu, kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja *on going* i *ex post* funkcjonowania LGD i realizacji LSR, określono czas, sposób i okres objętego pomiarem, określono minimalne wartości wskaźników, których nieosiągnięcie oznaczać będzie nieprawidłową realizację LSR lub funkcjonowanie LGD. Plan ewaluacji znajdujący się w Załączniku do LSR posłuży wdrożeniu systematycznych badań realizacji przyjętych celów LSR. Realizacja ewaluacji posłuży do usprawnienia, rozwoju oraz lepszego rozumienia realizowanych przez jednostkę działań. Plan ewaluacji przewiduje realizację Ewaluacji *on-going* oraz *ex-post* LSR.

Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji *on-going* będą:

1. Ocena wyników LSR (tj. produktów i rezultatów) oraz identyfikacja czynników sukcesu lub ryzyk osiągnięcia skwantyfikowanych celów.
2. Ocena systemu zarządzania i wdrażania programu – tzn. sprawności przepływu informacji, dokumentów, środków finansowych i realizacji zadań oraz identyfikacja barier prawnych i administracyjnych wdrażania LSR.
3. Ocena, czy warunki zewnętrzne wdrażania LSR się zmieniły (np. aktualność programu względem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, strategii wspólnotowych, polityk krajowych, kontekstu prawnego, diagnozy potrzeb *etc.*) i czy w tym kontekście cele LSR pozostają aktualne.
4. Ocena wpływu i użyteczności zakończonych działań, tj. ocena zadań zakończonych w ewaluowanym okresie w ramach poszczególnych celów operacyjnych LSR do 2020 roku.

Ewaluacja *ex-post* zaplanowana została zgodnie z zasadą *n+2*, na I kwartał 2023 roku.

Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji *ex-post* będą:

1. Ocena stopnia osiągnięcia celów szczegółowych;
2. Wskazanie stopnia zaspokojenia potrzeb w poszczególnych przedsięwzięciach objętych wsparciem LSR;
3. Wskazanie potrzeb, które nadal wymagają wsparcia w poszczególnych celach LSR;
4. Ocena stopnia osiągnięcia celu głównego LSR.

Prace bieżącego zbierania i kontrolowania danych będą wykonywane przez pracowników oraz odpowiednie organy na bieżąco, co powoduje, że w przypadku wykrycia nieprawidłowości lub niskiej oceny któregoś z przyjętych kryteriów, możliwe będzie szybkie reagowanie i wprowadzenie niezbędnych zmian w organizacji LGD lub wdrażania LSR. W ramach bieżącego zbierania danych LGD będzie posługiwało się ankietami dla beneficjentów, listami obecności, rejestrami działań tworzonych na odpowiednich formularzach.

¹⁸ Górniak, S. Mazur Analiza polityk publicznych i programowanie w obszarze strategii rozwoju, [w:] Górniak J., Mazur S. (red.), Zarządzanie strategiczne rozwojem, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012

Uzyskane wnioski z prowadzonych badań i analiz z zakresu monitorowania i ewaluacji funkcjonowania LGD i wdrażania LSR będą przedmiotem dyskusji na spotkaniu Zarządu, Rady oraz Komisji Rewizyjnej. Celem spotkań będzie ustalenie, które i w jaki sposób wnioski płynące z dokonanych analiz przedstawionych w formie raportu należy zaimplementować w pracy Stowarzyszenia lub we wdrażaniu LSR.

Rozdział XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Lokalna Grupa Działania „Równiny Wołomińskiej” na podstawie doświadczeń z lat ubiegłych w ramach działań osi 4 LEADER PROW na lata 2007-2013 dokonała analizy LSR pod kątem spełniania kryteriów kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

W wyniku przeprowadzonej analizy LGD uznała, że nie jest konieczne przeprowadzenie odrębnej procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Lokalnej Strategii Rozwoju i zwróciła się wówczas z prośbą do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz do Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Warszawie o zaopiniowanie (uzgodnienie) tego stanowiska LGD.

Przepisy ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013. 1235 z późn. zm.) określają jakie dokumenty wymagają przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w przedmiotowej sprawie są to dokumenty określone w art. 46. pkt 1 ustawy.

Za pozytywnym rozpatrzeniem wniosku o uzgodnienie o odstąpieniu od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przemawiają:

- „Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze” została poddana procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opinią RDOŚ z dnia 23 października 2013 roku;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 z 12 lutego 2015 roku, również został poddany procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opiniowaniem przez RDOŚ;
- przygotowanie Lokalnych Strategii Rozwoju według instrumentu RLKS w okresie programowania 2014-2020 jest uszczegółowieniem powyższych dokumentów dla określonych obszarów.

W dniu 01.12.2015r. LGD otrzymała pismem nr WOOŚ-I.410.826.2015.ARM.odpowiedź od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie:

„Lokalna Strategia Rozwoju stanowić będzie instrument finansowy realizacji założeń Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 poprzez wykorzystanie środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020.

W skład zaproponowanych działań wchodzi zarówno działania inwestycyjne jak i nieinwestycyjne. Informacje o zaproponowanych działaniach inwestycyjnych charakteryzują się wysokim stopniem uogólnienia.

Szczegółowy zakres inwestycji znany będzie dopiero na etapie składania wniosków o dofinansowanie. W przypadku inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko wnioskodawca/inwestor będzie zobligowany do uzyskania stosownej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

Biorąc pod uwagę fakt, że zakres planowanych działań nie będzie wykraczać poza ramy Strategii Rozwoju Regionalnego Województwa Mazowieckiego i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020, czyli dokumentów które zostały poddane strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko, zdaniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie nie jest konieczne przeprowadzenie odrębnej procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Lokalnej Strategii Rozwoju.”

W związku z powyższym Lokalna Grupa Działania „Równiny Wołomińskiej” odstępuje od oceny oddziaływania na środowisko. Taką informację sporządzono w dniu 7 grudnia 2015r. oraz zamieszczono ją do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD w 10 grudnia 2015r.

Wykaz wykorzystanej literatury

Zgodnie z oczekiwaniami wskazanymi w *Poradniku w ramach pracy nad LSR* analizie poddana została grupa dokumentów: akty prawne i legislacja unijna i krajowa, dokumenty programowe, dokumenty strategiczne, wytyczne, opracowania naukowe oraz ewaluacje i raporty dotyczące przedmiotu działania LSR i wdrożenia LSR:

Akty prawne:

- 1) Rozporządzenie (WE) 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320)

- 2) Rozporządzenie (WE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, str. 487)
- 3) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. UE L 20 z 26.01.2010, str. 7)
- 4) Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. WE L 206 z 22.07.1992, str. 7, późn. zm.)
- 5) Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2015 r. poz. 378)
- 6) Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349)
- 7) Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. poz. 1146 oraz z 2015 r. poz. 378)
- 8) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240 późn. zm.)
- 9) Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.)
- 10) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. poz. 1570)
- 11) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. Poz. 1839)

Dokumenty programowe:

- 1) Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa, 21 maja 2014
- 2) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, decyzja KE z dnia 12 grudnia 2014 r. nr C(2014) 9783
- 3) Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020, Warszawa, 12 lutego 2015

Dokumenty strategiczne:

- 1) Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku Załącznik do Uchwały nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.
- 2) Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja) Załącznik do Uchwały Sejmiku Województwa Mazowieckiego nr 78/06 z dnia 29 maja 2006 roku.
- 3) Strategia / Program Rozwoju Powiatu Wyszakowskiego do roku 2025, grudzień 2015
- 4) Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego do 2025 r., Wołomin 2015 - projekt
- 5) Strategia Zintegrowanego Rozwoju Gminy Tłuszcz do 2023 roku, Tłuszcz 2015
- 6) Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Zielonka na lata 2014-2024 (aktualizacja), Zielonka, listopad 2014
- 7) Strategia Rozwoju Gminy Klembów na lata 2015-2020 z perspektywą do 2030, Klembów wrzesień 2015
- 8) Strategia Rozwoju Gminy Brańszczyk na lata 2015-2020, Brańszczyk luty 2015
- 9) Strategia Rozwoju Gminy Rząśnia na lata 2014-2020 „Gmina Rząśnia jako dogodne miejsce do rozwoju osobistego i społecznego” Rząśnia 2013
- 10) Strategia Rozwoju Gminy Jadów do roku 2023, Jadów listopad 2015
- 11) Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Długosiodło na lata 2015-2020, Długosiodło 2014
- 12) Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Wołomin do 2025 roku, Wołomin wrzesień 2015.

Wytyczne:

- 1) Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Wytyczne dla państw członkowskich i instytucji zarządzających programami. Wytyczne dla beneficjentów, Wersja 2: sierpień 2014
- 2) Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, MIR, Warszawa 2014
- 3) Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020. Materiał zredagowany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Opracowania Zakresu Lokalnych Strategii Rozwoju przy Grupie tematycznej ds. Podejścia Leader, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane, Warszawa 2015

- 4) Regulamin konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, MRiRW, Warszawa 2015

Raporty i analizy:

- 1) Ewaluacja wdrażania lokalnej strategii rozwoju i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Równiny Wołomińskiej za lata 2009-2012. Raport z badania. Warszawa lipiec 2012 r
- 2) Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Wołominie w 2013 roku, Wołomin luty 2014
- 3) Powiatowy Urząd Pracy w Wyszkowie – Załącznik nr 1 do sprawozdania MPiPS – 01 Bezrobotni oraz poszukujący pracy według czasu pozostawania bez pracy, wieku, poziomu wykształcenia i stażu pracy – stan w końcu 4 kwartału 2013 roku.
- 4) Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014 raport roczny Baza Danych Lokalnych wgląd 16.12.2015
- 5) Zestawienia i raporty roczne i miesięczne dostępne w BDL wgląd na 16.12.2015
- 6) „Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2014” Str. 36, źródło: <https://mac.gov.pl> [dostęp: 28.12.2015 r.]
- 7) Dziugiel, Cezary, Demograficzne aspekty bezrobocia w województwie mazowieckim. Publikacja przygotowana w ramach projektu badawczego „Aktywna polityka zatrudnienia – analizy, prognozy i rekomendacje dotyczące rynku pracy województwa mazowieckiego”. Projekt zrealizowany został w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VIII – Regionalne kadry gospodarki. Działanie 8.1 – Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie. Warszawa 2011
- 8) Dziugiel, Katarzyna, Bezrobocie na obszarach wiejskich województwa mazowieckiego. Publikacja przygotowana w ramach projektu badawczego „Aktywna polityka zatrudnienia – analizy, prognozy i rekomendacje dotyczące rynku pracy województwa mazowieckiego”. Projekt zrealizowany został w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VIII – Regionalne kadry gospodarki. Działanie 8.1 – Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie. Warszawa 2011

Przewodniki i foldery:

- 1) "Równina Wołomińska - Ziemia nieodkrytych możliwości" wyd. PHU LOGOS s.c., Wołomin 2011
- 2) "Via Libertatis - szlak św. Jakuba" wyd. LGD "Równiny Wołomińskiej" 2015
- 3) "Droga św. Jakuba - Cudu nad Wisłą" - przewodnik pielgrzyma wyd. Bractwo św. Jakuba Warszawa 2015
- 4) "Powiat Wołomiński - wycieczka w znane i nieznanne" wyd. Powiat Wołomiński Maj 2012
- 5) "Turystyka Wiejska" mały katalog wyd. w 2012 przez LGD "Równiny Wołomińskiej" w ramach osi 4 LEADER 2007-2013
- 6) Gerlich, Marian Grzegorz, Tradycja Mazowska. Powiat wyszkowski. Przewodnik subiektywny. T.1, M. Barbasiewicz, Warszawa 2004
- 7) Wnuk, Jan, Ziemia Norwida i Cudu nad Wisłą. Przewodnik po Powiecie Wołomińskim. Wołomin 2003

Tak jak wykazano na wstępie, w toku partycypacyjnego procesu tworzenia LSR analizie poddano dokumenty różnego rodzaju: dokumenty programowe i strategiczne, ewaluacje, opracowania, raporty, sprawozdania oraz literaturę fachową. Analiza danych będzie kontynuowana na etapie wdrożenia LSR.

Załączniki

Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR

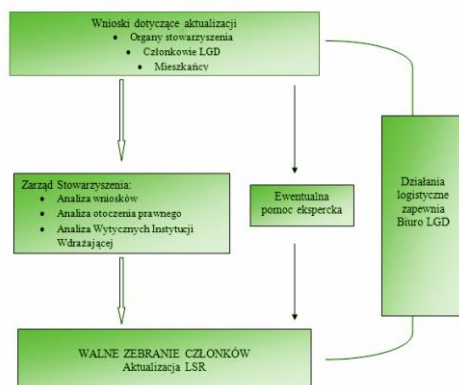
Celem procedury jest sformalizowanie procesu dokonywania korekt w LSR, by zapewnić jak najszerszy udział partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru oraz dostosowanie zapisów LSR do wymogów prawnych, aktualizacji danych dotyczących obszaru, korekta zapisów wynikająca z ewaluacji. Proces wdrażania i aktualizacji odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru. Wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne. LGD monitoruje na bieżąco wdrażanie LSR. Aktualizacja LSR nie powinna być dokonywana częściej niż raz w roku na Walnym Zebraniu Członków, ale dopuszcza się nadzwyczajne okoliczności wprowadzania dodatkowych korekt. Wsparcie administracyjne związane z aktualizacją LSR zapewnia biuro LGD. Niezależnie od działań inicjowanych przez LGD LSR podlega aktualizacji każdorazowo w celu dostosowania do Wytocznych IZ wydawanymi w celu zapewnienia zgodności sposobu realizacji LSR z przepisami UE w zakresie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, a także w celu zapewnienia jednolitego i prawidłowego wykonywania przez LGD zadań związanych z realizacją LSR określonych w tych przepisach oraz w przepisach o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

Wnioski w sprawie zmian zapisów w LSR mogą zgłaszać: członkowie LGD, organy Stowarzyszenia oraz mieszkańcy obszaru na terenie którego realizowana jest LSR. Zgłaszanie wniosków jest sformalizowane. Przyjmowane jest na formularzu - dostępnym na stronie internetowej oraz w biurze LGD.

Wnioski w sprawie aktualizacji LSR rozpatrywane są przez Zarząd LGD nie później niż w kwartale w którym zostały zgłoszone. Zarząd dokonuje potrzebnych analiz do wprowadzania zmian w LSR. Analizy te wykonywane są na bieżąco w ramach ciągłego monitoringu: analizy zgłaszanych do LGD wniosków, analizy otoczenia prawnego

związanego z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR oraz analizy uchwał organów Stowarzyszenia wnioskujących o zmiany, korzystając przy tym w razie szczególnie skomplikowanych spraw z zewnętrznego wsparcia eksperckiego. Zmiana LSR w wyniku procedury aktualizacji LSR odbywa się w trybie określonym w Statucie LGD.

WYKRES - SCHEMAT PROCEDURY AKTUALIZACJI LSR

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Niniejsze procedury wskazują m.in.: elementy funkcjonowania LGD, które będą podlegać ewaluacji, elementy wdrażania LSR, które będą podlegać ewaluacji, elementy, które LGD zamierza monitorować, kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD i realizacji LSR oraz czas, sposób i okres objęty pomiarem. Plan ewaluacji posłuży wdrożeniu systematycznych badań wartości oraz cech niniejszej LSR z punktu widzenia przyjętych kryteriów. Realizacja ewaluacji posłuży do usprawnienia, rozwoju oraz lepszego rozumienia realizowanych przez jednostkę działań. Głównym celem ewaluacji będzie ocena rzeczywistych i spodziewanych efektów realizacji zaproponowanej interwencji publicznej. Ewaluacja udzieli odpowiedzi na pytanie: czy zaplanowane działania przyniosły efekty? Plan ewaluacyjny zapewni realizację badań, które posłużą podniesieniu jakości i efektywności działań. Plan zakłada realizację dwóch kompleksowych badań ewaluacyjnych: ewaluacji on-going oraz ewaluacji ex-post.

Ewaluacja on-going LSR

Wyniki badania ewaluacyjnego będą miały dostarczyć informacji dotyczących skuteczności, efektywności oraz trwałości produktów i rezultatów realizacji LSR zgodnie z jej założeniami wynikającymi z zapisów przedmiotowego dokumentu z uwzględnieniem optymalności procesu wdrażania Strategii. Biorąc pod uwagę horyzont ewaluowanego dokumentu - rok 2020 – ewaluacja mid-term LSR powinna również pełnić funkcję weryfikacji i aktualizacji zarówno analizy SWOT, celów, zadań, jak i operacjonalizacji celów wraz z propozycją i prognozą mierników ich osiągnięcia na koniec 2020 roku. Zakłada się, że ewaluacja on-going powinna zostać przeprowadzona w połowie perspektywy planistycznej, a zatem w I kwartale 2018 roku.

Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji on-going będą:

1. Ocena wyników LSR (tj. produktów i rezultatów) oraz identyfikacja czynników sukcesu lub ryzyk osiągnięcia skwantyfikowanych celów.
2. Ocena systemu zarządzania i wdrażania programu – tzn. sprawności przepływu informacji, dokumentów, środków finansowych i realizacji zadań oraz identyfikacja barier prawnych i administracyjnych wdrażania LSR.
3. Ocena, czy warunki zewnętrzne wdrażania Strategii się zmieniły (np. aktualność programu względem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, strategii wspólnotowych, polityk krajowych, kontekstu prawnego, diagnozy potrzeb *etc.*) i czy w tym kontekście cele Strategii pozostają aktualne.
4. Ocena wpływu i użyteczności zakończonych działań, tj. ocena zadań zakończonych w ewaluowanym okresie w ramach poszczególnych celów operacyjnych LSR do 2020 roku.

Analizę objęte zostaną poszczególne części składowe Strategii (problemy, cele, produkty, rezultaty, etc.) i powiązania między nimi, a ewaluacja zostanie przeprowadzona w oparciu o następujące kryteria: trafność, spójność, efektywność i użyteczności¹⁹.

Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji obejmować będzie analizę dokumentacji monitoringowej, analizę desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; CATI/CAWI z adresatami LSR, matrycę logiczną – obrazującą komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami, analiza SWOT, analizę dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR oraz analizę architektury finansowania zadań. Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji on-going zostaną uwzględnione w wyniku aktualizacji dokumentu, która powinna zostać przeprowadzona po zakończeniu badania. Sposób realizacji badania najlepiej przedstawić za pomocą tabeli.

PROCEDURA EWALUACJI I MONITORINGU

PRZEDMIOT BADANIA	WYKONUJĄCY BADANIE	MOTEDA WYKONANIA BADANIA	OKRES REAZACJI	OCENA
EWALUACJA				
Realizacja celów w LSR	Zewnętrzni eksperci	Analiza przeprowadzona przez ekspertów	Po dwóch latach od zatwierdzenia LSR oraz na zakończenie okresu programowania	Stopień realizacji poszczególnych celów
Procedura i kryteria wyboru projektów	Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej	Opinia Zarządu nt. Podległego pracownika		Opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizacji operacji
Budżet	Ocena własna	Opinia Komisji Rewizyjnej	Na bieżąco	Stopień wykorzystania budżetu
Harmonogram	Zarząd LGD			Zgodność z harmonogramem
Pracownicy biura LGD	Komisja Rewizyjna	Analiza dokumentów z monitoringu		Rzetelne i terminowe wypełniania obowiązków zawartych w umowie
Zarząd LGD				Uczestnictwo w posiedzeniach Rady i ocenie wniosków
Rada LGD				Przestrzeganie regulaminu Rady/Komisji Rewizyjnej
Komisja Rewizyjna				Intensywność i różnorodność działań partycypacyjnych
Komunikacja wewnętrzna i zewnętrzna (w tym plan komunikacji)				Skala niezrealizowanych projektów
Realizacja planu komunikacji				Wpływ warunków zewnętrznych na realizację LSR
Proces partycypacji				Współpraca w ramach partnerstwa
				Działania promocyjne
				Uczestnictwo w posiedzeniach Rady LGD, Zarządu LGD, Komisji Rewizyjnej LGD oraz Walnych Zgromadzeń Członków LGD

¹⁹ trwałość – analiza obejmuje odpowiedniość i aktualność celów Strategii w odniesieniu do zmieniających się potrzeb, spójność – analiza obejmuje analizę powiązań i ocenę spójności pomiędzy poszczególnymi elementami LSR (analiza związków przyczynowo-skutkowych), skuteczność – badanie obejmuje wszystkie elementy LSR – czy w zamierzony sposób prowadzą do osiągnięcia celów, czy przedsięwzięcia przyporządkowane celom operacyjnym w sposób optymalny realizują misję i wizję rozwoju; Ocena skuteczności działań obejmie również analizę tempa wydatkowanych środków, jak również efekty LSR w kontekście osiągnięcia zaplanowanych wartości docelowych, efektywność – analiza dotyczy procesów i efektów w odniesieniu do zaangażowanych środków, użyteczność – ewaluacja pozwoli ocenić, na ile osiągnięte dzięki realizacji LSR efekty odpowiadają rzeczywistym potrzebom czy wyzwaniom społeczno-gospodarczym oraz oceni nieprzewidziane efekty prowadzonych działań

Bariery w realizacji LSR				Organizacja i przestrzeganie zasad ochrony danych osobowych, procesy archiwizacji i monitoringu
Wskaźniki wdrażania LSR				Procent wykorzystania wskaźników we wdrażaniu LSR
Funkcjonowanie partnerstwa				Wpływ planu komunikacji na realizację LSR
Animacja, doradztwo i szkolenia				Aktywność w zakresie animacji, ilość przeprowadzonego doradztwa i szkoleń

Monitoring jest procesem systematycznego i ciągłego zbierania oraz analizowania informacji na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji LSR w aspektach rzeczowym i finansowym. Monitoring finansowy polega na śledzeniu wydatkowania środków, natomiast rzeczowy obejmuje analizę stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii, analizie stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,

- o monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
- o wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowaniu społeczności lokalnej w proces ewaluacji);

Ze względu na specyfikę monitorowanych zagadnień przewiduje się, że sprawozdanie monitoringowe będzie powstawało co roku (w I kwartale roku następnego) i obejmowało będzie każdy pełen rok zaplanowanej interwencji. Plan monitoringu podsumowuje poniższa tabela:

PRZEDMIOT BADANIA	WYKONUJĄCY BADANIE	MOTEDA WYKONANIA BADANIA	OKRES REAZACJI	OCENA
MONITORING				
Harmonogram ogłaszania konkursów Budżet LGD Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia Funkcjonowanie biura i ocena pracowników Działaj Lokalnie Stypendia pomostowe Realizacja planu komunikacji	Pracownicy biura LGD Zarząd LGD	Dane zebrane z Przeprowadzonych konkursów Zewnętrzny bezpośrednio u beneficjenta Opinia Stypendystów Rejestr danych Ankiety z beneficjentami i wnioskodawcami	Na bieżąco W trakcie realizacji projektu Po zakończeniu I roku studiów	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem Stopień wykorzystania funduszy; wysokość zakontraktowanych środków Stopień realizacji wskaźników Racjonalność wydatkowania dotacji Wyniki oceny okresowej pracowników Liczba udzielonego doradztwa Liczba szkoleń Liczba członków LGD Liczba uchwał Liczba odwołań od oceny operacji Liczba zmian w LSR Liczba działań zrealizowanych w ramach planu komunikacji

Ewaluacja ex-post LSR

Ewaluacja ex-post umożliwi dokonania podsumowania efektów wdrażania LSR. Zbadana zostanie realizacja przyczynowo-skutkowych między podjętą interwencją a efektami wywołanymi przez LSR. Oceniony zostanie stopień, w jakim zrealizowane inwestycje przyczyniły się do osiągnięcia celu głównego oraz celów szczegółowych LSR. Biorąc pod uwagę horyzont ewaluowanego dokumentu – rok 2020 ewaluacja ex-post LSR powinna zostać przeprowadzona dwa lata po zakończeniu interwencji zgodnie z zasadą n+2, czyli w I kwartale 2023 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji ex-post będą:

1. Ocenę stopnia osiągnięcia celów szczegółowych;
2. Wskazanie stopnia zaspokojenia potrzeb w poszczególnych przedsięwzięciach objętych wsparciem LSR;
3. Wskazanie potrzeb, które nadal wymagają wsparcia w poszczególnych celach LSR;
4. Ocenę stopnia osiągnięcia celu głównego LSR.

Ostatecznym efektem badania będzie zestaw wniosków wskazujących potrzeby LGD, które zaspokojono i które nadal pozostały do zaspokojenia w ramach poszczególnych celów. Wnioski będą wskazywać szczegółowo, jakie typy interwencji powinny być priorytetowe w przyszłości, wraz z uzasadnieniem.

Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji będzie następujący:

- Analiza dokumentacji monitoringowej;
- Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej;
- FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii;
- CATI/CAWI z adresatami LSR (mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy, lokalne NGO);
- Matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami;
- Analiza SWOT cech LSR;
- Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR;
- Analiza architektury finansowania zadań.

Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji ex-post zostaną uwzględnione w sporządzaniu strategii na kolejny okres programowania. Sposób realizacji badania najlepiej przedstawić za pomocą tabeli:

TABELA - SPOSÓB REALIZACJI EWALUACJI EX-POST

CO ZOSTANIE ZBADANE?	KTO JE WYKONA?	JAK ZOSTANIE WYKONANE?	KIEDY?	OCENA	KRYTERIUM BADAWCZE
Ocena realizacji celów					
<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu zostały osiągnięte cele ogólne, szczegółowe oraz wskaźniki w LSR? • Jakie problemy utrudniały realizację przedsięwzięć, LSR? • Jak kształtuje się poziom realizacji budżetu w podziale na przedsięwzięcia LSR? • W jakim stopniu podejmowane przez LGD działania przyczyniły się do jakości i efektywności wdrożonej pomocy (LSR)? • Jakie działania zrealizowane przez LGD zapewniły właściwą jakość realizacji LSR? 	Zewnętrzny niezależny ekspert	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza dokumentacji monitoringowej; • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; • Matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami; • Analiza SWOT cech LSR; • Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR. 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku, lub wcześniej w przypadku pojawienia się efektów.</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	Ocenię poddany zostanie stopień realizacji celów.	Skuteczność Efektywność Trwałość
Ocena rezultatów					

<ul style="list-style-type: none"> • Czy wydatkowane środki na wdrożoną pomoc przyczyniły się do osiągnięcia założeń zawartych w LSR i w jakim stopniu wpłynęły na osiągnięte rezultaty? • Czy podejmowane działania partnerskie przez LGD wpłynęły na jakość wdrażania LSR, na rozwój obszaru LGD i w jakim stopniu? • Czy beneficjenci/odbiorcy działań są zadowoleni z udzielonej pomocy? Czy udzielona pomoc przyczyniła się do rozwoju podjętych przez nich działań oraz czy spełnia ich oczekiwania? • Czy przekazana pomoc była/jest dla nich użyteczna? • Jak odbiorcy działań oceniają sposób funkcjonowania oraz działalność LGD? • Czy działalność LGD oraz wdrożona pomoc przynoszą długotrwałe efekty? Jakie, w jakim stopniu i dla kogo? • Czy przyjęty system komunikacji LGD był skuteczny? • Jakiego rodzaju działania partnerskie podjęto? W jakim celu i z jakimi podmiotami? 	Zewnętrzny niezależny ekspert	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza dokumentacji monitoringowej; • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; • Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR; • Analiza architektury finansowania zadań. 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	Porównane zostaną nakłady do rezultatów realizowanych przedsięwzięć.	Efektywność Trwałość Skuteczność Użyteczność
--	-------------------------------	---	--	--	---

Załącznik do Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

**ANKIETA MONITORUJĄCA WDRAŻANIE PROJEKTÓW ZREALIZOWANYCH
W RAMACH LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU**

Beneficjent:	
Nr ewidencyjny wniosku nadany przez LGD:	
Nr ewidencyjny wniosku nadany przez UM:	<i>(proszę uzupełnić zgodnie z umową, wnioskiem o płatność)</i>

Tabela nr 1. (Prosimy o uzupełnienie tabeli zgodnie z danymi zawartymi w umowie przyznania pomocy oraz wniosku o płatność)

Dane dotyczące realizowanego projektu	
Tytuł (wg umowy):	

Cel (wg umowy):	
Data podpisania umowy:	
Data wypłaty środków:	
Wnioskowana kwota:	
koszty całkowite:	
koszty kwalifikowalne:	
koszty niekwalifikowalne:	
Aktualne dane kontaktowe osoby mogącej udzielić informacji o projekcie	
Imię i nazwisko:	
Adres e-mail:	
Telefon/fax:	

Tabela nr 2. (Prosimy o podanie informacji o osiągniętym produkcie i rezultacie oraz o narzędziach ich weryfikacji w odniesieniu do propozycji, które zostały przyporządkowane do projektu zgodnie z przedsięwzięciem i celem szczegółowym LSR)

Aktualizacja celów i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju			
Produkt projektu		Rezultat projektu	
przyjęty w LSR produkt wg przedsięwzięcia	przyjęty w LSR sposób weryfikacji wskaźnika produktu	przyjęty w LSR rezultat wg celu szczegółowego	przyjęty w LSR sposób weryfikacji wskaźnika rezultatu
osiągnięty produkt	sposób weryfikacji wskaźnika produktu	osiągnięty rezultat	sposób weryfikacji wskaźnika rezultatu
<i>(Prosimy o podanie informacji o osiągniętym produkcie w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>	<i>(Prosimy o podanie narzędzi weryfikacji osiągnięcia produktu w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>	<i>(Prosimy o podanie informacji o rezultacie w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>	<i>(Prosimy o podanie narzędzi weryfikacji osiągnięcia rezultatu w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>
Oddziaływanie projektu			
przyjęty w LSR wskaźnik oddziaływania projektu wg celu ogólnego		przyjęty w LSR sposób weryfikacji wskaźnika oddziaływania projektu	
propozycja beneficjenta dot. wskaźnika oddziaływania		propozycja beneficjenta dot. narzędzi pomiaru osiągnięcia wskaźnika oddziaływania	
<i>(Prosimy o podanie propozycji wskaźnika oddziaływania dot. ankietowanego projektu)</i>		<i>(Prosimy o podanie propozycji narzędzi pomiaru wskaźnika oddziaływania dot. ankietowanego projektu)</i>	
<i>miejsowość, data</i>		<i>czytelny podpis osoby do reprezentacji beneficjenta w w/w projekcie</i>	

Załącznik 3 - Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu

CEL OGÓLNY I LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN	
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1. ROZWÓJ LOKALNEJ INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI													
1.1.1. Innowacyjne przedsiębiorstwa na Równinie Wołomińskiej (grupy defaworyzowane)	Liczba <u>zrealizowanych</u> operacji ukierunkowanych na innowacje	3 szt.	60%	150 000	2 szt.	100%	100 000	0 szt.	100%	0	5 szt.		
	Liczba <u>zrealizowanych</u> operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (grupy defaworyzowane)	5 szt.	40%	250 000	5 szt.	80%	250 000	2 szt.	100%	100 000	12 szt.	~~250 000~~ ~~600 000~~ ~~2 750 000~~ 3 600 000	
	Liczba <u>zrealizowanych</u> operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	~~22-15~~ szt.	~~40~~ 27%	~~1 100 000~~ ~~900 750 000~~	~~22-40~~ szt.	~~80~~ 100%	1 100 000	~~11-0~~ szt.	100%	~~550 000~~	55 szt.		
1.1.2. Stawiam na rozwój na Równinie Wołomińskiej	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	4 szt.	25%	600 000	6 szt.	62.5%	900 000	6 szt.	100%	900 000	16 szt.	2 400 000	
1.1.3. Inkubator to początek (grupy defaworyzowane) (przedsięwzięcie usunięte z uwagi na konieczność redukcji środków w wyniku realizacji § 8 Umowy ramowej)	Liczba <u>nowych inkubatorów (centrów) przetwórstwa lokalnego</u> Liczba <u>powstałych lub rozwiniętych inkubatorów przetwórstwa lokalnego</u>	0 szt.	0%	0	~~0~~ 1 szt.	~~100~~ 0%	~~500 000~~	0 szt.	~~100-0~~ %	0	~~1-0~~ szt.	~~500 000~~	
Razem cel szczegółowy 1.1		-		2 100 000			2 850 000			1 550 000		6 500 000	
CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2. PODNIESIENIE KOMPETENCJI MIESZKAŃCÓW OBSZARU LSR													

Sformatowana tabela

Sformatowana tabela

19.2 (2)

1.2.1. Program Aktywności Lokalnej (grupy defaworyzowane)	Liczba operacji wzmacniających kapitał społ. w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej, w tym również grupy defaworyzowane	0 szt.	0%	0	254 szt.	80100%	240 000 300 000	60 szt.	100%	60 000 0	25 szt.	300 000	19.2 (1)					
	Liczba szkoleń	0 szt.	0%	0	5 szt.	100%	0	0	100%	0	5 szt.							
Razem cel szczegółowy 1.2							120 50 000					260 120 000		60 000 0		300 000		
FUNKCJONOWANIE LGD W RAMACH CELU OGÓLNEGO 1. LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY																		
1.3. Funkcjonowanie LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	5 szt.	30%	4 500	5 szt.	60%	4 500	3 szt.	100%	6 000	13 szt.	15 000	19.4 (Koszty własne)					
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	8 szt.	40%	6 000	5 szt.	70%	4 500	5 szt.	100%	4 500	18 szt.	15 000	19.4 (Koszty własne)					
Razem FUNKCJONOWANIE LGD							10 500						9 000		10 500		30 000	
ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W RAMACH CELU OGÓLNEGO 1. LOKALNA I SPOŁECZNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ WYKORZYSTUJĄCA LOKALNE RYNKI POTENCJAŁY I ZASOBY																		
1.4. Animacja społeczności lokalnej	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	50 szt.	50%	49 688	25 szt.	75%	24 843	25 szt.	100%	24 844	100 szt.	99 375	19.4 (Aktywizacja)					
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	13 szt.	50%	49 688	6 szt.	75%	24 843	6 szt.	100%	24 844	20 szt.	99 375	19.4 (Aktywizacja)					
Razem ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ							99 376						49 688		198 750			
Razem cel ogólny							2 329 876						1 670 188		7 028 750			
CEL OGÓLNY 2 AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/zakres Programu					
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN						
CEL SZCZEGÓŁOWY 2.1. ROZWÓJ LOKALNEJ INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ TURYSTYCE, KULTURZE I REKREACJI																		
2.1.1. Rzeki atrakcyjne turystycznie (RAT)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy i przygotowanych	1 szt.	100%	60 000	0	0	0	0	0	0	1 szt.	60 000	19.3					

	zrealizowanych projektów-współpracy												
2.1.2. Turystyka, Rekreacja i Kultura	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej lub kulturalnej	68 szt.	40%	2 040 000	6-7 szt.	70100%	1 1785 000530 000	6-0 szt.	100%	1-530-0000	20-13 szt.	5-100 0003825000	19.2 (6)
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	02 szt.	0%	0	4 szt.	100%	1 261 372.78	0 szt.	100%	0	4 szt.	1261372.78	
Razem cel szczegółowy 2.1				2 100 000			1 530 000			1 530 000		5 160 000	
CEL SZCZEGÓŁOWY 2.2. PROMOCJA OBSZARU LSR I ZACHOWANIE LOKALNEGO DZIEDZICTWA													
2.2.1. Dziedzictwo lokalne żywnościowe i kulinarne (przedsięwzięcie zredukowane e z uwagi na konieczność redukcji środków w wyniku realizacji § 8 Umowy ramowej)	Liczba podmiotów wspartych w ramach operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnegoLiczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	5-1 szt.	30%	270 000313 627.22	6-0 szt.	70100%	360-0000	5-0 szt.	100%	270-0000	16-1 szt.	900 000313627. 22	19.2 (5)
2.2.2. Najpiękniejsza jest nasza Równina (przedsięwzięcie usunięte z uwagi na konieczność redukcji środków w wyniku realizacji § 8 Umowy ramowej)	Liczba wydarzeń służących zachowaniu, upowszechnianiu oraz promocji obszaru LSR lub produktów i usług lokalnych	5-0 szt.	40%	80-0000	5-0 szt.	40%	80-0000	3-0 szt.	100%	40-0000	13-0 szt.	200-0000	19.2 (8)

2.2.3. Zachowanie dziedzictwa lokalnego poprzez promocję potraw i rękodzieła artystycznego	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1 szt.	100%	60 000	0 szt.	100%	0	0 szt.	100%	0	1 szt.	60 000 590 000	19.3 Projekty współpracy
2.2.4. PLAT – projekt współpracy międzynarodowej	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym międzynarodowych	1 szt.	100%	200 000	0 szt.	100%	0	0 szt.	100%	0	1 szt.	200 000	19.3 Projekty współpracy
Razem cel szczegółowy 2.2				610 000			440 000			310 000		1 360 000	
FUNKCJONOWANIE LGD W RAMACH CELU OGÓLNEGO 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD													
2.3. Funkcjonowanie LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	5 szt.	30%	4 500	5 szt.	60%	4 500	3 szt.	100%	6 000	13 szt.	15 000	19.4 (Koszty własne)
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	19 szt.	50%	7 500	9 szt.	75%	3 750	9 szt.	100%	3 750	37 szt.	15 000	19.4 (Koszty własne)
	Liczba konferencji / targów / prezentacji (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD	0 szt.	0%	Ryczałt	2 szt.	100%	Ryczałt	0 szt.	100%	0 szt.	2 szt.	Ryczałt	19.4 (Koszty własne)
	Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	2000 odwiedzin	33%	Ryczałt	2000 odwiedzin	66%	Ryczałt	2000 odwiedzin	100%	Ryczałt	6000 odwiedzin	Ryczałt	19.4 (Koszty własne)
Razem FUNKCJONOWANIE LGD				12 000			8 250			9 750		30 000	
ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W RAMACH CELU OGÓLNEGO 2. AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WSPARCIE ROZWOJU OBSZARU LGD													
2.4. Animacja społeczności lokalnej	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	50 szt.	50%	49 688	25 szt.	75%	24 843	25 szt.	100%	24 844	100 szt.	99 375	19.4 (Aktywizacja)
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	13 szt.	50%	49 688	6 szt.	75%	24 844	6 szt.	100%	24 843	25 szt.	99 375	19.4 (Aktywizacja)
Razem ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ				99 376			49 687			49 687		198 752	
Razem cel ogólny				2 821 376			2 027 938			1 899 438		6 748 752	
Razem LSR				5 151 252			5 056 624			3 569 626		13 777 502	
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW												% budżetu poddziałania 19.2 Realizacja LSR	
												6 500 000	50%

Załącznik 4 - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia

W ramach programowania LSR określono planowany budżet na poszczególne zakresy wsparcia tj. realizację LSR, współpracę, koszty bieżące i aktywizację. Kwoty wsparcia finansowego zaplanowane w budżecie LSR nie przekraczają kwot na LSR określonych w załączniku nr 6 do Regulaminu konkursu o wybór LSR, *Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR.*

Maksymalne kwoty środków przewidziane na poddziałanie 19.2 PROW w odniesieniu do LSR wyniosą 3 250 000 euro /13 000 000 zł wynikające z liczby mieszkańców obszaru LSR w przedziale od 110 000 do 119 999.

Maksymalna kwota środków działania LEADER przewidziana na poddziałanie 19.3 PROW, która została uwzględniona w LSR na poziomie 2% dostępnych środków na poddziałanie 19.2 PROW 260 000 zł. Na etapie wyboru LSR LGD wnioskując o wydatkowanie równoważność 2% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2 PROW, czyli 260 000 zł. **Budżet w całości finansowany jest ze środków przypadających na województwo mazowieckie.**

TABELA - PLANOWANY BUDŻET LSR NA POSZCZEGÓLNE ZAKRESY WSPARCIA

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					Razem EFSI
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	13 000 000 11 700 000	-	-	-	-	13 000 000 11 700 000
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	260 000 650 000	-	-	-	-	260 000 650 000
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	2 515 000 000 2 252 500	-	-	-	-	2 515 000 000 2 252 500
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	397 500 135 500	-	-	-	-	397 500 135 500
Razem	15 910 000 1 500 000	-	-	-	-	15 910 000 1 500 000

—Zgodnie z wymogami PROW 2014-2020, 50% budżetu LSR przeznaczonego na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” w ramach PROW przeznaczone jest na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy.

—LGD będzie realizować LSR na obszarze zamieszkanym przez mieszkańców w przedziale 110 000 tys. – 119 999 tys. mieszkańców, a zatem w ramach poddziałania 19.4 dostępna będzie maksymalna kwota 2 650 000 zł. Na podstawie doświadczeń z okresu programowania 2007-2013 ustalono podział środków Koszty bieżące oraz Aktywizacja wskazując 85% środków na koszty bieżące i 15% środków na działania związane z aktywizacją. LGD zakłada wykorzystania wyłącznie jednego funduszu wiodącego, czyli PROW 2014-2020.

TABELA - PLAN FINANSOWY W ZAKRESIE PODDZIAŁANIA 19.2 PROW 2014-2020 LSR

Tabela z pomniejszonymi drogami	Władz EFRROW	Budżet państwa	Władz własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	8 208 270	4 691 730		12 900 000

Sformatowano: Do lewej

Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	63 630		36 370	100 000
Razem	8 271 900	4 691 730	36 370	13 000 000

Tabela z pomniejszonymi drogami	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	~~4 144 621~~ 4 963 140	~~2 836 860~~ 2 369 006		~~7 800 000~~ 6 513 627
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	~~3 308 760~~ 3 300 089		~~1 891 240~~ 1 886 284	~~5 200 000~~ 5 186 373
Razem	~~8 271 900~~ 7 444 710	~~2 836 860~~ 2 369 006	~~1 891 240~~ 1 886 284	~~13 000 000~~ 11 700 000

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 5 - Plan komunikacji LSR

Cel ogólne Planu Komunikacji

Celem ogólnym Planu Komunikacji LGD ze społecznością lokalną jest wspieranie realizacji celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność oraz promocja i podzielenie się dobrymi praktykami w oparciu o fundusze UE, szczególnie PROW.

Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych

Cel ogólny PK realizowany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

- 1) Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów
- 2) Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości
- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji oraz pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunków realizacji LSR

Realizacja celu ogólnego PK wynika z obowiązku nałożonego na LGD zgodnie z art. 34 ust. 1 rozporządzenia (WE) 1303/2013 do zadań LGD należy rozwijanie zdolności podmiotów lokalnych do opracowywania i wdrażania operacji, w tym rozwijania ich zdolności zarządzania projektami. W tym zakresie zadaniem LGD będzie rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w LGD wśród potencjalnych beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o pomoc finansową w zakresie określonym w LSR. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych projektów finansowanych ze środków dostępnych w LSR, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania i zrealizować cele przyjęte w LSR. Celem działań informacyjno-promocyjnych będzie również oddziaływanie na postawy społeczne, związane z terenami zależnymi od rybactwa i budowanie pozytywnego wizerunku tego terenu jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Podczas powstawania PK zastosowano 5 partycypacyjnych metod komunikacji były to panele dyskusyjne podczas 12 spotkań w gminach członkowskich LGD w dniach od 9 – 25 września 2015 oraz wywiady w trakcie indywidualnych spotkań z mieszkańcami w okresie tworzenia LSR. W trakcie indywidualnych rozmów,

mieszkańcy wskazywali internet jako najskuteczniejszy środek przekazu umożliwiający dwustronną komunikację oraz dopasowanie treści. Podczas spotkań przy panelach dyskusyjnych wskazywano na potrzebę podtrzymania również tradycyjnego przekazu informacji za pomocą prasy, radia lub ogłoszeń podyktowaną koniecznością dotarcia do osób wykluczonych cyfrowo. Konieczność utrzymania tradycyjnych kanałów komunikacji potwierdzają statystyki oraz nasze badania ankietowe²⁰. **W biurze LGD dostępna była ankieta która wyłoniła najistotniejsze kanały komunikacji i sposoby dla poszczególnych grup.**

Przesłanką do wyboru celów szczegółowych PK była analiza wniosków wynikających z badań ewaluacyjnych LSR 2007-2013, oceny własnej efektywności i skuteczności realizowanych działań informacyjno-promocyjnych i doradczych w okresie programowania 2007-2013²¹. Na konieczność zaplanowaną właściwego doradztwa świadczonego przez LGD na rzecz wnioskodawców oraz badania skuteczności prowadzonej kampanii informacyjno-promocyjnej w zakresie rozpowszechniania informacji na temat osi Leader wskazywał raport NIK *Wykorzystanie środków publicznych na wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013*, Warszawa 2015. **Cele PK LGD zostały wypracowane partycypacyjnie przez członków LGD podczas warsztatów w dniu 14 grudnia 2015 r. podczas spotkania Zespołu ds. opracowania LSR w biurze LGD w Tluszczu.**

PK konsultowano podczas spotkania przeznaczonych grupom defaworyzowanym, które odbyło się 14 grudnia 2015r. w biurze LGD w Tluszczu. Pozwoliło to otrzymać opinię od grup do których plan w dużym stopniu będzie kierowany. **Z racji zróżnicowanego składu sektorowego członków LGD PK został przedstawiony podczas Walnego Zgromadzenia LGD 21 XII 2015 r.** Pozyskane uwagi doprowadziły plan do ostatecznego kształtu.

Realizowane działania PK skierowane są do przedstawicieli sektora prywatnego, sektora publicznego i społeczeństwa obywatelskiego. Realizowane działania obejmują koszty produkcji i upowszechniania materiałów opracowanych specjalnie po to, by spełnić określone potrzeby różnych grup docelowych LSR, i sporządzonych w formie pisemnej, audiowizualnej i elektronicznej. Plan Komunikacji obejmuje również koszty przygotowania i organizacji wydarzeń i spotkań mających na celu upowszechnianie informacji lub poznawanie opinii różnych stron, których dotyczy LSR. W celu zapewnienia wymiernej oceny efektów i skuteczności prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych LGD planuje realizację badań opinii publicznej (poziom wiedzy na temat działań LSR) oraz ankiet poszkoleniowych (ocena jakości prowadzonych szkoleń i świadczonego doradztwa). Cel ogólny i cele szczegółowe zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie: **promocyjno – wizerunkowe**, skierowane do mediów, ogółu mieszkańców oraz dotychczasowych i potencjalnych beneficjentów oraz **informacyjne i doradcze** – adresowane do konkretnych grup potencjalnych beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność wskazanego w PROW 2014-2020 i rozporządzeniu Rady (WE) 1303/2013.

W kolejnych fazach promocji LSR będzie podkreślana aktywność instytucji i przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków poprzez informowanie o liczbie wniosków i zrealizowanych inwestycjach ze środków Unii Europejskiej. Dla podkreślenia znaczenia funduszy będących w dyspozycji LGD pokazane będą mocne strony ich wdrażania, w tym dokonane porównania LGD z wynikami innych grup (dane dotyczące zrealizowanych inwestycji przy wsparciu ze strony środków unijnych). Rozwój LGD podkreślany będzie również poprzez upowszechnianie licznych przykładów zrealizowanych lub realizowanych projektów oraz wynikających z nich korzyści dla różnych grup docelowych wraz z podawaniem do publicznej wiadomości wykazu beneficjentów, tytułów projektów i przyznanych im kwot dofinansowania. Treść komunikatów dostosowana będzie do prowadzonych działań promocyjnych: **informacyjne** – w ramach Kampanii Informacyjnej (KI) – tj. treści pozbawione emocji, czyli czysto fachowe i informacyjne – narzędzia: biuletyn, ulotki, dokumenty programowe, **wizerunkowe** – reklama na materiałach promocyjnych spójna z Systemem Identyfikacji Wizualnej, promująca styl, elegancję i profesjonalizm oraz **perswazyjne** – wszelkie reklamy w telewizji lokalnej, radiowe, prasowe, na plakatach. Pełny komunikat emitowany podczas rozmowy w radio, wywiadu w telewizji, czy w postaci wręczonej ulotki powinien zawierać poniższe elementy składowe – treści: jednoznaczne oznaczenia organizatorów (czytelne logo lub nazwa LGD, Unii Europejskiej, PROW 2014-2020, odniesienie do strony internetowej LGD i SW wskazanie głównych grup docelowych z przykładowymi, możliwymi do realizacji projektów, podkreślenie, że aplikowanie o środki wsparcia jest proste oraz wskazanie przykładowego zakończonego projektu jako dobrego przykładu.

Grupy docelowe działań PK

W procesie komunikacji wyróżnić należy trzy podstawowe poziomy: wnioskodawcy i potencjalni beneficjenci środków dostępnych w LSR, grupy osób defaworyzowanych oraz ogół mieszkańców obszaru LSR. **Z szerokiej grupy ogółu mieszkańców wyodrębnione zostaną podgrupy osób zaliczonych do grup defaworyzowanych (Szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem osób zidentyfikowanych zaliczonych do grupy defaworyzowanej znajduje się w Rozdziale I LSR. Charakterystyka LGD).**

²⁰ Zobacz. Raport „Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2014” Str. 36, źródło: <https://mac.gov.pl> [dostęp: 28.12.2015 r.]

²¹ Zobacz. Ewaluacja wdrażania lokalnej strategii rozwoju i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Równiny Wołomińskiej za lata 2009-2012. Raport z badania., Warszawa lipiec 2012 r.

Beneficjenci (wnioskodawcy) – ta grupa dzielić się będzie na dwie części – potencjalnych beneficjentów (potencjalnych projektodawców) oraz beneficjentów (projektodawców), którzy już realizują projekty dofinansowane ze środków dostępnych w LSR: *Komunikat najbardziej rozbudowany i specjalistyczny, a jednocześnie istotnie aktywizujący, motywujący, pobudzający do działania.* **Potencjalni beneficjenci środka Realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność (w tym koszty bieżące i aktywizacja)** – to do nich kierowana będzie większość działań komunikacyjnych. Informacja kierowana do tych grup powinna mieć przede wszystkim charakter motywujący do składania wniosków. **Ogół mieszkańców obszaru LSR** – w nim kumulują się efekty komunikacyjne działań i zachowań wszystkich grup interesariuszy środków wsparcia dostępnych w LSR. Wizerunek LGD w oczach społeczeństwa, wspierany przez media, decyduje o pozytywnym lub nieprzychylnym klimacie społecznym wokół środków dostępnych w ramach PROW 2014-2020. Ponadto działania komunikacyjne adresowane będą również do: mediów lokalnych, partnerów społecznych i gospodarczych, instytucji zaangażowanych we wdrażanie LSR, decydentów i liderów lokalnych oraz środowisk opiniotwórczych (artyści, kościoły i związki wyznaniowe, sportowcy, branża reklamowa itp.).

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Planowana ewaluacja PK oraz sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych. Ocena realizacji poszczególnych działań będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w PK. Ocena efektywności działań Planu Komunikacji opierać będzie się na ocenie poszczególnych działań realizowanych w ramach Planu, dokonywanych m. in. za pomocą pre-testingu, badań ilościowych i jakościowych oraz analizy opinii zamieszczanych w mediach, opinii przedstawianych na spotkaniach z wnioskodawcami oraz ankiet satysfakcji zbieranych po realizacji szkoleń, warsztatów itp. Zaplanowane zostało gromadzenie kwartalnych raportów z realizacji działań informacyjno – promocyjnych PK i prezentacja wyników na posiedzeniu Walnego Zgromadzenia. **Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.** W PK przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających informacji i doradztwa (pracownicy biura LGD), przykładowo w zakresie komunikacji interpersonalnej bądź zmian w przepisach dotyczących zasad wsparcia. Informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną następujące środki zaradcze:

ZAGROŻENIE	ŚRODKI ZARADCZE
Różnorodność adresatów komunikatów (grupy docelowe Planu Komunikacji), co może prowadzić do trudności w komunikacji	Wprowadzenie jasnych zasad podziału pomiędzy działaniami typowo promocyjnymi i aktywizującymi LGD a informacyjnymi i doradczymi realizowanymi przez biuro LGD bądź podmioty działające na rzecz LGD.
Brak zaufania do instytucji wdrażającej LSR (LGD oraz Samorząd Województwa) i przekonanie o ich niedostępności	Spotkania informacyjne dla beneficjentów. Okresowe spotkania LGD z Samorządem Województwa i rekomendacje sieci LGD z regionu
Wykorzystywanie kwestii funduszy do celów politycznych	Wzajemna kontrola członków stowarzyszenia, w tym JST zaangażowanych w realizację LSR
Brak zrozumienia przekazu przez mieszkańców, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów	Formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty. Okresowa analiza czytelności i przejrzystości przekazywanych informacji za pomocą dostępnych narzędzi (analiza indeks czytelności (mglistości) FOG) i opinii adresatów przekazu (badania ankietowe).

Wyniki działań realizowanych w ramach PK będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu. Raporty i zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD jak również na stronach poszczególnych gmin członkowskich LGD. Na stronach gmin członkowskich zamieszczany będzie komunikat odsyłający odbiorców do strony internetowej LGD. Pozwoli to wszystkim zainteresowanym na zapoznanie się efektami działań przewidzianych w PK. [Planuje się wydatkowanie kwoty 135 500 zł na działania związane z Planem Komunikacji.](#)

Tab.1 Zakładane wskaźniki w oparciu o planowany budżet PK (finansowanych w ramach poddziałania Koszty bieżące i aktywizacji) oraz planowane efekty działań komunikacyjnych

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania	Adresaci działania (grupy docelowe)	Środki przekazu	Wskaźniki	Planowane efekty
II 2016	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie y informacją do grup defaworyzowanych	Kampania informacyjna nt. głównych założeń i planowanych efektów LSR - na lata 2014 - 2020	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy oraz gr. Defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	artykuły informacyjne w prasie lokalnej	2 artykuły	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie y informacją do grup defaworyzowanych
				ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych, skierowane przede wszystkim do gr. Defaworyzowanych	20 ogłoszeń	
				spotkania informacyjne	12 spotkań informacyjnych	
				informacje na stronach SSS-LGD, gmin członkowskich i partnerów	15 informacji na stronach www-SSS	
				doradztwo dla potencjalnych beneficjentów	30 godzin doradczych	
	Uzyskiwanie opinii mieszkańców potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, głównych jej celów, kryteriów przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	Odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LSR	wywiady w lokalnej prasie	1 wywiad	Zwrot ankiet na poziomie 30%. Otrzymanie zbiorczej opinii nt. LSR, w tym grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach
				zbieranie opinii	2 imprezy	
				ankiety na stronach www	10 ankiet	
				doradztwo w punktach konsultacyjnych	36 opinii	
	przekazanie beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. defaworyzowane	spotkania informacyjne	2 spotkań	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie z informacją do grup defaworyzowanych
ulotka informacyjna				2 500 ulotek		
strona www				10 ogłoszeń		
I 2017	Uzyskiwanie opinii mieszkańców potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, głównych jej celów, kryteriów	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	Odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LSR	wywiady w lokalnej prasie i radiu	0	Zwrot ankiet na poziomie 30%. Otrzymanie zbiorczej opinii nt. LSR, w tym grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach
				zbieranie opinii	2 imprezy	
				ankiety na stronach www	30 ankiet	

Sformatowana tabela

	przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR			doradztwo w punktach konsultacyjnych	40 opinii	
	przekazanie beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	spotkania informacyjne	2 spotkania	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie z informacją do grup defaworyzowanych
			ulotka informacyjna	2 000 ulotek		
			strona www	5 ogłoszeń		
II 2017	Uzyskiwanie opinii mieszkańców potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, głównych jej celów, kryteriów przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	Odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LSR	wywiady w lokalnej prasie	1 wywiad	Zwrot ankiet na poziomie 30%. Otrzymanie zbiorczej opinii nt. LSR, w tym grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach
				zbieranie opinii	2 imprezy	
				ankiety na stronach www	30 ankiet	
				doradztwo w punktach konsultacyjnych	40 opinii	
przekazanie beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	spotkania informacyjne	2 spotkania	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie y informacją do grup defaworyzowanych	
			ulotka informacyjna	0 ulotek		
			strona www	5 ogłoszeń		
I 2018	Uzyskiwanie opinii mieszkańców potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, głównych jej celów, kryteriów przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	Odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LSR	wywiady w lokalnej prasie i radiu	1 wywiad	Zwrot ankiet na poziomie 30%. Otrzymanie zbiorczej opinii nt. LSR, w tym grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach
				zbieranie opinii	2 imprezy	
				ankiety na stronach www	30 ankiet	
				doradztwo w punktach konsultacyjnych	50 opinii	
przekazanie beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	spotkania informacyjne	2 spotkania	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie y informacją do grup defaworyzowanych	
			ulotka informacyjna	2 000 ulotek		
			strona www	5 ogłoszeń		

	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy szkoleniowo - doradczej świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzania ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. Jakości pomocy świadczonej przez LGD w zakresie aplikowania o środki finansowe w ramach LSR	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej zamieszczone na stronie www oraz rozsyłane na adresy e-mail wnioskodawców	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	Zwrot ankiet na poziomie 30%
II 2018	Uzyskiwanie opinii mieszkańców potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, głównych jej celów, kryteriów przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	Odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LSR	wywiady w lokalnej prasie i radiu	0	Zwrot ankiet na poziomie 30%. Otrzymanie zbiorczej opinii nt. LSR, w tym grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach
				zbieranie opinii	0	
				ankiety na stronach www	30 ankiet	
				doradztwo w punktach konsultacyjnych	50 opinii	
	przekazanie beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	spotkania informacyjne	1 spotkanie	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie z informacją do grup defaworyzowanych
			ulotka informacyjna	2 000 ulotek		
			strona www	5 ogłoszeń		
	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy szkoleniowo - doradczej świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzania ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. Jakości pomocy świadczonej przez LGD w zakresie aplikowania o środki finansowe w ramach LSR	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej zamieszczone na stronie www oraz rozsyłane na adresy e-mail wnioskodawców	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	zwrot ankiet na poziomie 30%
	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych o LSR po zmianach, jej głównych celach, zasadach i kryteriach przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR po zmianach oraz możliwościach aplikowania	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe i mieszkańcy ob.	artykuły w prasie lokalnej oraz na stronach www i portalach	2 artykuły	Ponowne poinformowanie beneficjentów o możliwości ubiegania się o pomoc finansową na realizację operacji. Dotarcie z informacją do gr. defaworyzowanych. Poszerzenie wiedzy mieszkańców obszaru na temat LSR i planowanych przedsięwzięć po ewentualnych zmianach.
			spotkania	2 spotkania		
			konsultacje i doradztwo świadczone przez biuro	60 godzin doradztwa		
			ogłoszenie do grup defaworyzowanych w PUP, OPS, OWES	30 ogłoszeń w instytucjach publicznych		
I 2019	Uzyskiwanie opinii mieszkańców potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, głównych jej celów, kryteriów	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	Odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LSR	wywiady w lokalnej prasie i radiu	0	Zwrot ankiet na poziomie 30%. Otrzymanie zbiorczej opinii nt. LSR, w tym grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach
				zbieranie opinii	1 imprezy	
				ankiety na stronach www	30 ankiet	

	przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR		doradztwo w punktach konsultacyjnych	40 opinii		
	przekazanie beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	spotkania informacyjne ulotka informacyjna strona www	0 0 5 ogłoszeń	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie y informacją do grup defaworyzowanych
	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy szkoleniowo - doradczej świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzania ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. Jakości pomocy świadczonej przez LGD w zakresie aplikowania o środki finansowe w ramach LSR	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej zamieszczone na stronie www oraz rozsyłane na adresy e-mail wnioskodawców	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	zwrot ankiet na poziomie 30%
	Poinformowanie mieszkańców i środowisk lokalnych o efektach realizacji LSR do 2018r	Kampania informacyjna nt. zrealizowanych celów i przedsięwzięć do 2018r. i zadań na kolejne lata	wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	artykuły i wywiady w prasie lokalnej oraz innych mediach eventy i imprezy Broszury informacyjne	2 artykuły i wywiady 20 eventów i imprez 500 wydanych broszur	Wzrost liczby osób poinformowanych o efektach LSR. Zwrot ankiet na poziomie 10%
	Przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD w kolejnych latach okresu programowego	Warsztaty i szkolenia nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	prezentacje i materiały informacyjno – szkoleniowe, ulotki informacyjne	3 spotkań, warsztatów i szkoleń 2 500 ulotek	Wzrost liczby, którzy nabędą wiedzę i umiejętności z zakresu przygotowywania wniosków i kryteriów ocen stosowanych przez organ decyzyjny LGD
	Informacja zwrotna na temat efektów wdrażania LSR	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR w tym ewaluacja zlecona	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców, badanie ewaluacyjne	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów) 0	zwrot ankiet na poziomie min. 30%; publikacja wyników badań na stronie LGD
II 2019	Uzyskiwanie opinii mieszkańców potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, głównych jej celów, kryteriów przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	Odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LSR	wywiady w lokalnej prasie zbieranie opinii ankiety na stronach www doradztwo w punktach konsultacyjnych	0 1 imprez 15 ankiet 24 opinii	Zwrot ankiet na poziomie 30%. Otrzymanie zbiorczej opinii nt. LSR, w tym grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach

	gwarantujących osiągnięcie celów LSR					
	przekazanie beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	prezentacje i materiały informacyjno – szkoleniowe, ulotka informacyjna strona www	0 0 5 ogłoszeń	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie y informacją do grup defaworyzowanych
	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy szkoleniowo - doradczej świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzania ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. Jakości pomocy świadczonej przez LGD w zakresie aplikowania o środki finansowe w ramach LSR	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej zamieszczane na stronie www oraz rozsyłane na adresy e-mail wnioskodawców	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	zwrot ankiet na poziomie 30%
	Przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD w kolejnych latach okresu programowego	Warsztaty i szkolenia nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	prezentacje i materiały informacyjno – szkoleniowe, ulotki informacyjne	3 spotkań, warsztatów i szkoleń 2 500 ulotek	Wzrost liczby, którzy nabeą wiedzę i umiejętności z zakresu przygotowywania wniosków i kryteriów ocen stosowanych przez organ decyzyjny LGD
	Informacja zwrotna na temat efektów wdrażania LSR	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR w tym ewaluacja zlecona	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców, badanie ewaluacyjne	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów) 1 badanie	zwrot ankiet na poziomie min. 30%; publikacja wyników badań na stronie LGD
I 2020	Uzyskiwanie opinii mieszkańców potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, głównych jej celów, kryteriów przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	Odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LSR	spotkania informacyjne zbieranie opinii ankiety na stronach www doradztwo w punktach konsultacyjnych	0 1 impreza 15 ankiet 20 opinii	Zwrot ankiet na poziomie 30%. Otrzymanie zbiorczej opinii nt. LSR, w tym grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach
	przekazanie beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i	prezentacje i materiały informacyjno – szkoleniowe, ulotka informacyjna	0 0	Wzrost liczby którzy nabeą wiedzę i umiejętności z zakresu przygotowywania wniosków i kryteriów ocen stosowanych przez organ decyzyjny LGD

		mieszkańcy gr. Defaworyzowane	Informacje na stronach www	5 ogłoszeń		
	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy szkoleniowo - doradczej świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzania ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. Jakości pomocy świadczonej przez LGD w zakresie aplikowania o środki finansowe w ramach LSR	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej zamieszczane na stronie www oraz rozsyłane na adresy e-mail wnioskodawców	ankiety rozslane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	zwrot ankiet na poziomie 30%
	Przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD w kolejnych latach okresu programowego	Warsztaty i szkolenia nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	prezentacje i materiały informacyjno – szkoleniowe,	3 spotkań, warsztatów i szkoleń	Wzrost liczby, którzy nabędą wiedzę i umiejętności z zakresu przygotowywania wniosków i kryteriów ocen stosowanych przez organ decyzyjny LGD
ulotki informacyjne				2 500 ulotek		
	Informacja zwrotna na temat efektów wdrażania LSR	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR w tym ewaluacja zlecona	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy e-mail wnioskodawców	ankiety rozsyłane do minimum 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	zwrot ankiet na poziomie min. 30%, publikacja wyników badań na stronie LGD
				badanie ewaluacyjne	0	
II 2020	Uzyskiwanie opinii mieszkańców potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, głównych jej celów, kryteriów przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	Odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LSR	wywiady w lokalnej prasie	0	Zwrot ankiet na poziomie 30%. Otrzymanie zbiorczej opinii nt. LSR, w tym grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach
				zbieranie opinii	1 impreza	
				ankiety na stronach www	10 ankiet	
				doradztwo w punktach konsultacyjnych	10 opinii	
	przekazanie beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	prezentacje i materiały informacyjno – szkoleniowe,	0	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie y informacją do grup defaworyzowanych
	ulotka informacyjna	0				

			Informacje na stronach www	5 ogłoszeń		
	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy szkoleniowo - doradczej świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzania ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot. Jakości pomocy świadczonej przez LGD w zakresie aplikowania o środki finansowe w ramach LSR	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej zamieszczane na stronie www oraz rozsyłane na adresy e-mail wnioskodawców	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	zwrot ankiet na poziomie 30%
	Przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD w kolejnych latach okresu programowego	Warsztaty i szkolenia nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	potencjalni wnioskodawcy. Rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy gr. Defaworyzowane	prezentacje i materiały informacyjno – szkoleniowe, ulotki informacyjne	3 spotkań, warsztatów i szkoleń 2 500 ulotek	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie y informacją do grup defaworyzowanych
	Informacja zwrotna na temat efektów wdrażania LSR	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR w tym ewaluacja zlecona	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców, badanie ewaluacyjne	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów) 1 badanie	zwrot ankiet na poziomie min. 30%, publikacja wyników badań na stronie LGD
I 2021	Informacja zwrotna na temat efektów wdrażania LSR	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR w tym ewaluacja zlecona	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców, badanie ewaluacyjne	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów) 0	zwrot ankiet na poziomie min. 30%, publikacja wyników badań na stronie LGD
II 2021	poinformowanie środowisk lokalnych i mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna o efektach LSR na lata 2014 - 2020	wszyscy mieszkańcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	artykuły w prasie lokalnej spoty w lokalnym radiu eventy i imprezy brozury i ulotki	2 artykuły 2 spoty 5 eventów 2 500 ulotek	Wzrost liczby odbiorców poinformowanych o efektach LSR i Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez społeczność
	Informacja zwrotna na temat efektów wdrażania LSR	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR w tym ewaluacja zlecona	wszyscy mieszkańcy obszaru objętego LSR	ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców, badanie ewaluacyjne	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów) 0	zwrot ankiet na poziomie min. 30%, publikacja wyników badań na stronie LGD